

KUULOVAMMAISTEN TYÖURAT

Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työurat

Saara Malinen

Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma

Kevät 2003

Erityispedagogiikan laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Malinen, S. 2003. Kuulovammaisten työurat. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työurat. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu –tutkielma.

Tutkimuksessa selvittiin toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden 25–59-vuotiaiden kuulovammaisten henkilöiden työuria ja niiden siirtymiä. Työuratyyppejä ja siirtymiä tarkasteltiin ikä- ja kuulovammaryhmittäin sekä sukupuolittain, työuria lisäksi suomen kielitaidon tason mukaan. Tässä tutkimuksessa oli mukana 429 vastausta Koulutuksen merkitys kuulovammaisten elämänselityksessä – tutkimushankkeessa kyselylomakkeilla kerätystä aineistosta. Työurat määritettiin 363:lta. Työurat luokiteltiin sisällön analyysin avulla. Muissa tutkimusongelmissa käytettiin ristiintaulukointia, χ^2 -riippumattomuustestiä ja varianssianalyysiä.

Yleisimpiä työuratyyppejä kuulovammaisilla olivat vakaa, epävakaa ja epävakaaksi muuttunut työura. Vanhimmissa ikäryhmissä (45–64-vuotiaat) vakaan ja epävakaaksi muuttuneen työuran osuudet olivat suurempia kuin nuoremmilla (25–44-vuotiaat), joilla epävakaita, koulutuspainotteisia ja työttömyyspainotteisia työuria oli enemmän. Naisilla oli useammin epävakaa, työttömyys- tai koulutuspainotteinen, myöhemmin aloitettu koulutus tai perhekeskeinen työura. Miehillä yleisempiä olivat vakaa, myöhemmin vakiintunut tai epävakaaksi muuttunut työura. Kuurot olivat huonokuuloisia useammin vakaalla tai epävakaaksi muuttuneella työuralla. Huonokuuloiset taas olivat kuuroja useammin koulutuspainotteisella tai myöhemmin vakiintuneella työuralla. Kuulonäkövammaisilla oli muita ryhmiä enemmän myöhemmin aloitetun koulutuksen, perhekeskeisen ja suoja-työn ja eläkkeen työuria. Nuorimmilla ikäryhmillä oli enemmän siirtymiä kuin vanhemmilla, kuulonäkövammaisilla vähemmän kuin muilla ryhmillä ja naisilla hieman enemmän kuin miehillä. Työmarkkinoiden muutokset heijastuvat kuulovammaisten elämään epävakaina ja epävakaaksi muuttuneina työurina sekä lisääntyvinä siirtymämäärinä. Ammatinvalinnanohjaus, täydennyskoulutus ja tuki työuran eri vaiheissa voisi auttaa kuulovammaisia selviytymään epävakailta työmarkkinoilta.

Asiasanat: kuulovammaisuus, työura, työuratyyppi, siirtymä

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KUULOVAMMAISUUS	8
2.1 Lääketieteellinen näkökulma	9
2.2 Sosiokulttuurinen näkökulma	9
2.3 Pedagoginen näkökulma	11
3 TYÖURA	12
3.1 Työura käsitteenä	12
3.2 Työuran kehityksen vaiheet	15
3.3 Työuratyyppittelyt, työuramallit ja uralinjat	16
3.4 Siirtymät työurissa	19
4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	21
4.1 Suomalaisia työuriin ja työuratyypeihin liittyviä tutkimuksia	21
4.2 Kuulovammaisten henkilöiden työuriin liittyviä tutkimuksia	23
5 TUTKIMUSONGELMAT	27
6 TUTKIMUSMENETELMÄT	28
6.1 Aineisto ja sen keruu	28
6.2 Osallistujien kuvailu	29
6.3 Aineiston analysointi	31
7 TULOKSET	35
7.1 Kuulovammaisten henkilöiden työuratyyppit	35
7.1.1 Eri ikäryhmien työurat	36
7.1.2 Miesten ja naisten työurat	37
7.1.3 Kuurojen, huonokuuloisten ja kuulonäkövammaisten työurat	39
7.1.4 Suomen kielen kielitaito ja työurat	40

7.2 Siirtymät kuulovammaisten henkilöiden työurissa	41
7.2.1 Siirtymät ikäryhmittäin	43
7.2.2 Siirtymät kuulovammaryhmittäin	50
7.2.3 Miesten ja naisten siirtymät	53
8 TULOSTEN TARKASTELU	56
8.1 Metodinen tarkastelu	56
8.2 Tulosten tarkastelu ja jatkotutkimusaiheita	57
LÄHTEET	65
LIITTEET	
Liite 1: Kyselylomake.	72
Liite 2: Siirtymien luokittelu.	82
Liite 3: Työurat ikäryhmittäin.	83
Liite 4: Miesten ja naisten työurat.	84
Liite 5: Työurat kuulovammaryhmittäin.	85
Liite 6: Työurat ja suomen kielen kielitaito.	86
Liite 7: Siirtymätyyppien määrät ja suhteelliset osuudet.	87
Liite 8: Siirtymät ikäryhmittäin.	88
Liite 9: Siirtymät kuulovammaryhmittäin.	92
Liite 10: Miesten ja naisten siirtymät.	96

1 JOHDANTO

Ihmisen elämänkulkua kuvataan usein eri elämäntapahtumien ketjuna (Antikainen 1998, 101) tai vakaita ja siirtymävaiheita sisältävänä etenevänä prosessina, jossa yksilön ja kulttuurin ominaisuudet tuovat yksilöllistä vaihtelua universaaleja piirteitä sisältäviin elämänvaiheisiin (Levinson, Darrow, Klein, Levinson & McKee 1978, 6 – 7; Levinson 1986, 3-5). Eri vaiheissa ihmisellä voi olla useita päällekkäisiä rooleja, esimerkiksi vanhempi, työntekijä ja asukas. Eri rooleissa toimitaan eri alueilla, kuten koulussa, kotona, työssä tai yhteiskunnassa. (Super 1980, 283 – 289.) Nykyisin eri ihmisten elämänkulkujen vaihtelu on lisääntynyt, eivätkä elämänvaiheet ole niin institutionaalisia ja ikävaihesidonnaisia kuin aikaisemmin (Vilkko 2001, 75 – 77). Keskeisessä osassa ihmisen elämänkulussa on työ (Clausen 1986, 29 – 31; Jokisaari 2002, 68). Työhön valmentaudutaan koulutuksessa ja työmarkkinoiden käytössä ollaan useita vuosikymmeniä ennen eläkkeelle siirtymistä.

Elämänkulkua koulutuksen jälkeen on selvitetty mm. tarkastelemalla yksilöiden työuria, joilla tarkoitetaan yleisimmin koulutuksen, työssäolon, työttömyyden tai työmarkkinoiden ulkopuolella olemisen jaksojen sarjaa (Arthur, Hall & Lawrence 1989; Puhakka 1998; Rönkä, Ohranen & Kokko 1996; Sinisalo 1986; Super 1957; Super 1980) tai status- ja palkka-asemien kautta etenemistä korkeampiin asemiin (Puhakka 1998; Nyysölä & Pajala 1999; Schroedel & Geyer 2000; Sinisalo 1986). Liikkumista asemasta tai tilanteesta toiseen kuvataan siirtymän käsitteellä (Antikainen 1998; Suikkanen, Linnakangas, Martti & Karjalainen 2001).

Eri vammaryhmien perus- ja ammatillisen koulutuksen jälkeistä sijoittumista on Suomessa selvitetty viime vuosina (mm. Haapasalo 1993; Haapasalo, Levo & Ravaja 1994; Lehtoranta 1999; Mänty 2000; Plym-Hamara & Tamminen 1991; Pöllänen 1998). Kuulovammaisten osalta työllistymistä Suomessa on selvitetty Kuurojen liiton työllisyysprojektissa (mm. Hanhikoski, Laurento, Pokkinen & Ruuskanen 1999; Laurinkari & Poutanen 2001; Pokkinen 1999), Huttusen (2000) väitöskirjatutkimuksessa sekä Koulutuksen merkitys kuulovammaisten elämänkulussa –tutkimushankkeessa (Niemi 1999; Haapala 2002). Kuulovammaisten henkilöiden työuria ei ole aikaisemmin tutkittu Suomessa eikä muualla.

Tämä tutkimus on osa Koulutuksen merkitys kuulovammaisten henkilöiden elämänsä elämässä –tutkimushanketta. Jyväskylän yliopiston Erityispedagogiikan laitoksen hanke koostuu opinnäytetöistä, joissa tarkastellaan koulutuksen muutoksen yhteyksiä kuulovammaisten henkilöiden elämänsä elämään. Tutkimushankkeessa on tavoitteena

- 1) kuvailla kuulovammaisten henkilöiden elämänsä elämää,
- 2) tutkia, millaiseksi kuulovammaiset henkilöt kokevat koulutuksen merkityksen elämänsä elämässä ja
- 3) tarkastella koulutuksen yhteyttä kuulovammaisten henkilöiden elämänsä elämään ja osallistumiseen yhteiskunnassa.

Rahoittajana tutkimushankkeella on S. ja A. Bovalliuksen säätiö. Vastuullisena tutkijana on Elina Lehtomäki ja tieteellisestä johdosta vastaavat professori Sakari Moberg ja professori Joel Kivirauma. (Lehtomäki 1999.)

Tutkimushankkeessa on valmistunut neljä pro gradu –tutkielmaa. Kirsi Niemen (1999) tutkimuksessa tarkasteltiin kuulovammaisten elämänsä elämää Suomessa 1999, Helmi-Riitta Koukan (2001) tutkimuksessa kuulovammaisille tarkoitetuissa toisen asteen erityisopilaitoksissa opiskelleiden koulutusuria, Eija Haapalan (2002) tutkimuksessa Kuulovammaisten ammattikoulusta valmistuneiden kuurojen ja huonokuuloisten työllistymistä ja Tarja Tumannon (2002) tutkimuksessa aikuisena kuuroutumista muutoksena elämänsä elämässä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia työuria ja siirtymiä työurissa perusasteen jälkeen on kuulovammaisille tarkoitetuissa toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleilla vuonna 1940–1975 syntyneillä, tutkimushetkellä 25–59 -vuotiailla kuulovammaisilla henkilöillä. Tiedot vastaajien työuran vaiheista kootaan kyselylomakkeen koulutus- ja työhistoriaa koskevista taulukoista. Tietojen perusteella muodostetaan työuratyyppejä ja siirtymäluokkia, joita tarkastellaan tilastomenetelmien avulla kuulovamma- ja ikäryhmittäin, sukupuolittain ja suomen kielen taidon tason mukaan. Erityispedagogiikan kannalta tässä tutkimuksessa saadaan tietoa toisen asteen erityisopetuksen jälkeisestä elämänsä elämästä ja koulutuksen vaikutuksista siihen. Työurien selvityksen tuloksia voidaan hyödyntää kuulovammaisille suunnatun toisen asteen erityisopetuksen kehittämisessä.

Seuraavassa luvussa käsitellään kuulovammaisuutta eri näkökulmista ja luvussa kolme työuran käsitettä. Aikaisempia työuriin liittyviä suomalaisia tutkimuksia, sekä tutkimuksia kuulovammaisten henkilöiden työuriin liittyen käsitellään luvussa neljä. Tämän tutkimuksen tutkimusongelmat esitetään luvussa viisi, tutkimustulokset luvussa kuusi ja johtopäätöksiä ja pohdintaa luvussa seitsemän.

2 KUULOVAMMAISUUS

Kuulovammaisuuden alueella esiintyy erilaisia nimikkeitä ja käsitteitä henkilöistä: huonokuuloinen, kuulovikainen, kuulovammainen, kuuro, kuuroutunut ja viittomakielinen. Nämä sisältävät eri merkityksiä eri ihmisille ja niiden valinta riippuu käyttöyhteydestä tai käyttäjän näkökulmasta. (Virpiranta-Salo 2000; Korpijaakko-Huuhka & Lonka 2000; Malm & Östman 2000; Jokinen 2000.)

Termejä kuulovika ja kuulovamma käytetään rinnakkaisina kirjallisuudessa tarkoittaen kuuloelimessä olevaa vauriota tai sen toiminnan häiriötä. Suomen audiologian yhdistyksen työryhmä on määritellyt kuulovian käsitteen koskemaan elimellisellä tasolla olevaa ongelmaa ja kuulovamman käsitteen sosiaalisella tasolla käytettäväksi (Audiologian sanastoa 2000). Tässä työssä käytetään lääketieteellisen näkökulman esittelyssä kuulovian käsitettä ja muissa osissa kuulovamman käsitettä. Lähteissä kuulovammaisuuden eri luokittelut ovat näkökulmasta riippuen joko lääketieteellisesti tai sosiokulttuurisesti ilmaistuja vamman vaikeustasoja tai henkilöiden kokemia viiteryhmiä. Ne esitetään siinä muodossa kun ne kussakin lähteessä on esitetty.

Kuulovammaisuutta tarkastellaan yleisimmin lääketieteellisestä ja sosiokulttuurisesta näkökulmasta. Harvinaisempi näkökulma on Anderssonin (1995) mukaan psykologinen näkökulma (Backenroth-Ohsako 1999, 140). Tällöin kuulovammaisuutta tarkastellaan yksilön henkisten voimavarojen ja persoonallisuudenpiirteiden näkökulmasta (Sinkkonen 1994; Sorri, Huttunen, Rudanko & Akaan-Penttilä 2001). Sinkkosen (1994) mukaan ei voida määritellä tyypillistä kuuron persoonaa. Kuurous tai kuulovammaisuus ei sellaisenaan aiheuta psykologisia ongelmia, vaan niiden taustalla ovat kommunikaatiovaikeudet. (Sinkkonen 1994, 138.) Kuulovammaisella tai hänen perheellään on mahdollisuus psykologiseen kuntoutukseen, mikäli kuulovika tai mahdolliset siihen liittyvät ongelmat ovat henkisesti vaikeita käsitellä (Sorri ym. 2001, 276). Tässä työssä psykologiseen näkökulmaan ei perehdytä tarkemmin. Tämän työn kannalta olennaisin on pedagoginen näkökulma, joka pohjautuu lääketieteelliseen ja sosiokulttuuriseen näkökulmaan.

2.1 Lääketieteellinen näkökulma

Kuuloviat jaetaan neljään eri vaikeusasteeseen: lievä, keskivaikea, vaikea ja erittäin vaikea. Määrittely tehdään paremman korvan puhealueen kuulokynnysten keskiarvon perusteella. Määrittelyssä käytetty puhealue on EU:n työryhmän (1996) mukaan 0,5 kHz – 4 kHz taajuiset äänet, koska suurilla taajuuksilla on merkitystä puheen vastaanotossa. Puhealueen keskiarvo on näiden äänten kuulokynnysten keskiarvo. Kuulovika on lievä, jos paremman korvan puhealueen keskiarvo on yli 20 dB ja jää alle 40 dB:n. Keskivaikeassa kuuloviassa paremman korvan puhealueen keskiarvo on 40 dB tai yli ja pienempi kuin 70 dB, vaikeassa kuuloviassa 70 dB tai yli ja pienempi kuin 95 dB ja erittäin vaikeassa kuuloviassa vähintään 95 dB. Termejä kuuro tai kuurous ei käytetä kuulovikojen vaikeusasteista puhuttaessa. (Huttunen 2000, 19 – 20; Sorri 2000, 80 – 81.)

Lasten kuulovikojen taustalla ovat perinnölliset syyt, sikiöaikaiset tulehdukset tai tuntemattomat syyt (Moores 2001, 100; Sorri & Mäki-Torkko 1998). Aikuisten kuulovikoihin ovat syinä mm. ikääntyminen, melu, krooninen välikorvan tulehdus, otoskleroosi ja Menieren tauti (Sorri 2000, 82 – 85).

Sorri (2000, 86 taulukko 4) esittelee eri tutkimuksista saatuja tietoja varhaislapsuuden keskivaikeiden ja vaikeiden kuulovikojen vallitsevuudesta, joka on keskimäärin promille länsimaissa. Suomessa on 500 – 800 kuntoutustarpeessa olevaa alle kouluikäistä kuulovikaista lasta. Kuulovammaisten kouluissa opiskelee yli 300 ja integroidusti 2000 – 3000 eri asteisesti kuulovikaista oppilasta. (Sorri 2000, 86 – 88.) Aikuisia kuulovikaisia on Suomessa noin 750 000 ja heistä noin 280 000 tarvitsee kuntoutusta (Sorri ym. 2001, 272).

2.2 Sosiokulttuurinen näkökulma

Sosiokulttuurisessa näkökulmassa kuuroutta ja kuulovammaisuutta tarkastellaan sosiaalisten, lingvististen ja kulttuuristen ulottuvuuksien kautta. Yksilön oma käsitys sosiaaliseen, kielelliseen ja kulttuuriseen ympäristöön kuulumisesta vaikuttaa siihen, kutsuuko hän itseään kuuroksi, kuuroutuneeksi, kuulovammaiseksi vai viittomakieliseksi. Audiologian yhdistyksen työryhmän (Audiologian sanastoa 2000)

esityksen mukaan sosiaalisella tasolla käytetään käsitettä kuulovammaisen, mutta kielellisenä ja kulttuurisena vähemmistönä ja viittomakielisessä ympäristössä elävät henkilöt käyttävät mieluummin nimityksiä kuuro tai viittomakielinen. (Eronen, Eskelinen, Kinnunen, Saarinen, Tiermas & Wikman 1997, 7 – 8; Jokinen 2000, 88; Malm & Östman 2000, 11 – 12.) Kuulovammaisen henkilö voi samanaikaisesti kokea kuuluvansa useampaan kuin yhteen kulttuuriseen yhteisöön. Henkilö voi olla sosiokulttuurisesti juurtunut esimerkiksi sekä kuurojen että kuulevien yhteisöön ja toimia näiden kahden kulttuurin välillä eräänlaisena yhdistäjänä. (Backenroth 1995, 76.)

Viittomakielitoimikunnan määritelmän (1999) mukaan viittomakielinen on äidinkielenään tai ensikielenään suomenkielistä viittomakieltä käyttävä kuuro, kuuleva tai huonokuuloinen henkilö (Jokinen 2000, 79). Viittomakieltä käyttävät myös kuurojen ja huonokuuloisten läheiset, jolloin myös he voivat kokea kuuluvansa viittomakielisten yhteisöön. Kuulovamman vaikeusasteella ei ole merkitystä viittomakielisten ryhmän jäsenyydessä, vaan se perustuu henkilöiden samankaltaisiin elämäkokemuksiin ja yhteiseen kieleen. (Malm & Östman 2000, 11 – 12.)

Vaikka kuurojen yhteisö on kielellinen ja kulttuurinen vähemmistöryhmä (Moores 2001, 23 – 24), se on hyvin heterogeeninen yhteisö. Jäsenten välillä on eroja kommunikaation taidoissa ja kommunikointimotivaatiossa. Myös kommunikaatiomuodon valinta ja käyttö vaihtelee yksilöittäin ja tilanteittain. (Backenroth-Ohsako 1999, 117.) Kuuron henkilön kieli on usein viittomakieli, mutta näkemiseen perustuvien menetelmien, lukemisen ja kirjoittamisen avulla on mahdollista oppia ympäristössä puhuttu kieli (Virpiranta-Salo 2000). Kuulevien, viittomakieltä taitamattomien kanssa kommunikoidessa kuurolla henkilöllä tukena on usein tulkki tai asiat kirjoitetaan paperille (Takala 1995, 70). Huonokuuloinen henkilö kommunikoi pääasiassa kuulon ja puheen avulla. Puhutun kielen oppiminen onnistuu jäljellä olevan kuulon, kuulokojeen tai muiden apuvälineiden avulla ja puheen ymmärtämiseen saadaan tukea huulioluvusta. Kuuroutunut henkilö on oppinut ensin puhumaan ja menettänyt kuulonsa sen jälkeen, jolloin ennen kuulon menettämistä opittu kielitaito yleensä säilyy. (Virpiranta-Salo 2000.) Tässä kappaleessa kuvattuja kuulovamman ilmenemiseen, kielen oppimiseen ja kommunikointitapaan liittyviä kuulovammaisuutta kuvaavia käsitteitä voidaan

kuvailla myös omana näkökulmanaan, josta käytetään nimitystä kommunikoinnin ja kielenkehityksen näkökulma (Takala 2002, 26).

2.3 Pedagoginen näkökulma

Pedagogisessa näkökulmassa kuulovamma huomioidaan suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa opetusta. Lähtökohtana on ensisijaisesti kuitenkin yksilö, ei vamma. Opetus järjestetään oppijan kykyjen ja tarpeiden mukaisesti tarvittaessa eriyttäen ja soveltuvia menetelmiä käyttäen. Skårbrevikin (2001) mukaan kasvattajan näkökulmasta katsottuna oleellisinta oppimisessa on toiminta ja osallistuminen. Opettajan tieto lapsen toiminta- ja osallistumismahdollisuuksista antaa mahdollisuuden suunnitella opetuksen siten, että se edistää kehitystä. (Takala 2002, 26.) Opetuksen järjestäminen oppilaan ikäkauden ja edellytysten mukaan on lakivelvoitteista (Perusopetuslaki 628/1998). Opetuksen suunnittelun pohjalla ovat selvitykset kehitystasosta, kuulosta, kielellisestä tasosta ja kommunikoinnista (Kurki 2002, 71). Opetuksessa käytetään yleisesti nimikkeitä kuuro, huonokuuloinen ja kuulonäkövammaisen (ks. Valtion erityiskoulut palvelevat 2002). Pedagogisesta näkökulmasta on toistaiseksi vähän tietoa.

3 TYÖURA

3.1 Työura käsitteenä

Työuran käsite esiintyy useassa eri tieteessä ja kullakin tieteellä on oma näkökulmansa, josta uraa ja urakäyttäytymistä tutkitaan. Taulukossa 1 esitetään tiivistetysti esimerkkejä sosiaalisten tieteiden näkökulmista urakäsitteeseen.

Hallitsevana ovat kuitenkin psykologiset ja sosiologiset urateoriat. (Arthur ym. 1989, 9 – 10.)

TAULUKKO 1. Sosiaalisten tieteiden näkökulmia urakäsitteeseen. (Arthur ym. 1989, 10.)

Psykologia

- ura ammattina: persoonallinen pysyvyys aikuisuudessa ja työn löytäminen
- ura välineenä itsensä ymmärtämiseen: uran tarjoamat mahdollisuudet ihmisen kasvuun ja kasvun edut organisaatiolle ja yhteiskunnalle
- ura yksilöllisen elämänrakenteen osana: erilaiset jaksot ja siirtymät uralla
- ura yksilöllisesti välittyneenä reaktiona ulkoisille rooliodotuksille: ammatillisten olosuhteiden psykologiset vaikutukset

Sosiologia

- ura sosiaalisten roolien paljastumisena: yksilön osuus sosiaalisessa järjestyksessä
- ura sosiaalisena liikkuvuutena: ammatillinen nimike sosiaalisen tilan mittarina

Antropologia

- ura statussiirtyminä: riittien ja seremonioiden mahdollistama kulttuurin tai yhteiskunnan hallinta

Taloustiede

- ura reaktiona markkinavoimille: lyhytkestoinen työvoimamahdollisuuksien jakautuminen ja pitkäkestoinen inhimillisen pääoman kasautuminen

Poliittiset tieteet

- ura oman edun tavoittelun toimeenpanemana: yksilölliset tarpeet (valta, terveys, vaikutusvalta tai autonomia) käyttäytymisen taustalla institutionaalisissa poliittisissa konteksteissa

Historia

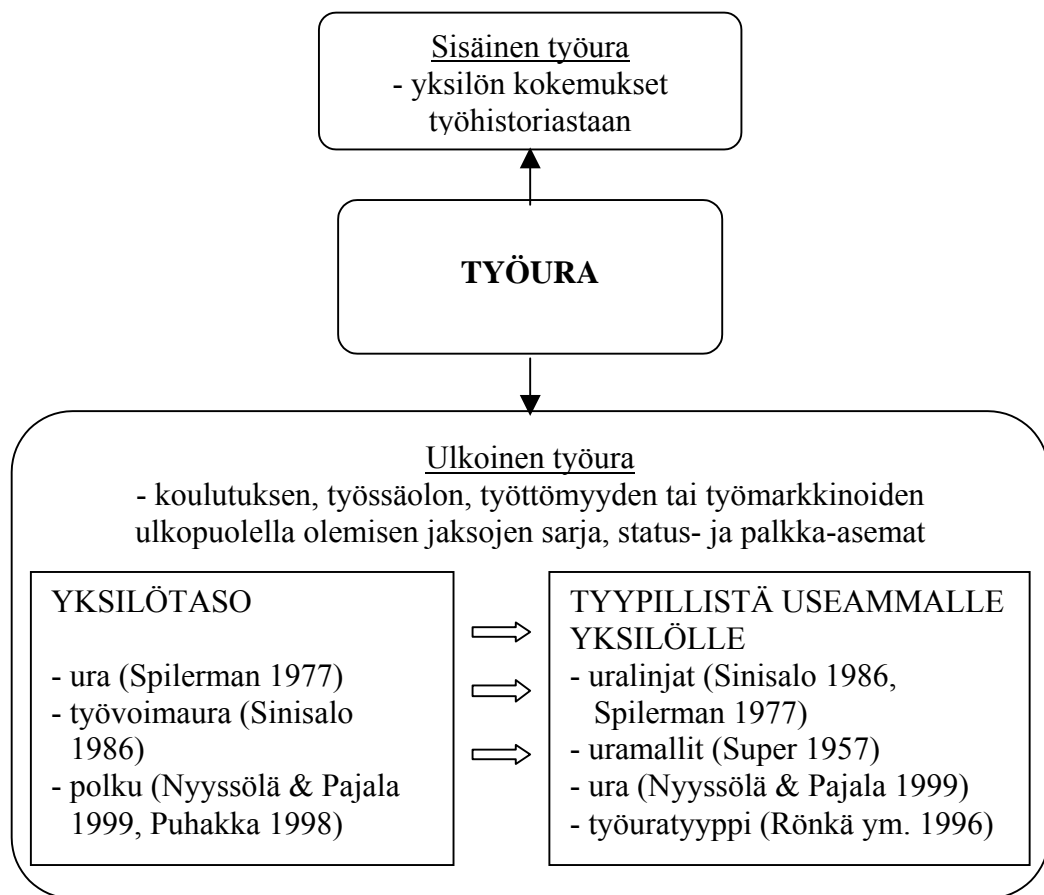
- ura yhtäläisyytenä historiallisiin tapahtumiin: johtavien ihmisten ja ajanjakson tapahtumien vaikutus toisiinsa

Geografia

- ura reaktiona maantieteellisiin olosuhteisiin sekä niiden vaikutuksiin työelämän tapahtumiin

Eri tieteiden välisten erojen lisäksi tiederajoista riippumatta työuria käsittelevässä kirjallisuudessa ja tutkimuksissa esiintyy useita erilaisia käsitteitä. Niiden merkitykset ovat painotuksiltaan osittain samanlaisia ja osittain erilaisia, riippuen kirjoittajan tai tutkijan näkökulmasta. Käsitteet ura ja työura ovat useimmiten samaa tarkoittavia. Työuraan liittyviä eri käsitteitä ja niiden välisiä suhteita havainnollistetaan kuviossa 1.

KUVIO 1. Työuraan liittyvien käsitteiden välisiä suhteita.

Työura voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen työuraan. Sisäinen työura on ensisijaisesti yksilön oma, subjektiivinen kokemus urakehityksestään. Ulkoinen työura on objektiivinen näkemys yksilön työhistoriasta. Se sisältää organisaatioiden ja ammattien tarjoamat mahdollisuudet ja rajoitukset, yksilön havainnot organisationaalisesta tai ammatillisesta tilanteesta sekä yksilön erilaiset asemat, virat ja tilanteet. (Barley 1989, 49; Derr & Laurent 1989, 456; Rönkä ym. 1996, 464.)

Yleisimmin työuraa tarkastellaan ulkoiselta kannalta. Tällöin useimmiten käsitteet ura ja työura sisältävät yksilön erilaisten koulutusjaksojen ja työtehtävien sarjan (Arthur ym. 1989; Puhakka 1998; Rönkä ym. 1996; Sinisalo 1986; Super 1957; Super 1980). Uraa kuvattaessa on käytetty myös polku –käsitettä (Nyyssölä & Pajala 1999, 43; Puhakka 1998). Ura ja polku –käsitteet ovat saman teeman eri näkökulmia, joissa ura on rakenteellisempi, ennakoitavampi ja vakiintuneempi, polku taas yksilöllisempi ja ennustamattomampi. Uran käsitteeseen voi sisältyä myös useiden ihmisten samankaltaisia polkuja. (Nyyssölä & Pajala 1999, 43.) Nicholson ja West (1989) suosittelisivat käyttämään työkokemusten sarjaa tarkoitettaessa käsitettä työhistoria. Termin ura he jättäisivät ihmisten kokemuksille ja merkityksille, joita he työhistoriastaan muodostavat. (Nicholson & West 1989, 181.)

Ulkoista työuraa voidaan tarkastella vertikaalisesti ja horisontaalisesti. Vertikaalisessa tarkastelutavassa ollaan kiinnostuneita liikkumisesta tehtävähierarkiassa ylös- ja alaspäin (Clausen 1986, 111; Puhakka 1998, 43; Nyyssölä & Pajala 1999, 41). Yksilö voi myös luoda uraa hankkimalla työkokemusta eri tehtävistä, jotka ovat hierarkkisesti samalla tasolla aiempien tehtävien kanssa. Työura voi olla etenevää, paikallaan pysyvää tai taantuvaa. (Puhakka 1998, 43.) Status- ja palkka-asemien kautta etenevistä urista on käytetty myös nimitystä ammattiura, joka sisältää työuran kehitystä edistävän koulutuksen ja ammattitehtävien jatkumon (Schroedel & Geyer 2000, 303; Sinisalo 1986, 4, 84). Sinisalon (1986, 84) mukaan ammattiura -käsitteen käyttö kaikkien henkilöiden urien kuvaamiseen on liian kapea-alainen, koska sen mukainen eteneminen uralla on mahdollista vain osalle työvoimaa. Horisontaalisessa tarkastelutavassa puolestaan ollaan kiinnostuneita työn, työttömyyden ja koulutuksen jaksojen jatkumosta kiinnittämättä huomiota statusasemiin (Clausen 1986, 111; Nyyssölä & Pajala 1999, 41).

Ulkoista työuraa voidaan tarkastella yksilötasolla tai ryhmitellä samankaltaisia työuria työuratyypeiksi tai uralinjoiksi. Sinisalo (1986) jakaa työuran käsitteen kahteen osaan: uralinjaan ja työvoimauraan. Uralinja tarkoittaa suurelle joukolle tyypillistä koulutuksen, työssäolon ja työttömyyden seuraantoa. Uralinjan sisällä olevat yksilöiden työ- ja koulutushistoriat ovat keskenään pääpiirteiltään samankaltaisia. Työvoimaura käsittää yksilön näkökulmasta henkilöiden siirtymisen

työelämään koulutuksen ja työssä toimimisen kautta. (Sinisalo 1986, 83 – 84.) Spilerman (1977) käyttää termiä ura yksilön työhistoriasta, eli työskentelystä eri paikoissa elämän aikana. Termeillä uralinja tai urarata hän puolestaan tarkoittaa yleisiä malleja useampien henkilöiden samankaltaisista työhistorioista. (Spilerman 1977, 551.) Rönkä ym. (1996) käyttävät samankaltaisia työuria luokitellessaan käsitteitä työuraluokitus ja työuratyyppi. Työuratyyppejä ja -luokitteluja käsitellään laajemmin luvussa 3.3.

Tässä tutkimuksessa työuralla tarkoitetaan yksilön elämässä esiintyvien koulutuksen, työssäolon, työttömyyden tai työmarkkinoiden ulkopuolella olemisen jaksojen sarjaa ja yksilöiden samankaltaisista työurista muodostuvia yleisempiä malleja kutsutaan työuratyypeiksi.

3.2 Työuran kehityksen vaiheet

Työuran on perinteisesti katsottu kehittyvän eri vaiheiden kautta. Työmarkkinoille on siirrytty perus- ja ammatillisen koulutuksen kautta hankitun ammatin mukaiseen työhön, jossa on toimittu koko työuran ajan (Pohjola 1996; Suikkanen 1996; Suikkanen ym. 2001). Perinteisen urakehitysnäkemyksen mukaan nuoruus on etsimisen aikaa, jolloin käsitystä itsestä muodostetaan tutkimalla kulttuuria johon ollaan siirtymässä. Omia kykyjä ja taitoja kokeillaan epämuodollisesti koulussa ja lisäksi esimerkiksi osa-aikatoissa. Koulusta työelämään siirryttäessä etsitään omaa paikkaa työelämässä. Työn ja oman paikan etsintä voi sisältää useampia eri työpaikkakokemuksia. (Super 1957, 81 – 126.) Kehitys ei kuitenkaan ole kaikilla ihmisillä yhdenmukainen, vaan jo nuorilla on toisistaan eroavia uralinjoja tai polkuja joita pitkin he kulkevat (Jokisaari 2002, 69; Sinisalo 1986, 61). Työuran muotoutumisen vaihe liittyy noin 20-29-vuotiaiden elämään. Omaa paikkaa etsitään kokeilemalla erilaisia työtehtäviä. Keskeistä työuran vaihetta elävät 30–44-vuotiaat, jolloin paikka työelämässä vakiintuu. (Suikkanen ym. 2001, 93; Super 1957, 129 – 136). 45–55-vuotiaana työura on vakiintuneessa vaiheessa, jolloin saavutettua asemaa ylläpidetään, kunnes siirtyminen eläkkeelle on ajankohtaista (Suikkanen ym. 2001, 93; Super 1957, 147 – 155). Urakehityksessä on yksilöiden välisiä eroja, joihin vaikuttavat yksilön ominaisuudet, valinnat, ympäristö ja kulttuuri (Vondracek & Kawasaki 1995, 111 – 118).

Ihmisen elämänura on totuttu näkemään lineaarisena, jossa toisiaan seuraavat varhaislapsuus, koulutusura, työura ja eläkeläisyys. Varhaislapsuuden jälkeiset vaiheet ovat vaihtumassa elämään, jossa koulutus, työ ja tulonsiirtojen varassa eläminen vuorottelevat ja ovat osittain päällekkäin. Opiskelua tarvitaan jatkuvasti omien taitojen ja tietojen kehittämiseen ja kilpailukyvyn säilyttämiseen työmarkkinoilla. (Pohjola 1996; Suikkanen 1996; Suikkanen & Viinamäki 1993.) Vakituiset työsuhteet ovat vaihtuneet tilapäisiin, määrä- ja osa-aikaisiin työsuhteisiin (Ilmarinen 2001, 178; Jokisaari 2002, 69). Työura on muuttunut perinteiseen käsityksen mukaisesta ihmisen elämänuraan kuuluneesta yhden koulutuksen ja pitkän työsuhteen muodostamasta vakaasta työurasta epävakaaseen ja useita siirtymiä sisältävään työuramalliin (Pohjola 1996, 117; Suikkanen & Viinamäki 1993, 15; Suikkanen ym. 2001, 172 – 175).

3.3 Työuratyypittelyt, työuramallit ja uralinjat

Yksilöiden samankaltaisia työ- ja koulutushistorioita on ryhmitelty erilaisiksi työuratyypeiksi, uramalleiksi tai uralinjoiksi. Käsitteet ja nimitykset vaihtelevat eri tutkijoilla ja tieteenaloilla.

Varhaisimpia uramalleja ovat Superin (1957) esittämät vakaan uran, tavanomaisen työuran, epävakaan uran ja moninkertaisen yrityksen uran mallit. Vakaan uran mallissa henkilöt ovat menneet suoraan koulusta työelämään ja pysyneet siinä koko ajan. Työuraan ei sisälly eri työtehtävien kokeilua. Tavanomaisessa työuramallissa edetään muotoutumisvaiheen jälkeen vakaalle työuralle. Epävakaassa uramallissa yritysten ja vakaan työn jaksot vuorottelevat siten, että ammattiala vaihtuu. Moninkertaisen yrityksen uramalli sisältää säännöllisiä muutoksia työssä ja katkonaisen työhistorian. (Super 1957, 73 – 74.)

Sinisalo (1986) käyttää yksilöiden samantyyppisiä uria luokitellessaan käsitettä uralinja. Hän ryhmitteli tutkimuksessaan mukana olleet nuoret neljälle uralinjalle, joista kolme on työvoimauria ja neljäs on koulutusura. (Sinisalo 1986, 83 – 84.) Uralinjojen muodostamisen perustana Sinisalolla on koulutukseen ja työhön osallistuminen, koulutuksen, työn ja työttömyyden suhde, sekä seuraannon jatkuvuus

tai epäjatkuuus. Vakaaseen työvoimauraan kuuluvat henkilöt ovat koulutustaan tai ammattiaan vastaavassa pidempiaikaisessa työssä, jota on edeltänyt koulutus tai muiden alojen työsuhteet. Epävakaaseen työvoimauraan liittyy henkilöiden oman alan ja muun kuin oman alan töiden vaihtelu, työllistämistyöt ja työttömyysjaksot. Pysähtyneellä työvoimauralla henkilöiden työttömyys on runsasta ja koulutus vähäistä. Heillä on lyhyitä työsuhteita eri aloilta sekä työllistämistukitöitä. Koulutusuralle ominaista on koulutukseen osallistuminen. (Sinisalo 1986, 58 – 59.)

Rönkä (1994) lisää Sinisalon (1986) luokitteluun lisäluokat myöhemmin vakiintunut ura, myöhemmin epävakaistunut ura, perhekeskeinen ura ja myöhemmin aloitettu koulutusura. Myöhemmin vakiintuneen uran alussa on työttömyyttä tai lyhyitä työsuhteita ja myöhemmin epävakaistuneelle uralle ominaista on vakaasti edenneen uran muuttuminen epävakaaksi. Perhekeskeisellä uralla on pääasiassa naisia, jotka ovat poissa työelämästä lastenhoidon vuoksi. Myöhemmin aloitetun koulutusuran omaavat ovat olleet työelämässä useamman vuoden ennen opintojen aloittamista. (Rönkä 1994, 156 – 157.)

Kivekäs (1999) tarkastelee lähihoitajakoulutukseen osallistuneiden työmarkkinoille osallistumista 1990-luvulla ennen ja jälkeen koulutusta työmarkkina-asemien avulla. Seurantajakso oli ennen koulutusta alle 4 vuotta ja koulutuksen jälkeen 1-2 vuotta, joten kovin pitkäaikaisia työurakuvauksia ei näiden perusteella voida tehdä, vaan kuvaus rajoittuu nimenomaan pienen aikavälin työmarkkina-aseman kuvaamiseen. Työmarkkina-asetat ovat vastaavasti luokiteltuja kuin Sinisalon (1986) uralinjat. Vakiintuneessa työmarkkina-asemassa henkilön työsuhde on pysyvä tai vakiintunut, vaihteleva työmarkkina-asema sisältää määräaikaista työsuhteita, työttömyysjaksoja ja lyhyitä koulutusjaksoja. Työttömyysasema sisältää pääasiassa työttömyysjaksoja, mutta myös muutamia lyhyitä työssäolo- ja koulutusjaksoja. Opiskeluasemassa olevat opiskelevat joko yleissivistävässä tai ammatillisessa koulutuksessa. Kivekäs lisäsi vielä luokitteluun työmarkkinoiden ulkopuolisen aseman, jossa olevat henkilöt eivät ole työmarkkinoiden käytettävissä. He voivat olla esimerkiksi äitiyslomalla, kotiäitinä tai –isänä tai työkyvyttömänä. (Kivekäs 1999, 243 – 244.)

Puhakka (1998) kuvaa naisten elämänkulkua erilaisina polkuina. Koulutuspolulla olevat ovat pääasiassa koulutuksessa, työkokemus koostuu lyhyemmistä työsuhteista

tai osa-aikatoista. Koulutuksen viitoittamalla työpolulla peruskoulutuksen jälkeen valmistutaan ammattiin ja siirrytään vakaalle, vähän työttömyyttä sisältävälle uralle. Joustavalla polulla ammattiin valmistumisen jälkeen työsuhteista suurin osa on omaa alaa vastaavissa paikoissa, lisäksi on työttömyysjaksoja ja muiden kuin oman alan töitä. Muutosten polulla työssäoloajasta suurin osa on muuta kuin oman alan töitä. Polkuaan etsivä ei ole sijoittunut koulutukseen. Polkuun sisältyy erilaisia työsuhteita, työttömyyttä, hoitovapaita ja myöhemmin aloitettua koulutusta. Uusi polku sisältää kaksi tai useampia eri alojen koulutusjaksoja, joiden välillä on työssäolojakso. Palkkatyöttömän polulla ei ole kodin ulkopuolista työkokemusta tai työkokemus on alle vuoden pituinen. Koulutuspolun ulkopuolella olevilla ei ole lainkaan koulutusta ja elämäntilanteina voivat olla mm. maatilayrittäjyys, työttömyys tai työskentely ilman koulutusta. (Puhakka 1998, 100 – 124.)

Nuorten siirtymiskäyttäytymistä koulutuksesta työhön tutkineet Evans ja Heinz (1993) selittävät nuorten urien muodostamisesta löytyvän viisi erilaista mallia: nousujohteinen, ajelehtien ylöspäin johtava, pysähtynyt, alaspäin viettävä ja keskeytynyt työura. Nousujohteisella työuralla yksilöllä on jatkuva, institutionaalisesti ennustettavissa oleva kulku koulutuksesta työelämään. Ajelehtien ylöspäin johtavalla työuralla yksilöllä on pyrkimys kohentaa aiempaa epäsuotuisaa koulutustaustaa tai vähentää riskinottoa epävakailta työmarkkinoilla. Pysähtyneellä työuralla koulutus ja ensimmäinen työpaikka on saavutettu, mutta yksilöllä ei ole omassa tulevaisuudessaan ammatillista tavoitetta tai suuntaa. Alaspäin viettävällä työuralla yksilö on joutunut epäonnistumisen kehälle, joka helposti johtaa työttömyyteen ja syrjäytymiseen. Keskeytyneellä työuralla työhön siirtyminen ei ole koulutuksen jälkeen onnistunut heti, vaan uralla on katkos koulutuksen ja työn välillä. (Evans & Heinz 1993, 152 – 153.) Vaikka Evansin ja Heinzin mallit koskevat pääasiassa nuorten siirtymistä koulutuksesta työelämään, voidaan mallien kuvauksia soveltaa myös työuraan kokonaisuudessaan, erityisesti jos työura ajatellaan vertikaalisesti etenevänä.

Viinamäki (1996) selvitti nuorten siirtymistä koulutuksen kautta työhön ja käyttää urien sijasta nimitystä koulutus- ja työmarkkinareitit. Perinteisellä opiskelureitillä siirrytään peruskoulusta tai lukiosta suoraan koulutukseen. Postmodernilla opiskelureitillä ennen opintoja on yksi tai useampia välivuotia tai opiskelua

useampaan ammattiin. Perinteisellä opiskelu- ja työssäkäyntireitillä on peruskoulutuksen jälkeisen ammatillisen koulutuksen jälkeen siirrytty kokoaikaiseen ja pysyvään työhön. Postmodernilla opiskelu- ja työssäkäyntireitillä opiskeluajan välissä on väli vuosia, jonka jälkeen työskentelyä määrä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa. Perinteisesti opiskelleilla, mutta postmodernilla työssäkäyntireitillä olevilla koulutusaika on ollut katkeamaton, mutta sen jälkeinen työskentely on ollut pääasiassa määrä- tai osa-aikaista. Koulutus- ja/tai työvoimapoliittisesti tuetulla työmarkkinareitillä on koulutuksen jälkeinen aika tuettua opiskelua, työttömyyttä ja työsuhteita. Työttömyysreitillä olevalla työtä ei koulutuksen jälkeen ole ollut lainkaan. (Viinamäki 1996, 144 – 145.)

3.4 Siirtymät työurissa

Elämän eri vaiheista toiseen siirryttäessä käytetään usein nimitystä siirtymä.

Useimmin siirtymiä tarkastellaan eri elämänosa-alueittain. (Antikainen 1998, 113.)

Työurissa siirtymällä tarkoitetaan vaihdoksia työmarkkinoille osallistumisen eri muotojen ja työsuhdetyyppien välillä, siirtymiä palkkatyön ja työmarkkinoille osallistumista edistävän toiminnan (esim. opiskelu) välillä, vaihdoksia työllisyyden ja työttömyyden välillä sekä siirtymisiä työvoiman ulkopuolelle ja työvoimaan. Yksilöiden sopeutumisyrittämiä yhteiskunnan muuttuviin tilanteisiin, niiden laajuutta eri ikäisillä sekä työmarkkinoiden dynamiikan (yhteiskunnallisten rakenteiden toimivuus ja joustavuus) astetta ja epävakautta voidaan selvittää siirtymien avulla. Siirtymät ovat tilanteen muutoksia, ja yksilö voi olla niissä aktiivinen ja vapaaehtoinen toimija tai pakotettu siirtymään itsestä riippumattomista syistä. (Suikkanen ym. 2001, 11 – 12.)

Työuralla tapahtuvia muutoksia kuvataan myös käsitteellä liikkuvuus (Huuskonen, Lähteenmäki & Paalumäki 1990; Welsh 1993). Welsh (1993), jonka näkemys urasta on sosioekonomisen aseman lisäämistä erilaisten status- ja palkka-asemien kautta, jakaa liikkuvuuden eri ulottuvuuksiin. Liikkuminen työn ja työssäolon ulkopuolisten tilanteiden välillä sisältää jaon työvoimaan kuulumisesta ja työvoiman ulkopuolella olosta. Työvoimaan kuuluvia ovat työssä olevat ja työttömät jotka aktiivisesti etsivät työtä. Työvoiman ulkopuolella ovat esimerkiksi kotityötä tekevät, koulutuksessa olevat ja työkyvyttömät. Liikkuvuutta esiintyy myös eri työtehtävien ja ammattien

välillä, jolloin vaihdoksia on joko nykyisen työnantajayrityksen sisällä tai eri yritysten välillä. Palkkaliikkuvuudessa pyritään vaikuttamaan palkan määrään muuttamalla työskentelyä tehokkaammaksi tai tekemällä ylitöitä. Liikkuvuuden muotoihin kuuluu myös pyrkimys saada lisää vastuuta työssä tai pyrkimystä siirtyä statusarvoltaan ylempiin tehtäviin. (Welsh 1993, 330 – 331.)

Tässä tutkimuksessa siirtymällä tarkoitetaan siirtymistä työuran aikana erilaisten tilanteiden, kuten palkkatyön, koulutuksen, työllisyyden, työttömyyden sekä työvoiman ulkopuolella olemisen välillä.

4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Aikaisempien tutkimuksia tarkastellaan suomalaisten työuriin ja työuratyyppeihin, sekä kuulovammaisten henkilöiden työuriin liittyen. Tämän tutkimuksen kaltaisia koko työikäistä väestöä tai väestönosaa koskevia työuratutkimuksia pidemmän aikajakson seurannalla ei juuri ole, joten tässä esitellään työuriin liittyviä tutkimuksia. Työuratyyppeihin liittyvissä tutkimuksissa keskityttiin suomalaisiin tutkimuksiin, koska tämän tutkimuksen kohderyhmä elää suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämärakenteessa. Kuulovammaisten työuriin liittyvissä tutkimuksissa mukana on myös muissa maissa tehtyjä tutkimuksia, joissa hallitsevana näkökulmana on työllistyminen.

4.1 Suomalaisia työuriin ja työuratyyppeihin liittyviä tutkimuksia

Suomalaisista työuratutkimuksista tunnetuimpia on Sinisalonen (1986) tutkimus nuorten työvoimaurista ja uralinjoista. Sinisalonen (1986) mukaan koulutuksella, sosiaalisella asemalla ja asuinkunnalla on todettu olevan vaikutusta työvoimauraan. Pysähtyneellä työvoimauralla olleet nuoret ovat koulutukseltaan heikompia kuin muissa uralinjoissa. Alimmasta sosiaaliluokasta lähtöisin olevat olivat suhteellisesti enemmän edustettuina epävakaa ja pysähtyneellä työvoimauralla kuin vakaalla työvoimauralla tai koulutusuralla. Ylimpien sosiaalistasemien nuoria taas oli suhteellisesti useammin koulutuksessa tutkimuksen seuranta-ajankohtana. Alueelliset erot näkyivät uralinjoissa heikommin kehittyneiden alueiden nuorten kuulumisena useammin heikommille uralinjoille. (Sinisalonen 1986, 62 – 63.) Työpaikan vaihtoja esiintyi nuorilla keskimäärin 2,1 kertaa ja naisilla se oli yleisempää kuin miehillä. Useimmin työpaikkojen vaihtoja oli epävakaa uralinjan naisilla. Vaihtojen myönteisinä syinä olivat parempi palkka, vakinaisen työn saanti, koulutusta vastaavan työn saanti, eteneminen uralla ja siirtyminen parempaan työympäristöön. Kielteisiä vaihtojen syitä olivat mm. lopputilin saaminen ja määräaikaisten työsuhteen päätyminen. Neutraaleiksi luokiteltiin mm. perhesyyt, paikkakunnan vaihto, opintojen aloittaminen ja varusmiespalvelus. Vakaa ja epävakaa työvoimauralla myönteisten syiden osuus oli suurempi vaihtojen määrän kasvaessa ja vakaa työvoimauralla olevat ilmoittivat muita suhteellisesti useammin myönteisiä vaihtojen

syitä. Vastaavasti kielteisiä syitä oli pysähtyneellä työvoimauralla suhteellisesti eniten. (Sinisalo 1986, 74, 77.)

Rönkä, Ohranen ja Kokko (1996) selvittivät osana Lapsesta aikuiseksi pitkittäistutkimusta vuonna 1959 syntyneiden työuria kahdessa seurantajaksossa. Ensimmäiseen jaksoon kuuluvat ikävuodet 16 – 26 ja toiseen ikävuodet 27 – 36. Ensimmäisellä seurantajaksolla nuorten aikuisten uratyypit oli yli 40 %:lla vakaa ura, viidesosalla epävakaata ura ja alle viidesosalla koulutusura. Miehillä oli naisia tyypillisempää myöhemmin vakiintunut ura (n. 11 %) ja perhekeskeistä uraa oli vain naisilla (n. 5 %). Työttömyyspainotteinen ura oli muutamalla prosentilla. Toisella seurantajaksolla miehillä vakaa ura oli yleisempää (63 %) kuin edellisellä jaksolla, myös naisista hieman yli puolet oli vakaalla uralla. Epävakaata työuria oli vähemmän ja työttömyyspainotteisten urien määrä puolestaan nousi muutaman prosenttiyksikön toisella seurantajaksolla sekä miehillä että naisilla. Myöhemmin vakiintunutta uratyyppejä ei toisessa seurantajaksossa enää juuri ollut. Naisilla esiintyi useammin uratyypit myöhemmin aloitettu koulutus ja myöhemmin epävakaistunut ura. Miehet ja naiset, joilla oli työttömyyspainotteinen ura, olivat useammin heikommin koulutettuja. (Rönkä ym. 1996, 467 – 471.)

Puhakka (1998) selvitti vuonna 1983 peruskoulun päättäneiden naisten (N=356) elämäntapaa ja heidän erilaisia polkuja vuosina 1984-1994. Kymmenesosa naisista oli koulutuspolulla. Lama-aika katsottiin koulutuksen pitkittymisen syyksi. Perinteisen tavan mukaan koulutuksen kautta työhön etenevällä koulutuksen viitoittamalla työpolulla oli kolmasosa naisista. Naisista 1/20 työskenteli kotona. Muilla naisilla oli uralla työttömyyttä, koulutusta vastaamattomia töitä tai tarve koulutusta uudelleen. (Puhakka 1998, 129.)

Suikkanen ym. (2001) analysoivat suomalaisten työmarkkinoiden dynamiikan ja epävarmuuden ilmenemistä 1990-luvulla sekä niiden merkitystä elämäntapaa ja työmarkkinoille osallistumiseen. Seurantajakso oli vuodesta 1988 vuoteen 1998. 1990-luvun alun lama vähensi nuorten ja vailla koulutusta olevien työhön osallistumista. Vuosikymmenen loppupuolella työmarkkinatilanteen vahvistuessa naiset palasivat miehiä useammin työhön. Työhön palanneet olivat etupäässä nuoria ja hyvin koulutettuja. Epävarmempaa työn saanti oli alhaisen koulutustason

omaavilla. Nuorten lisäksi vanhempien ikäluokkien keskuudessa epävarmuus työmarkkinoilla oli suurempaa kuin uran keskivaiheilla olevilla. Seuranta-aikana 21-64-vuotiaista työvoimaan kuuluvista 42 %:lla oli ainakin yksi siirtymä työllisyyteen, 35 %:lla työttömyyteen ja 14 %:lla uuteen ammattiin. Erityisesti siirtymiä oli 1950-luvun jälkeen syntyneiden joukossa. (Suikkanen ym. 2001, 167, 170 – 177.)

4.2 Kuulovammaisten henkilöiden työuriin liittyviä tutkimuksia

Parving ja Christensen (1993) selvittivät tanskalaisten kuulovammaisten nuorten aikuisten (20-35 v.) työllistymistä. Kuulovammaiset olivat muuta väestöä useammin työttömänä. Merkittävää eroa työllistymisessä ei eri kuulovamman asteen suhteen ollut, mutta huonoimmin kuulevien työllistyminen oli hieman heikompaa kuin muilla. (Parving & Christensen 1993, 136 – 137.)

Amerikkalaisen El-Khiamin (1993) tutkimuksen mukaan kuulovamman asteella ei ole todettu olevan tilastollisesti merkittävää vaikutusta koulutuksellisiin ja ammatillisiin saavutuksiin viisi vuotta toisen asteen jälkeen (post secondary high school). Kuulovamman vaikeusasteella on todettu kuitenkin olevan merkitystä koulutusohjelman valintaan siten, että erityisopetuksena koulutuksen kävivät useammin kuurot kuin huonokuuloiset henkilöt. Naisilla ja miehillä oli erityyppiset ammattialavalinnat: naisia oli useammin mm. erilaisissa toimistotehtävissä ja palveluammateissa ja miehiä useammin mm. koneenkäyttäjinä ja maanviljelijöinä. Sukupuolella, kuulovamman asteella ja etnisyydellä ei ollut merkitystä työsuhteiden tai siirtymien määrään. Mitä useampia työsuhteita henkilöllä oli, sitä pidempi jakso oli myös työttömyyttä. (El-Khiami 1993, 360-364.)

MacLeod-Gallingerin tutkimuksen mukaan 25-34-vuotiaiden amerikkalaisten, vähän koulutettujen kuurojen työttömyysprosentti oli suurempi kuin koko väestön työttömyysprosentti. 35 ikävuoden jälkeen kuurojen miesten työllistymisaste oli vastaava kuin koko väestön miesten työllistyminen. Kuuroilla naisilla puolestaan työttömyysaste oli yleisesti korkeampi kuin kuuroilla miehillä. Kuurojen työntekijöiden työtehtävien todettiin olevan vaatimustasoltaan alhaisempia ja ammattivalikoimaltaan kapea-alaisempia kuin vastaavan koulutuksen saaneilla kuulevilla. (MacLeod-Gallinger 1992, 320.)

Barnatt (1997) vertaili amerikkalaisten kuulovammaisten ammatillisia saavutuksia vuosina 1972 ja 1991. Kuurojen ammatilliset saavutukset olivat samankaltaisempia 1991 kuulevien ammatillisten saavutusten kanssa kuin 20 vuotta aikaisemmin. Kuurot miehet olivat 1991 useammin työläisammateissa ja harvemmin palvelualoilla kuin huonokuuloiset ja kuulevat miehet. Kuulevat ja huonokuuloiset miehet olivat kuuroja miehiä useammin asiantuntija-, teknisissä-, myynti- tai toimistotöissä. Naisista kaikissa ryhmissä enemmistö oli asiantuntija-, teknisissä-, myynti- tai toimistotöissä, eikä suuria eroja ryhmien välillä ollut. Eroa ei ollut myöskään työläisammattien kohdalla. Kuurot naiset olivat kuulevia ja huonokuuloisia naisia hieman useammin palvelualoilla. (Barnatt 1997, 15 – 16.)

Welsh (1993) selvitti amerikkalaisten kuurojen henkilöiden liikkuvuutta uralla, jolla hän käsittää kasvavien saavutusten tavoittelun työelämän aikana. Kuuroilla henkilöillä todettiin olevan vähemmän liikkuvuutta kaikilla ulottuvuuksilla kuin kuulevilla, vaikka kuuroissa olikin paljon sellaisia jotka olivat uraliikkuvuudessa samalla tasolla kuin kuulevat. Eroihin uraliikkuvuudessa vaikuttivat alhaisempi lukutaito, alhaisempi koulutustaso ja rajoittuneet uravalinnat. (Welsh 1993, 331 – 335.) Kuurojen ja huonokuuloisten urakehitystä käsittelevän, myös amerikkalaisen 15 vuoden seurantatutkimuksen mukaan vajaa puolet kuulovammaisista oli toiminut samoissa tehtävissä yli viisi vuotta, uralla oli edennyt vajaa kolmannes (Schroedel & Geyer 2000, 306).

Huttusen (2000, 49) tutkimuksessa oli mukana pohjoissuomalaisia eri tasoisesti varhaislapsuudestaan saakka kuulovammaisia, keskimäärin 25-vuotiaita (vaihtelu 19-33 v.) nuoria aikuisia. Tutkimuksessa selvitettiin näiden henkilöiden korkeimman koulutuksellisen saavutuksen tasoa ja työllistymistä. Työvoimakäytössä nuorista aikuisista oli 69%. Heistä työttömänä tai työvoimakoulutuksessa oli 48% ja pysyvässä tai tilapäisessä työssä 52 %. Työmarkkinoiden ulkopuolella oli tutkittavista 31 %, joista opiskelijoita oli 24 % ja kotiäitejä 7%. Työllistymisessä ei ollut eroja sukupuolen ja kuulovamman asteen suhteen. Työhistorioita Huttunen tarkasteli kuulovian vaikeusasteen mukaan ryhmitellen. Lievästi kuulovammaisilla henkilöillä oli joitakin 4-12 kk:n pituisia työsuhhteita, joihin oli työllistytty hankkimalla työpaikka itse tai työvoimaviranomaisten avulla. Keskiasteisesti

kuulovammaiset henkilöt olivat aktiivisimpia työmarkkinoilla. Kahdella heistä ei ollut työtä ja kahdeksan työskenteli joko väliaikaisessa tai pysyvässä, enimmäkseen koulutusta vastaavassa työssä. Heillä oli useita sekä lyhyitä että pidempiä työsuhteita työhistoriassaan. Vaikeasti kuulovammaisista henkilöistä hieman yli puolet oli saanut työtä tuen avulla. Syvästi kuulovammaiset henkilöt olivat lähes kaikki tarvinneet tukea työnhakuun ja työllistyneet viranomaisten avulla keskimäärin yli 3 kertaa. Työhistoria heillä oli pidempi kuin muilla, koska he olivat muita vanhempia. (Huttunen 2000, 120 – 122.) Tutkimuksen henkilöt olivat nuoria aikuisia, joten työhistoriat olivat melko lyhyitä.

Tässä tutkimushankkeessa Eija Haapala (2002) selvitti kuulovammaisten työllistymistä ja työuria Kuulovammaisten ammattikoulusta vuoden 1958 jälkeen valmistuneiden kuurojen ja huonokuuloisten osalta (N = 211, työurat: n = 162). Työuran määrittelyssä Haapala huomioi valmistumisen jälkeisen ajan ja siitä palkkatyön, työttömyyden, työvoimapoliittisten toimenpiteiden (suojatyö, tuettu työ, valmentava koulutus) ja muun toiminnan (yrittäjäyys, kotiäiti, koulutus, eläke) osuudet. Haapala luokitteli valmistuneet kolmelle erilaiselle työuralle: vakaa työura, keskitason työura ja työmarkkinoilta syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien työura. Vakaalla työuralla olevilla palkkatyön osuus työurasta oli 80 – 100 % ja työttömyyden osuus korkeintaan 10 %. Vakaa työura oli 54 %:lla vastaajista. Keskitason työuralla palkkatyön osuus työurasta oli 50 – 90 % ja työttömyyden osuus enintään 25 %, kotiäitiydellä tai eläkeläisyydellä saattoi olla suuri osuus työurassa. Tätä työuratyyppiä oli 27 %:lla Kuulovammaisten ammattikoulusta valmistuneista. Työmarkkinoilta syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien työurille tyypillistä oli työttömyyden tai työvoimapoliittisten toimenpiteiden suuri osuus ja palkkatyön osuus oli enintään puolet. Tällaisella uralla oli vastaajista 19 %. Työmarkkinoilta syrjäytyneiden tai syrjäytymisuhan alaisina olevien määrä on suurempi myöhemmin valmistuneiden osalta. (Haapala 2002, 69 – 73.)

Kuulovammaisten ammattikoulussa opiskelleiden työurien pituus vaihteli kahdesta vuodesta 41 vuoteen, keskimäärin työuran pituus oli 22 vuotta. Kaikista vastaajista kolmannes oli ollut palkkatyössä, naisilla palkkatyön osuus työurasta oli pienempi kuin miehillä ja kuurojen palkkatyön prosenttiosuus oli suurempi kuin huonokuuloisilla. Työttömyyden osuus työurasta oli keskimäärin 8 % ja yli puolella

vastaajista ei ollut työttömyyttä lainkaan. Sukupuolten ja kuulovammaryhmien välillä ei ollut eroa työttömyyden suhteen. Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden osuus työurasta oli 4 %. Naiset olivat olleet hieman miehiä useammin näiden kohteena, kuulovammaryhmittäin ei ollut eroa ja ikäryhmittäin työvoimapolitiittisten toimenpiteiden osuus työurassa nousi sen mukaan, mitä nuoremasta ikäryhmästä oli kyse. Muuta toimintaa oli keskimäärin 11 % työurasta, naisilla miehiä useammin ja huonokuuloisilla kuuroja useammin. Samoin nuorimmalla ikäryhmällä muuta toimintaa oli vanhempia ikäryhmiä enemmän. (Haapala 2002, 69 – 73.)

Kirsi Niemen (1999) tähän tutkimushankkeeseen liittyvän tutkimuksen mukaan kuulovammaisista aikuisista (N = 493) oli tutkimushetkellä työntekijätehtävissä 34 %, toimihenkilöinä 11 %, eläkkeellä 11 % ja työttömänä 16,5 %. Kotiäitinä tai –isänä, suojatyössä, samanaikaisesti eri tilanteissa tai tuntemattomassa tilanteessa oli noin viidesosa vastaajista (19,5 %). Miehet olivat naisia useammin työttömänä. Kuulovammaryhmittäin tarkasteltuna työttömyyttä oli kuurosokeilla vähiten ja nuorilla huonokuuloisilla eniten. Yleisesti työttömyysaste kuulovammaisilla oli kaksinkertainen muuhun väestöön verrattuna. (Niemi 1999, 54 – 55, 74.)

Kuurojen liiton selvitysten mukaan suomalaisten kuurojen työllistyminen oli alhaisempaa kuin muulla väestöllä, vaikkakin työttömyysaste oli vuosien 1995 – 1999 välisenä aikana hieman laskenut ja työvoiman osuus kasvanut (Laurinkari & Poutanen 2001, 1 – 2). Erot kuulevien ja kuurojen työvoimaosuuksien välillä olivat pienentyneet vuoden 1998 aikana, koska kuurojen työvoimaosuus oli kasvanut ja kuulevien pysynyt ennallaan (Pokkinen 1999, 36). Kuurot työllistyivät muuta väestöä harvemmille toimialoille ja muuhun väestöön nähden kuuroja oli huomattavasti enemmän teollisen työn, koneenhuollon, kaivos- ja louhintatyön sekä rakennustyön aloilla (Laurinkari & Poutanen 2001, 5; Pokkinen 1999, 40).

Kuulovammaisten työuriin liittyvissä tutkimuksissa painottuu työttömyyden ja työssäolemisen välinen suhde ja tutkimukset työurista kokonaisuuksina puuttuvat.

5 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten 25–59-vuotiaiden henkilöiden työuria ja siirtymiä työurissa. Näitä tarkastellaan ikä- ja kuulovammaryhmittäin sekä sukupuolittain, työuria lisäksi suomen kielen lukemisen ja kirjoittamisen taidon mukaan.

1 Millaisia työuria on toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleilla kuulovammaisilla henkilöillä?

1.1 Miten eri ikäryhmien työurat eroavat toisistaan?

1.2 Millaisia eroja miesten ja naisten työurissa on?

1.3 Millaisia eroja on kuurojen, huonokuuloisten ja kuurosokeiden henkilöiden työurissa?

1.4 Miten suomen kielen kielitaito (lukeminen ja kirjoittaminen) on yhteydessä työuraan?

2 Millaisia siirtymiä on toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työurissa?

2.1 Millaisia eroja työurien siirtymissä on eri ikäryhmillä?

2.2 Millaisia eroja työurien siirtymissä on eri kuulovammaryhmillä?

2.3 Miten miesten ja naisten siirtymät työurissa eroavat toisistaan?

6 TUTKIMUSMENETELMÄT

6.1 Aineisto ja sen keruu

Aineisto on kerätty Jyväskylän yliopiston Erityispedagogiikan laitoksen hankkeeseen ennen tämän tutkimuksen aloittamista. Tämän luvun tiedot perustuvat osittain Kirsi Niemen (1999) ja Helmi-Riitta Koukan (2001) tutkimushankkeeseen tekemiin progradu -tutkielmiin sekä tutkimushanketta esittelevään internet-sivustoon.

Tutkimushankkeeseen kerättiin aineisto vuoden 1999 aikana kyselylomakkeilla (Liite 1) vuosina 1940 – 1975 syntyneiltä ja lapsuudestaan tai kouluiästään saakka kuulovammaisilta henkilöiltä (N = 493). Kyselylomakkeesta oli tarvittaessa mahdollista käyttää viittomakielistä käännöstä. (Lehtomäki 2001.)

Tutkimukseen osallistujat hankittiin kuulovammaisille henkilöille opetusta tarjonneiden oppilaitosten oppilasrekistereistä, kuulovammaisalan työntekijöiden ja järjestöjen sekä niiden julkaisemien lehtien kautta. Oppilaitoksia olivat Nikkarilan ammattioppilaitos, Mäntsälän maatalous- ja puutarhaoppilaitos, Turun kuulovammaisten ammattikoulu, Mikkelin kuulovammaisten lukio, Turun kristillinen opisto, Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus ja Merikosken ammatillinen koulutuskeskus. Näistä saatiin vuosina 1960 – 1990 oppilaitoksissa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden nimet. Lehti-ilmoituksen perusteella tutkimushankkeeseen saatiin myös muissa kuin kuulovammaisille henkilöille tarkoitetuissa oppilaitoksissa tai opintolinjoilla opiskelleita. (Koukka 2001, 38 – 39; Niemi 1999, 20 – 21.)

Työtä koskevissa kysymyksissä (kysymykset 28 – 31) käytettiin pohjana Pokkisen (1998) kyselyä kuurojen työllisyystilanteesta, Puhakan (1998) tutkimusta naisen elämäkulusta nuoruudesta aikuisuuteen ja Sinisalon (1986) tutkimusta nuorten työvoimaurista (Koukka 2001, 41 – 42; Niemi 1999, 23 – 24).

Kyselylomakkeesta saatiin kommentteja Jyväskylän yliopiston viittomakielisen luokanopettajakoulutuksen opiskelijoilta ja koulutuspäällikkö Markku Jokiselta, jonka jälkeen lomaketta selkeytettiin ja täydennettiin. Kyselylomake esitettiin

kuurojen yhdistyksellä. Esitestauksen jälkeen kyselylomaketta muutettiin liittämällä kyselyyn erillinen esimerkkilomake, selkiyttämällä kysymyksiä ja lisäämällä kysymys täyttämässä saadusta avusta. Lopullinen lomake testautettiin vielä kahdella kuurolla henkilöllä. (Koukka 2001, 43 – 44; Niemi 1999, 25 – 27.)

Oppilaitosten rekistereistä saatiin 1540 henkilön nimet. Rekisteritietojen pohjalta kyselylomake lähetettiin keväällä 1999 niille oppilaitoksissa opiskelleille (1093), joiden osoitetiedot oli saatu selville väestörekisterikeskuksen tietopalvelun kautta sekä tiedotuksen kautta vapaaehtoisina ilmoittautuneille 41 henkilölle, eli yhteensä 1134:lle. Kyselyyn jätti vastaamatta 70 % , ja heille lähetettiin uusi kysely kesällä 1999. Lopulliseksi vastaajien yhteismääräksi saatiin 549, josta jouduttiin hylkäämään 19 puutteellisten vastausten vuoksi ja 37 tutkimusjoukkoon kuulumattomuuden vuoksi. Tutkimuksessa mukana olevien vastausten kokonaismäärä oli lopulta 493. (Koukka 2001, 45 – 47; Niemi 1999, 28 – 29.)

Niemen (1999) tutkimuksessa Kuulovammaisten aikuisten elämäntilanne Suomessa 1999 oli mukana kaikki tutkimukseen hyväksytyt vastaukset. Koukan (2001) tutkimuksessa Kuulovammaisten koulutusurat oli mukana 429 vastausta. Vastaajat olivat syntyneet vuosina 1940 – 1975 ja opiskelleet perusasteen jälkeen kuulovammaisille suunnatussa toisen asteen erityisoppilaitoksessa (Koukka 2001, 6, 46).

Tässä tutkimuksessa käsitellään kuulovammaisille suunnatuissa toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden työuria. Vastaajajoukko on sama (N = 429) kuin hankkeen koulutusturia (Koukka 2001) käsittelevässä työssä, jolloin mahdollistuu koulutus- ja työurien vertailu.

6.2 Osallistujien kuvailu

Vastaajista oli miehiä 214 ja naisia 215. Heidät jaettiin neljään ikäryhmään OECD:n (Education at a glance, 2002) luokituksen mukaisesti: 25–34 -vuotiaat, 35–44 -vuotiaat, 45–54 -vuotiaat ja 55–64 -vuotiaat. Ikäluokituksen perustana oli vastaajien ilmoittama ikä tutkimusajankohtana keväällä 1999. Tässä tutkimuksessa vastaajista 126 (29 %) oli 25–34 -vuotiaita, 35–44 -vuotiaita oli 142 (33 %), 45–54 -vuotiaita oli

127 (30%) ja 55–64 -vuotiaita oli 34 (8 %). Tutkimushankkeessa tutkimusjoukko oli rajattu vuoden 1940 jälkeen syntyneisiin henkilöihin, jolloin vanhin ikäryhmä tässä tutkimushankkeessa koostui ainoastaan 55–59 -vuotiaista vastaajista ja jäi näin pienemmäksi kuin muut ikäryhmät.

Jokaista vastaajaa pyydettiin määrittelemään, onko hän kuuro, huonokuuloinen tai kuurosokea ja milloin kuulovamma on todettu (Liite 1, kysymys 3). Ryhmät muodostettiin vastausten mukaisesti, vastaavasti kuin Koukan koulutusuria käsittelevässä työssä. Kuurojen ryhmään sisällytettiin syntymästä ja lapsuudesta saakka kuurot henkilöt, kuulovammaisten ryhmään vastaavasti syntymästä ja lapsuudesta saakka huonokuuloiset henkilöt. Kuulonäkövammaisten ryhmään luokiteltiin itsensä kuurosokeaksi tai kuulonäkövammaiseksi määritelleet sekä lisävammaksi näkövammaan ilmoittaneet henkilöt. (Kouka 2001, 47.) Tässä tutkimuksessa mukana olleista oli kuuroja 297 (69 %), huonokuuloisia 107 (25 %) ja kuulonäkövammaisia 24 (6 %). Yhdellä vastaajalla puuttui kuulovammaryhmän määrittely. Taulukossa 2 esitetään vastaajien määrät ikäryhmittäin sukupuolen ja kuulovammaryhmän mukaan.

TAULUKKO 2. Vastaajien määrät ikäryhmittäin sukupuolen ja kuulovammaryhmän mukaan.

		Ikäryhmä				Yhteensä
		55-64	45-54	35-44	25-34	
Mies	ei tietoa		1			1
	kuulovammaryhmästä					
	kuuro	15	47	49	31	142
	huonokuuloinen	5	16	19	23	63
	kuulonäkövammaisen	1	1	1	5	8
Nainen	kuuro	8	48	52	47	155
	huonokuuloinen	4	12	13	15	44
	kuulonäkövammaisen	1	2	8	5	16
Yhteensä		34	127	142	126	429

6.3 Aineiston analysointi

Taulukossa 3 esitetään aineiston analyysimenettelyt tutkimusongelmittain, sekä selvitetään, mistä kyselylomakkeen kohdista vastauksia ongelmiin haettiin. Työurat luokiteltiin jokaisen vastaajan osalta erikseen. Muiden tutkimusongelmien ratkaisemisessa käytettiin SPSS-ohjelmaa, jolla tehtiin analyyskejä ja laskettiin tilastollisia tunnuslukuja.

TAULUKKO 3. Aineiston analyysimenettelyt tutkimusongelma-alueittain.

<i>Ongelma-alue</i>	<i>Mistä vastauksia ongelmiin?</i>	<i>Analyysimenettelyt</i>
1. Työurat	Kyselylomakkeen kysymykset 31 ja 25	- Sisällön analyysi (ks. Taulukko 4) - Suhteelliset frekvenssit
1.1. Eri ikäryhmien työurat	Saatu työuratyypin ja kysymys 2	- Ristiintaulukointi
1.2. Sukupuolten väliset erot	Saatu työuratyypin ja kysymys 1	- Ristiintaulukointi - χ^2 -riippumattomuustesti - Cramerin V
1.3. Kuulovammaryhmien väliset erot	Saatu työuratyypin ja kysymys 3	- Ristiintaulukointi - χ^2 -riippumattomuustesti - Cramerin V
1.4. Suomen kielen kielitaidon vaikutukset	Saatu työuratyypin ja kysymys 22	- Ristiintaulukointi
2. Siirtymät	Kyselylomakkeen kysymykset 31 ja 25	- Siirtymien luokittelu uuden elämän tilanteen mukaisesti (Liite 2) sekä siirtymien määrä. - Suhteelliset frekvenssit - Keskiarvo, keskihajonta - Prosenttipisteet
2.1. Ikäryhmien väliset erot	Saadut siirtymämuuttujat ja kysymys 2	- Varianssianalyysi, Scheffén parivertailutesti - Ristiintaulukointi
2.2. Kuulovammaryhmien väliset erot	Saadut siirtymämuuttujat ja kysymys 3	- Varianssianalyysi, Scheffén parivertailutesti - Ristiintaulukointi
2.3. Sukupuolten väliset erot	Saadut siirtymämuuttujat ja kysymys 1	- Varianssianalyysi - Ristiintaulukointi

Työurat rajattiin alkamaan perusasteen koulutuksen jälkeen, koska yleisesti työikäisinä pidetään 15–64-vuotiaita (Ilmarinen 2001, 173). Työuratyypittelyn perustana käytettiin Sinisalon (1986) ja Röngän (1994) luokituksia vastaavasti kuin Rönkä, Ohranen ja Kokko (1996) tutkimuksessaan käyttivät. Lisäksi pyrittiin selvittämään, löytyykö aineistosta muita kuin aikaisemmissa tutkimuksissa esiintyneitä työuratyyppejä. Tyypittelyssä huomioitiin työn ja työttömyyden sekä koulutuksen ja muun työmarkkinoiden ulkopuolella olemisen jaksojen kestot ja vaihteluiden määrät. Useampia erilaisia elämän tilanteita sisältäneissä työurissa tyypittelyssä oli ratkaisevin luokittelun perusta se, mitä oli yli puolet työurasta. Työurien luokittelussa kaikkien vastaajien tiedot käytiin yksitellen läpi, koska kyselylomakkeen taulukoissa (Liite 1) vastaajilla oli kirjoitettuja selityksiä työuran vaiheisiin liittyen. Näiden huomioiminen tilastollisin menetelmin olisi ollut hankalaa. Aluksi erilaisia työuratyyppejä löytyi 20. Määrä oli liian suuri ja osassa työuratyypeistä oli vain muutamia edustajia. Työuratyypien yhdistely oli tarpeen ja lopulta työuratyypit muodostuivat vastaaviksi kuin Röngän ym. (1996) tutkimuksessa, joskin tässä tutkimuksessa yhdistettiin suojatyössä olevat eläkkeellä olevien kanssa samaan ryhmään. Taulukossa 4 esitetään työurien luokittelun kriteerit.

Työuratyypien jakautumista ikäryhmittäin ja suomen kielen kielitaidon tason mukaan tarkasteltiin ristiintaulukoinnin avulla. Riippumattomuuksia ei testattu, koska molemmissa ristiintaulukoissa oli liian paljon pieniä odotettuja frekvenssejä, joten tilastollista merkitsevyyttä ei olisi voitu luotettavasti laskea (Heikkilä 1999, 203; Valli 2001, 72). Kielitaidon arvioinnin analysoinnissa yhdistettiin luokka ”en osaa yhtään” luokkaan ”huono”.

Kuulovammaryhmän ja työuratyypin välistä yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnin avulla. Yhteyden tilastollista merkitsevyyttä ja voimakkuutta testattiin ainoastaan kuurojen ja huonokuuloisten ryhmien osalta. Koska kuulonäkövammaisten ryhmä oli pieni, jätettiin se tilastollisen testauksen ulkopuolelle. Näin testitulosta voitiin pitää luotettavampana. χ^2 -riippumattomuustestin ehdot eivät täysin täyttyneet (pienin odotettu frekvenssi 1,67 ja odotetut frekvenssit alle viiden 22,2 % soluista), mutta testiä voitiin kuitenkin pitää melko luotettavana (Heikkilä 1999, 203; Valli 2001, 72). Riippuvuuden voimakkuutta mitattiin Cramerin V -kertoimella (Tähtinen & Kaljonen 1996, 80 – 81).

Työuratyypin ja sukupuolen välistä riippuvuutta testattiin χ^2 -riippumattomuustestillä. Pienen odotettu frekvenssi oli 3,94 ja kahdessa solussa odotetut frekvenssit olivat alle viiden (11,1 %). Testin käyttämisen edellytykset täyttyivät ja sitä voitiin pitää suhteellisen luotettavana (Heikkilä 1999, 203; Valli 2001, 72). Riippuvuuden voimakkuutta mitattiin Cramerin V -kertoimella (Tähtinen & Kaljonen 1996, 80 – 81).

TAULUKKO 4. Työuratyypien luokittelu.

	Työuratyyppi	Luokittelun perusteet
1	Vakaa	<ul style="list-style-type: none"> - uran alussa koulutusta - yksi tai useampi pidempiaikainen työsuhde - työttömyysjaksoja ei juuri ole tai jos on, niin työhistorian keston nähden vähän - alussa mahdollista lyhyt epävakaa jakso, jonka jälkeen työtilanne vakiintunut
2	Epävakaa	<ul style="list-style-type: none"> - useita lyhyitä tai vaihtelevia työsuhteita - välissä työttömyysjaksoja - lyhyitä koulutusjaksoja - satunnaiset ja osa-aikaiset työt - työmarkkinoiden käytettävissä (työssä tai työttömänä) suurimman osan ajasta
3	Työttömyyspainotteinen	<ul style="list-style-type: none"> - enimmäkseen työtön - lyhyitä kursseja tai työjaksoja
4	Koulutuspainotteinen	<ul style="list-style-type: none"> - enimmäkseen koulutuksessa - kesätöitä tai työskentelyä koulutuksen ohessa - työelämässä koulutuksen jälkeen vasta muutaman vuoden ajan
5	Myöhemmin aloitettu koulutus	<ul style="list-style-type: none"> - pitkän työhistorian jälkeen uudelleen kouluttautuminen - ensimmäisen koulutuksen hankkiminen useita vuosia perusasteen koulutuksen päättymisen jälkeen
6	Myöhemmin vakiintunut	<ul style="list-style-type: none"> - uran alussa epävakaata pidemmän aikaa, työtilanne vakiintuu myöhemmin
7	Epävakaaksi muuttunut	<ul style="list-style-type: none"> - ura ollut vakiintunut, mutta muuttunut epävakaaksi
8	Perhekeskeinen	<ul style="list-style-type: none"> - kotityöt, kotiäiti tai -isä
9	Suojatyö ja eläke	<ul style="list-style-type: none"> - suojatyössä olevat - eläkkeellä olevat

Siirtymät luokiteltiin alkavan uuden elämäntilanteen mukaisesti (ks. Suikkanen ym. 2001) yhdeksään eri pääluokkaan: perusasteen koulutus, työ, koulutus, työttömyys, suojatyö, kotityö, eläke, harjoittelu ja epäselvä siirtymä. Perusasteen koulutusta ei huomioitu kuitenkaan tässä tutkimuksessa. Luokittelussa se oli mukana, koska useilla vastaajista oli perusasteen koulutusta useammassa eri oppilaitoksessa ja omalla koodillaan ne koulutusjaksot erotettiin perusasteen koulutuksen jälkeisistä koulutusjaksoista. Puutteelliset tiedot luokiteltiin omaksi ryhmäkseen. Näistä saatiin tieto tapahtuneesta siirtymästä muttei sen sisällöstä. Varsinaisia siirtymäluokkia jäi siis seitsemän. Useimpiin luokkiin sisällytettiin alaluokkia (Liite 2), joissa esiintyi päällekkäisiä elämäntilanteita. Siirtymät luokiteltiin pääluokkiin ensisijaisen toiminnan mukaan ja alaluokalla määriteltiin tarkemmin samanaikaisena esiintyvä toiminta (esim. opiskelun ohessa työskentely).

Analysoinnissa kukin siirtymäluokka sisälsi kaikki samaan elämäntilanteeseen siirtyneet. Tällöin luokassa oli mukana selkeät pääluokan siirtymät sekä muista luokista analysoitavaan luokkaan kuuluvat alaluokat. Esimerkiksi siirtymä työhön sisälsi selkeän työsiirtymän lisäksi opiskelun, työttömyyden, kotityön ja eläkkeen ohella aloitetun osa-aikaisen työskentelyn. Analysoitaessa huomioitiin suhteellinen frekvenssi, keskiarvo, keskihajonta ja prosenttipisteet. Siirtymien määrien hajonnoista riippuen käytettiin kuvaavimpia lukuja. Siirtymäluokittain siirtymien määrien eroja tarkasteltiin ikäryhmittäin, kuulovammaryhmittäin ja sukupuolen mukaan varianssianalyysin, Scheffén parivertailutestin ja ristiintaulukoinnin avulla. Siirtymiin liittyvissä alaongelmissa ryhmien muuttujien jakaumia tarkasteltiin SPSS:n normaalisuustestin, jakaumakuvion ja normaalijakaumaan vertailun avulla ja varianssien yhtä suuruutta Levenen varianssitestillä. Jakaumat eivät olleet normaalijakauman mukaisia eivätkä varianssit homogeenisiä, jolloin aineisto ei tarkalleen täytä varianssianalyysin ja Scheffén testin vaatimuksia (Valli 2001, 82). Tämä puute ei kuitenkaan vaikuta oleellisesti tuloksiin.

7 TULOKSET

7.1 Kuulovammaisten henkilöiden työuratyypit

Vastaajat luokiteltiin työ- ja koulutushistoriansa perusteella seuraaviin työuratyyppeihin: vakaa, epävakaa, työttömyyspainotteinen, koulutuspainotteinen, myöhemmin aloitettu koulutus, myöhemmin vakiintunut, epävakaaksi muuttunut, perhekeskeinen sekä suojatyö ja eläke (ks. Taulukko 4).

Työurien määrittämisen osalta 66 vastaajalla (N = 429) oli puutteellisia tietoja koulutus- ja työhistoriaa koskevissa kysymyksissä ja heidän vastauksensa jätettiin työurien tyypittelyn ulkopuolelle. Työurien tyypittelyssä oli siten mukana 363 vastaajaa. Taulukossa 5 esitetään työuratyypien esiintyminen aineistossa. Yleisin työuratyyppi oli vakaa työura (36,1 %), seuraavaksi yleisimpiä olivat epävakaa työura (17,6 %) ja epävakaaksi muuttunut työura (14,6 %). Vähiten esiintyi perhekeskeistä työuraa (2,2 %). Melko vähäistä oli myös työttömyyspainotteisten (3,9 %) ja myöhemmin aloitetun koulutuksen (3,6 %) urien esiintyminen.

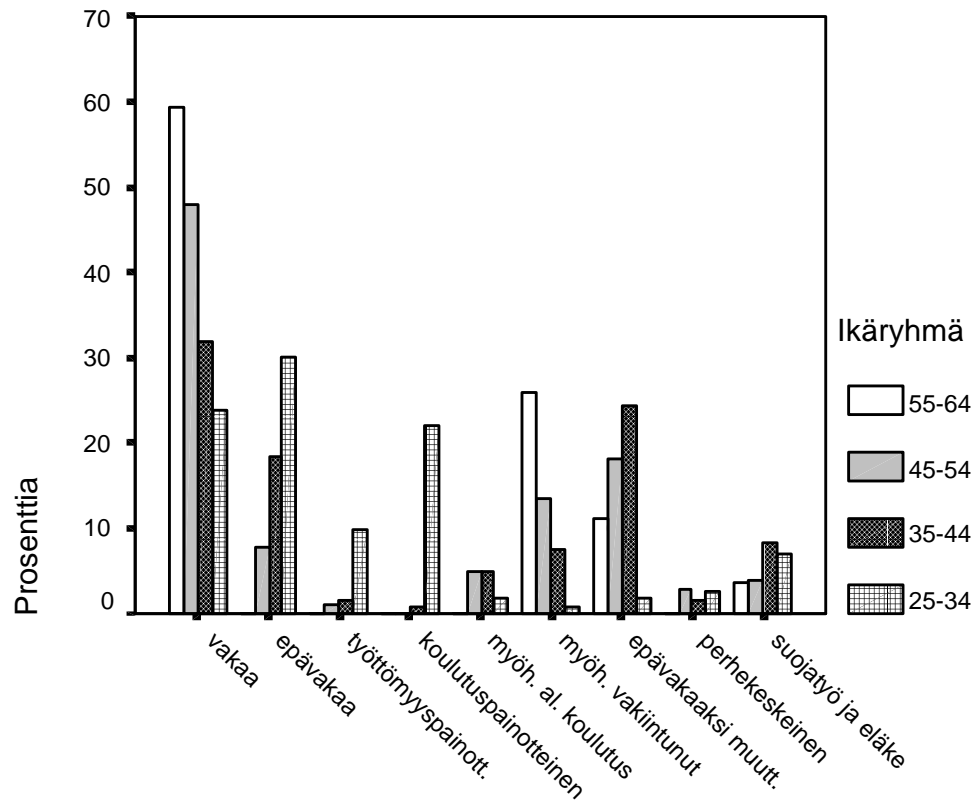
TAULUKKO 5. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työuratyypit, niiden frekvenssit ja prosentiosuudet (n = 363).

	f	%
Työuratyyppi vakaa	131	36,1
epävakaa	64	17,6
työttömyyspainotteinen	14	3,9
koulutuspainotteinen	26	7,2
myöhemmin aloitettu koulutus	13	3,6
myöhemmin vakiintunut	31	8,5
epävakaaksi muuttunut	53	14,6
perhekeskeinen	8	2,2
suojatyö ja eläke	23	6,3
Yhteensä	363	100,0

7.1.1 Eri ikäryhmien työurat

Työuratyyppjä tarkasteltiin ikäryhmittäin. Työuratyyppien luokittelussa mukana olleet (n = 363) jakautuivat eri ikäryhmiin seuraavasti: 25–34-vuotiaita oli 113, 35–44-vuotiaita 119, 45–54-vuotiaita 104 ja 55–64-vuotiaita 27. Kuviossa 2 esitetään työuratyyppien jakautuminen ikäryhmittäin ja liitteen 3 taulukossa tarkempia prosenttilukuja. Tyypillisin työuratyyppe kolmella vanhimmalla ikäryhmällä oli vakaa työura, nuorimmalla ikäryhmällä oli useimmin epävakaata työuratyyppe.

KUVIO 2. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työuratyyppien jakautuminen ikäryhmittäin (n = 363).

Vanhimmassa ikäryhmässä (55–64-vuotiaat, n = 27) yli puolella (59,3 % ikäryhmästä) oli vakaa työura. Neljäsosalla (25,9 %) tästä ikäryhmästä työura oli myöhemmin vakiintunut, noin kymmenesosalla (11,1 %) epävakaaksi muuttunut ja vajaalla neljällä prosentilla työura painottui eläkkeeseen tai suojatyöhön. Muita työuratyyppjä ei vanhimmalla ikäryhmällä esiintynyt.

45–54-vuotiaiden ikäryhmässä vajaa puolet (48 % ikäryhmästä, n = 104) kuului vakaan työuratyyppin ryhmään, vajaalla viidenneksellä (18,3 %) työura oli epävakaaksi muuttunut ja myöhemmin vakiintunut työuratyyppi oli 13,5 %:lla. Koulutuspainotteista työuraa ei tässä ikäryhmässä ollut. Epävakaata työura oli 7,7 %:lla ikäryhmästä.

Toiseksi nuorimmassa, 34–44-vuotiaiden ikäryhmässä (n = 119) oli yleisintä vakaa työuratyyppi (31,9 % ikäryhmästä), neljäsosalla oli epävakaaksi muuttunut työura (24,4 %) ja vajaalla viidenneksellä (18,5 %) epävakaata työura. Koulutuspainotteisten, työttömyyspainotteisten ja perhekeskeisten työurien esiintyminen oli vähäistä.

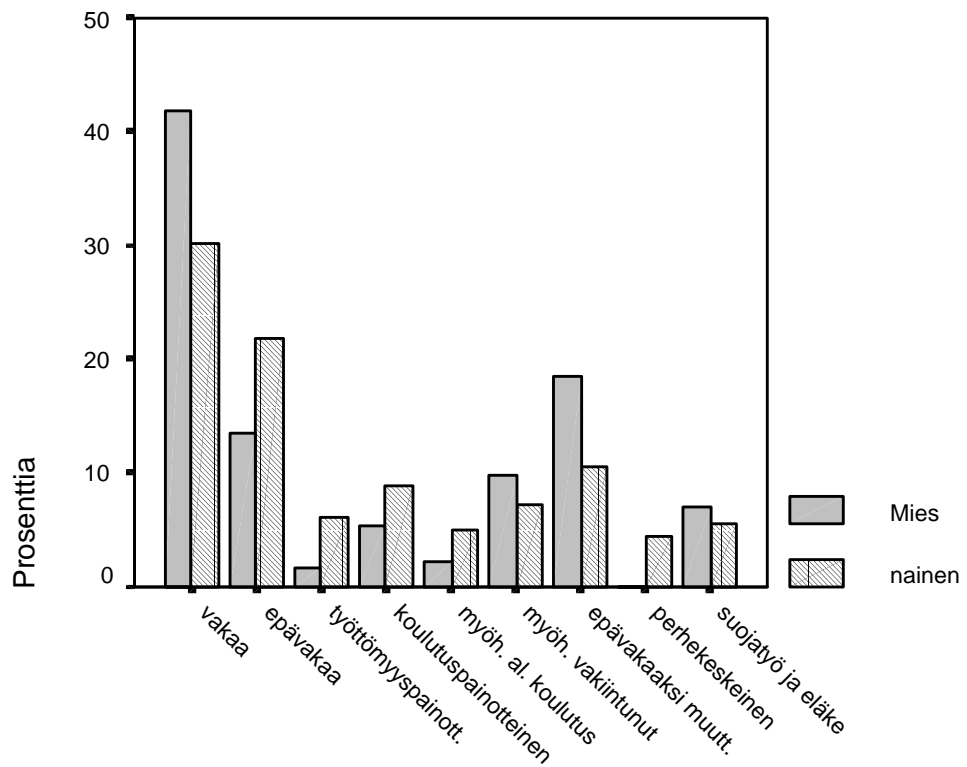
25–34-vuotiaiden ikäryhmässä (n = 113) yleisin työuratyyppi oli epävakaata työura (30,1 %). Viidesosalla ikäryhmästä (22,1 %) oli koulutuspainotteinen ja noin kymmenesosalla työttömyyspainotteinen työura (9,7 %). Vajaalla neljänneksellä (23,9 %) ikäryhmästä työura oli vakaa.

7.1.2 Miesten ja naisten työurat

Työuratyyppien luokittelussa olleista vastaajista 184 oli miehiä ja 179 naisia (n = 363). Työuratyyppissä oli eri sukupuolten välillä tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($\chi^2(8) = 28.359$, $p < .001$). Sukupuolen ja työuratyyppin välinen suhde oli kohtalaisen voimakas (Cramerin V = 0.28). Selvin ero naisten ja miesten työuratyyppien välillä oli perhekeskeisessä työuratyyppissä, jossa kaikki edustajat olivat naisia. Perhekeskeisellä uralla oli naisista 4,5 %. Molemmilla sukupuolilla yleisin oli vakaa työuratyyppi (miehistä 41,8 %:lla, naisista 30,2 %:lla). Epävakaaksi muuttunut työuratyyppi oli miehistä vajalla viidenneksellä (18,5 %), naisista vastaavasti kymmenesosalla (10,6 %). Naisista viidenneksellä (21,8 %) oli epävakaata työuratyyppi, miehillä sen osuus oli vähäisempi (13,6 %). Koulutuspainotteinen työuratyyppi oli naisista 8,9 %:lla ja miehistä 5,4 %:lla. Miehistä suojatyössä tai eläkkeellä oli 7,1 % ja naisista 5,6 %. Työttömyyspainotteisella työuralla oli naisista 6,1 %, miehillä se oli harvinaisempaa (1,6 %). Kuviossa 3 esitetään naisten ja miesten eri työuratyyppien osuudet prosentteina ja liitteessä 4 on yksityiskohtaisempi taulukko prosenttiosuuksista.

Työuratyypeittäin tarkasteltuna naisilla oli miehiä useammin epävakaa, työttömyyspainotteinen, koulutuspainotteinen, myöhemmin aloitettu koulutus tai perhekeskeinen työuratyyppejä. Näissä naisten osuus työuratyypistä kaikissa yli 60 %. Miehillä vastaavasti oli useammin vakaa, myöhemmin vakiintunut tai epävakaaksi muuttunut työuratyyppejä. Miesten osuus näissä uratyypeistä oli 58–64 %. Suojatyössä ja eläkkeellä oli molempia sukupuolia melko tasaisesti.

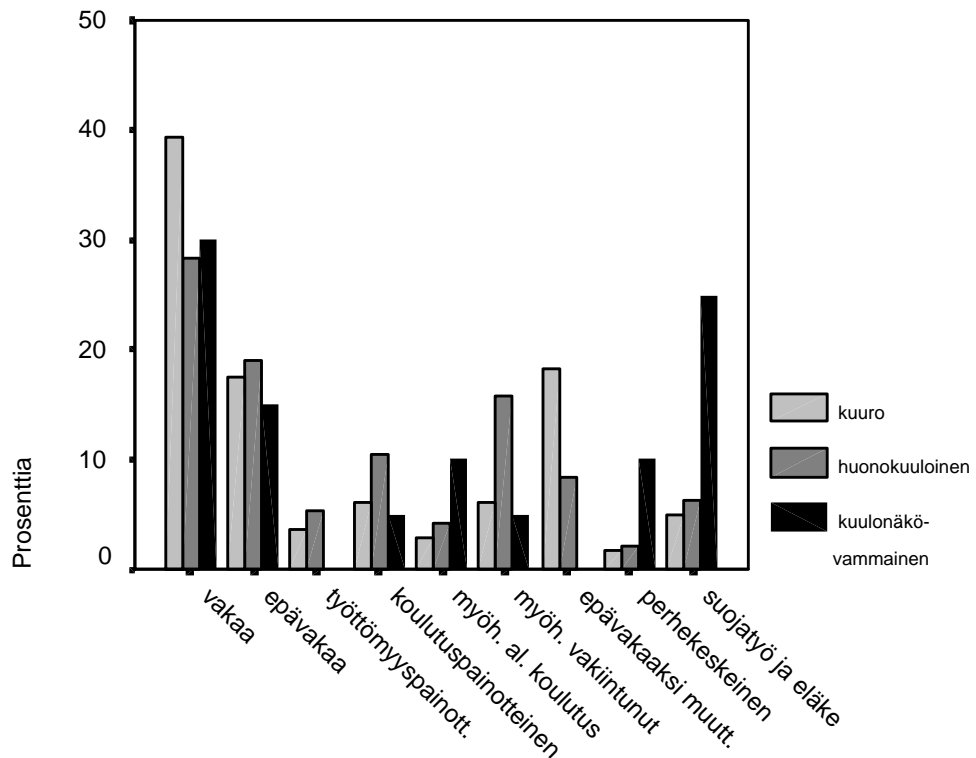
KUVIO 3. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten miesten ja naisten työuratyyppeiden prosenttiosuudet (n = 363).

7.1.3 Kuurojen, huonokuuloisten ja kuulonäkövammaisten työurat

Eri kuulovammaryhmien työurien vertailussa oli mukana 362 vastaajaa, joista kuuroja oli 247 (68,2 %), huonokuuloisia 95 (26,2 %) ja kuulonäkövammaisia 20 (5,5 %). Yhden työuramäärittelyssä mukana olleen vastaajan osalta tieto kuulovammaryhmästä oli puutteellinen. Kuviossa 4 esitetään eri kuulovammaryhmien työuratyyppien osuudet prosentteina ja liitteessä 5 on yksityiskohtaisempi taulukko prosenttiosuuksista.

KUVIO 4. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työuratyyppien jakautuminen kuulovammaryhmittäin (n = 362).

Kuurojen ryhmässä yleisin oli vakaa työuratyyppi (39,3 % ryhmästä). Vajaalla viidenneksellä oli joko epävakaa (17,4 %) tai epävakaaksi muuttunut (18,2 %) työura. Muita työuratyyppiejä oli muutamilla prosentteilla. Huonokuuloisten ryhmässä yleisin oli myös vakaa työuratyyppi, mutta sen osuus ryhmässä oli alle kolmanneksen (28,4 %). Vajaa viidennes (18,9 %) huonokuuloisista oli epävakaalla

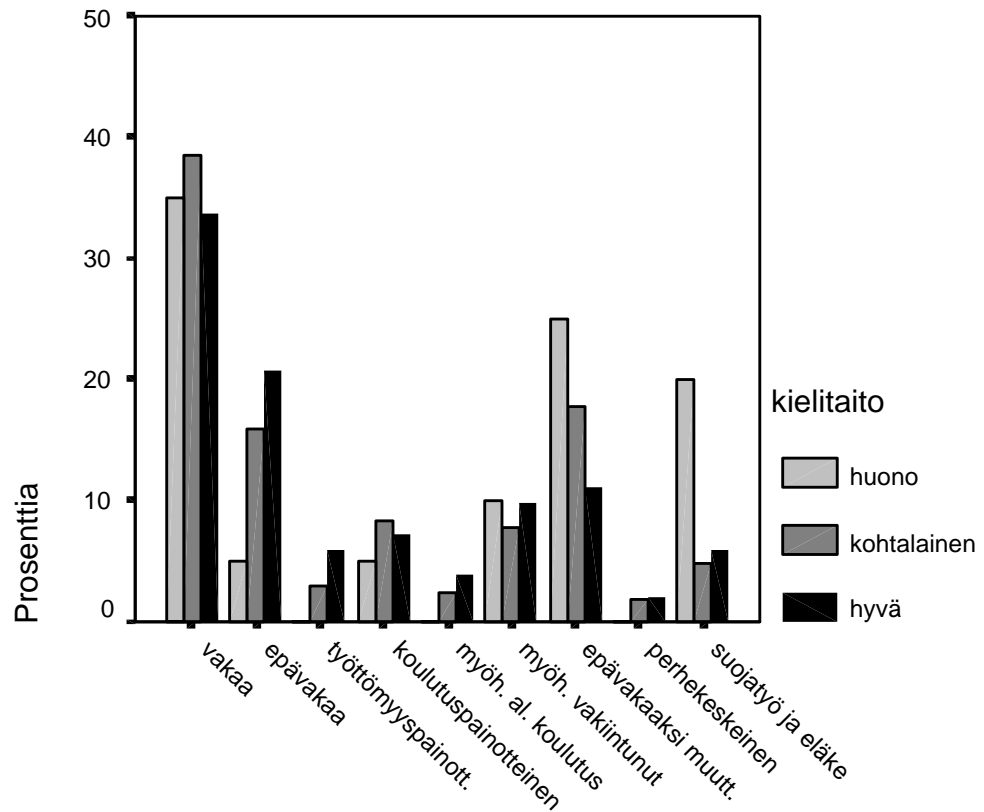
työuralla, noin kuudesosa (15,8 %) oli myöhemmin vakiintuneella ja noin kymmenesosa (10,5 %) koulutuspainotteisella työuralla. Epävakaaksi muuttuneella työuralla oli alle kymmenesosa (8,4 %) huonokuuloisista. Muita työuratyypppejä oli muutamilla prosenteilla. Kuulonäkövammaisten ryhmässä oli noin vajaalla kolmanneksella (30,0 %) vakaa työura. Neljäsosan työura painottui suojatyöhön tai eläkkeeseen. Noin kuudenneksella työura oli epävaka. Kymmenesosa kuulonäkövammaisista oli joko perhekeskeisellä (10,0 %) tai myöhemmin aloitetun koulutuksen (10,0 %) työuralla. Työttömyyspainotteisia ja epävakaaksi muuttuneita työuria kuulonäkövammaisten ryhmässä ei ollut lainkaan. Kuurojen ja huonokuuloisten työurien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero ($\chi^2(8) = 17.028$, $p < .05$) ja näiden välinen suhde oli heikko (Cramerin $V = 0.223$).

7.1.4 Suomen kielen kielitaito ja työurat

Työuratyyppien tyypittelyssä mukana olleista vastaajista suomen kielen lukemisen ja kirjoittamisen taidon oli ilmoittanut 343 vastaajaa. Heistä 49 % ilmoitti kielitaitonsa olevan kohtalaisen, 45 % hyvän ja 6 % huonon.

Hyvän kielitaidon omaavista ($n = 154$) kolmasosa (33,8 %) oli vakaalla työuralla, viidennes (20,8 %) oli epävakaalla työuralla ja noin kymmenesosa (11,0 %) epävakaaksi muuttuneella työuralla. Vajaalla kymmenesosalla (9,7 %) oli myöhemmin vakiintunut työuratyyppi. Kohtalaiseksi kielitaitonsa ilmoittaneista ($n = 169$) oli reilu kolmannes (38,5 %) vakaaseen työuratyyppiin kuuluvia, 16 % oli epävakaalla työuralla ja 17,8 % epävakaaksi muuttuneella työuralla. Huonoksi kielitaitonsa ilmoittaneista ($n = 20$) noin kolmasosalla (35,0 %) oli vakaa työuratyyppi, neljänneksellä (25,0 %) epävakaaksi muuttunut ja viidennes (20,0 %) oli suojatyössä tai eläkkeellä. Kuviossa 5 esitetään työuratyyppien jakautuminen kielitaidon eri tasojen mukaan ja liitteen 6 taulukossa on tarkemmin prosenttiosuuksia.

KUVIO 5. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työuratyyppien jakautuminen suomen kielen kielitaidon mukaan (n = 343).

7.2 Siirtymät kuulovammaisten henkilöiden työurissa

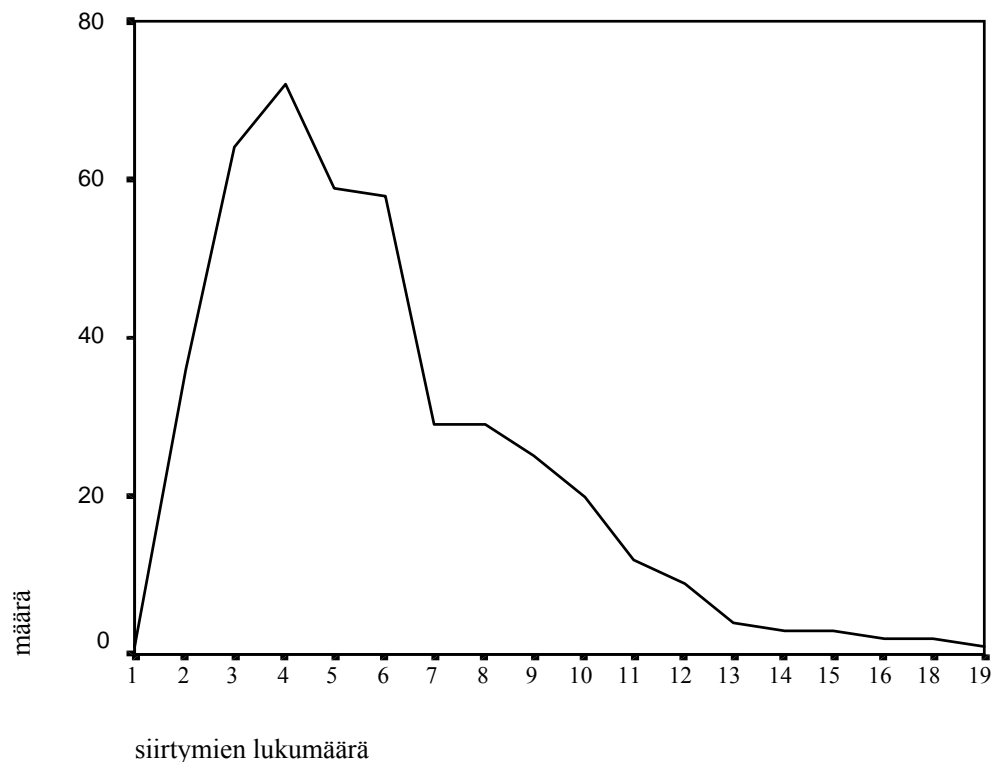
Siirtymien luokittelussa olivat mukana kaikki vastaajat (N = 429). Perusopetuksen jälkeisellä työuralla oli seitsemän erilaista siirtymäluokkaa: siirtymät työhön, koulutukseen, työttömyyteen, suoja työhön, kotityöhön, eläkkeelle ja harjoitteluun. Siirtymiä oli keskimäärin kuusi ja hajontaa oli hieman ($\bar{x} = 5,88$; $s = 3,102$).

Enimmillään siirtymiä oli 19 ja vähimmillään yksi. 75 %:lla vastaajista siirtymiä oli kahdeksan tai vähemmän ja puolella vastaajista siirtymien määrä oli neljän ja kahdeksan välillä.

Siirtymäluokittain tarkasteltuna (Liite 7) siirtymiä työhön oli vastaajilla enimmillään 12 ja vähimmillään ei yhtään. Tyypillisimmillään työsiirtymiä oli yksi (27,3 % vastaajista) ja keskimäärin alle kolme ($\bar{x} = 2,45$; $s = 1,906$). Puolella vastaajista

siirtymiä työhön oli kaksi tai vähemmän ja 75 %:lla neljä tai vähemmän. Koulutussiirtymien määrä vaihteli nolasta kuuteen. Tyypillisimmin siirtymiä koulutukseen oli yksi (42,2 %) ja keskimäärin kaksi ($\bar{x} = 2,01$; $s = 1,170$). Siirtymiä työttömyyteen ei ollut lainkaan 64,8 %:lla vastaajista. Viidenneksellä (21 %) työttömyyssiirtymiä oli yksi ja vajaalla kymmenesosalla (8,4 %) kaksi. Enimmillään siirtymiä työttömyyteen oli kuusi. Siirtymiä suojatyöhön oli vastaajista 5,6 %:lla yksi, yhdellä vastaajalla näitä siirtymiä oli kolme. Kotityöhön oli yksi siirtymä 14,9 %:lla vastaajista, enimmillään näitä siirtymiä oli kolme. 11,7 % vastaajista oli siirtynyt eläkkeelle kerran ja kuudella näitä siirtymiä oli kaksi. Harjoittelusiirtymiä oli kolmella prosentilla vastaajista. Näitä siirtymiä oli yhdestä kahteen. Epäselviä siirtymiä oli 25,9 %:lla ja niiden määrä vaihteli henkilöittäin yhdestä kolmeen. Kuviossa 6 esitetään kaikkien siirtymien määrät ja niiden osuudet vastaajajoukossa.

KUVIO 6. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden kaikkien siirtymien määrät (N = 429).

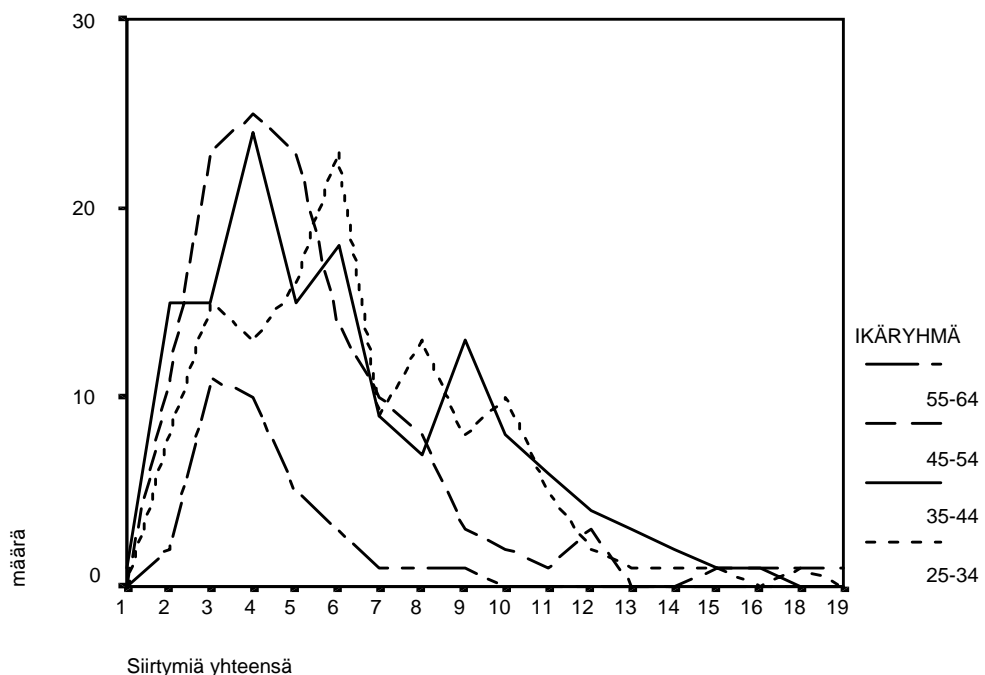

7.2.1 Siirtymät ikäryhmittäin

Siirtymien esiintymistä tarkasteltiin ikäryhmittäin (N = 429). Tarkastelussa huomioitiin eri siirtymäluokat ja kaikkien siirtymien yhteismäärä. Liitteessä 8 on taulukot kaikkien siirtymien sekä eri siirtymäluokkien esiintymisestä ikäluokittain.

Kaikki siirtymät. Siirtymien yhteismäärässä oli ikäryhmien välillä tilastollisesti erittäin merkitsevä ero (F = 6,25, $p < .001$). 55–64-vuotiaiden ryhmällä oli vähemmän siirtymiä kuin 35–44-vuotiaiden ja 25–34-vuotiaiden ryhmillä ($p < .01$). Kuviossa 7 esitetään kaikkien siirtymien määrät ikäryhmittäin.

KUVIO 7. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten kaikkien siirtymien määrät ikäryhmittäin (N = 429).

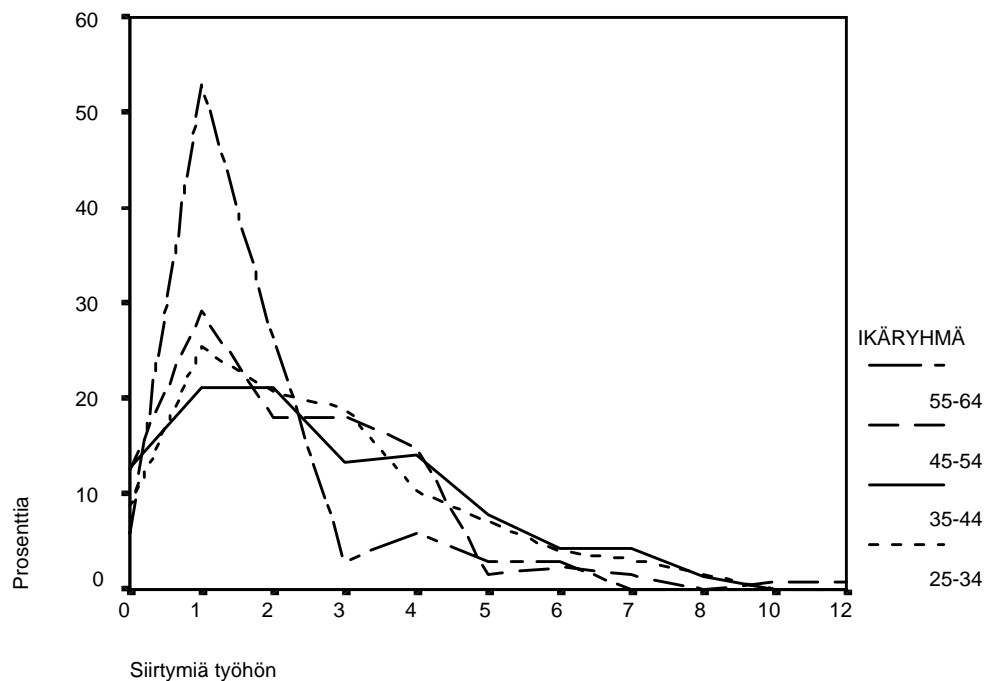

Vanhimmassa ikäryhmässä (55–64-vuotiaat, $n = 34$) oli siirtymiä enimmillään yhdeksän, vähimmillään kaksi ja keskimäärin neljä ($\bar{x} = 4,24$). Yleisimmin ikäryhmässä oli kolme (32,4 % ikäryhmästä) siirtymää. 45–54-vuotiailla ($n = 127$) siirtymien yhteismäärä vaihteli kahdesta 19:ään. Yleisimmin kuitenkin siirtymiä oli tällä ikäryhmällä kolme (18,1 %), neljä (19,7 %) tai viisi (18,1 %) ja keskimäärin

viisi ($\bar{x} = 5,40$). 35–44-vuotiaiden ikäryhmässä ($n = 142$) enimmillään siirtymiä oli 16, vähimmillään yksi ja keskimäärin kuusi ($\bar{x} = 6,22$). Yleisimmin toiseksi nuorimman ikäryhmän edustajilla oli kahdesta kuuteen siirtymää (10–17 % kutakin), tosin vajaalla kymmenesosalla oli siirtymiä yhdeksän. Nuorimmalla ikäryhmällä (25–34-vuotiaat, $n = 126$) siirtymien määrä vaihteli kahdesta 18:aan ja keskimäärin siirtymiä oli kuusi ($\bar{x} = 6,42$). Vajaalla viidesosalla (18,3 %) siirtymiä oli kuusi ja noin kymmenesosalla oli kolme, neljä, viisi tai kahdeksan siirtymää.

Siirtymät työhön. Varianssianalyysin mukaan työsiirtymien määrässä oli ikäryhmien välillä tilastollisesti melkein merkitsevä ero ($F = 2,78$, $p = .041$), mutta ryhmien välisessä Scheffén testissä tilastollisesti merkitseviä eroja ikäryhmien välillä ei kuitenkaan ollut. Kuviossa 8 esitetään työsiirtymien määrien prosenttiosuudet ikäryhmittäin.

KUVIO 8. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten työsiirtymien prosenttiosuudet ikäryhmittäin ($N = 429$).

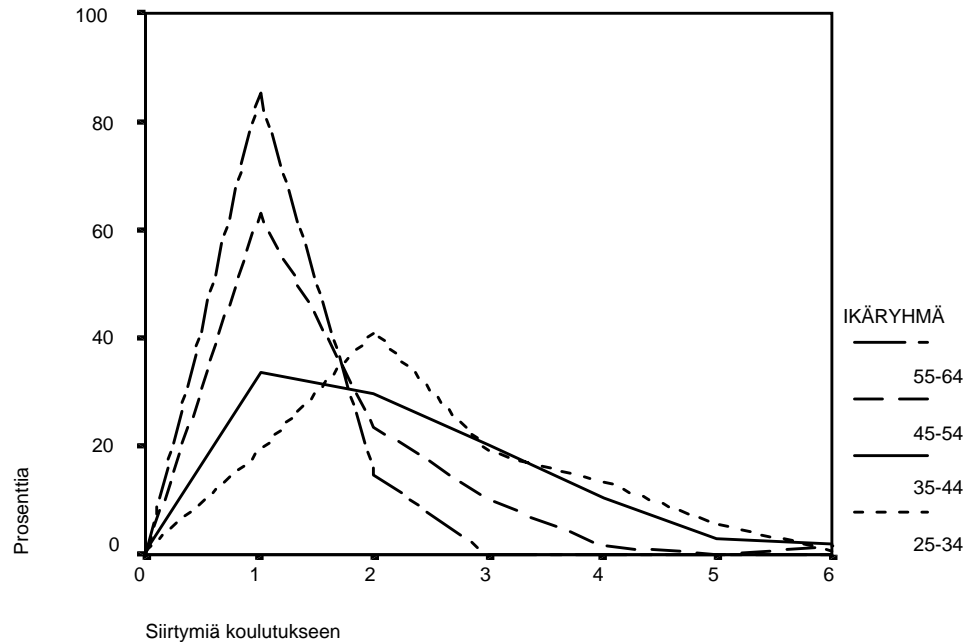

Vanhimmassa ikäryhmässä (55–64-vuotiaat) työsiirtymien määrä vaihteli nolasta kuuteen ja keskimäärin niitä oli alle kaksi ($\bar{x} = 1,71$). Yli puolella ikäryhmästä (52,9 %) oli yksi siirtymä työhön ja neljäsosalla (26,5 %) kaksi. 45–54-vuotiailla oli enimmillään 12 siirtymää työhön ja vähimmillään ei lainkaan (12,6 %). Keskimäärin siirtymiä työhön oli kaksi ($\bar{x} = 2,30$), yleisimmin niitä oli yksi (29,1 %). Vajaalla viidenneksellä oli kaksi tai kolme työsiirtymää (molemmissa 18,1 % ikäryhmästä). Kuudesosalla oli neljä siirtymää. 35–44-vuotiaiden ikäryhmässä työsiirtymien määrä vaihteli nolasta kahdeksaan ja keskimäärin niitä oli yli kaksi ($\bar{x} = 2,65$).

Viidesosalla (21,1%) ikäryhmästä oli yksi tai kaksi, ja vajaalla kuudenneksellä oli kolme (13,4 %) tai neljä (14,1 %) työsiirtymää. 25–34-vuotiailla oli enimmillään kahdeksaan siirtymää työhön, 8,7 % ikäryhmästä ei ollut siirtynyt työhön yhtään kertaa. Keskimäärin työsiirtymiä nuorimmalla ikäryhmällä oli yli kaksi ($\bar{x} = 2,60$). Neljäsosalla (25,4 %) siirtymiä työhön oli yksi, viidesosalla kaksi (20,6 %) tai kolme (19%) ja kymmenesosalla neljä (10,3 %). Vanhimmalla ikäryhmällä oli kokonaisuudessaan vähemmän vaihtelua työsiirtymien määrässä ja niitä oli vähemmän kuin muilla ikäryhmillä.

Siirtymät koulutukseen. Koulutussiirtymien määrässä oli ikäryhmien välillä tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($F = 23,03$, $p < .001$). Kahdessa vanhimmassa ikäryhmässä (45–64-vuotiaat) oli vähemmän siirtymiä koulutukseen kuin kahdessa nuorimmassa ikäryhmässä (25–44-vuotiaat) ($p < .001$). Kuviossa 9 esitetään koulutukseen siirtymisten määrien prosenttiosuudet ikäryhmittäin. 55–64-vuotiaista valtaosalla (85,3 %) oli yksi koulutussiirtymä. Enimmillään siirtymiä koulutukseen tällä ikäryhmällä oli kaksi ja keskimäärin niitä oli yksi ($\bar{x} = 1,15$). 45–54-vuotiailla koulutuksen siirtymien määrä vaihteli yhdestä kuuteen. Koulutussiirtymiä oli tyypillisimmin yksi (63 %) ja keskimäärin alle kaksi ($\bar{x} = 1,57$). Vajaalla neljänneksellä (23,6 %) näitä siirtymiä oli kaksi ja kymmenesosalla (10,2 %) kolme. 35–44-vuotiailla siirtymiä koulutukseen olin nolasta kuuteen ja keskimäärin yli kaksi ($\bar{x} = 2,23$). Vajaa kolmannes (33,8 %) ikäryhmästä oli siirtynyt koulutukseen kerran. Seuraavaksi yleisimpiä olivat kaksi (29,6 %) ja kolme (20,4 %) koulutussiirtymää. Kymmenesosalla (10,6 %) näitä siirtymiä oli neljä.

KUVIO 9. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten koulutussiirtymien määrien prosenttiosuudet ikäryhmittäin (N = 429).

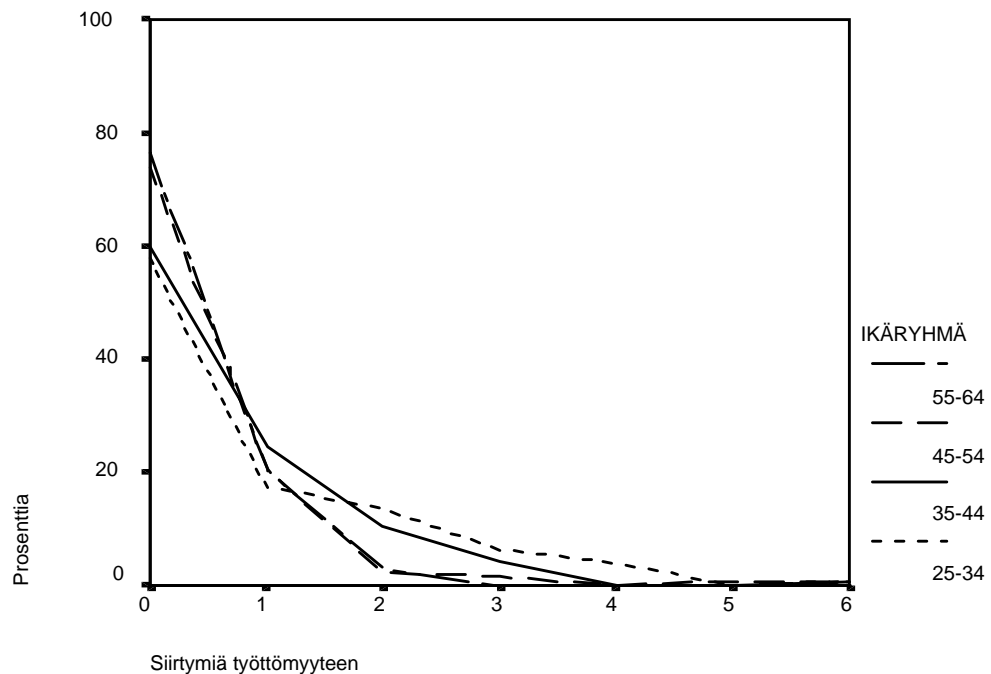

Nuorimmalla ikäryhmällä (25–34-vuotiaat) oli enimmillään kuusi siirtymää koulutukseen ja vähimmillään niitä ei ollut lainkaan. Tyypillisimmillään koulutussiirtymiä oli kaksi (41,3 %) ja keskimäärin niitä oli yli kaksi ($\bar{x} = 2,45$). Vajaalla viidenneksellä (19 %) oli yksi tai kolme siirtymää koulutukseen ja reilulla kymmenesosalla (13,5 %) ikäryhmästä niitä oli neljä. Kaikilla vastaajilla olisi pitänyt olla koulutussiirtymä, koska valinnan kriteerinä oli toisen asteen erityisopetuksen osallistuminen. Tässä tapaukset, joissa siirtymiä koulutukseen ei ollut lainkaan, johtuivat puutteellisista ja päällekkäisistä tiedoista.

Siirtymät työttömyyteen. Työttömyyssiirtymien määrässä oli ikäryhmien välillä tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($F = 5,68, p = .001$). 25–34-vuotiaiden ryhmällä oli enemmän siirtymiä työttömyyteen kuin 45–54-vuotiaiden ($p < .01$) ja 55–64-vuotiaiden ryhmällä ($p < .05$). 55–64-vuotiaiden ikäryhmästä kolmella neljäsosalla (76,5 %) ei ollut lainkaan siirtymiä työttömyyteen, viidenneksellä (20,6 %) niitä oli yksi ja yhdellä henkilöllä kaksi. 45–54-vuotiailla työttömyyssiirtymien määrä vaihteli nolasta kuuteen. Tyypillisimmillään siirtymiä työttömyyteen ei ollut yhtään

(74 % ikäryhmästä) ja viidesosalla (20,5 %) näitä siirtymiä oli yksi. 35–44-vuotiaista 59,9 %:lla ei ollut yhtään työttömyyssiiirtymää, neljäsosalla (24,5 %) niitä oli yksi ja viidenneksellä (10,6 %) kaksi. Enimmillään tässä ikäryhmässä oli kuusi siirtymää työttömyyteen. 25–34-vuotiaista 57,9 %:lla ei ollut yhtään työttömyyssiiirtymää, 17,5 %:lla niitä oli yksi ja 13,5 %:lla kaksi. Enimmillään näitä siirtymiä oli nuorimmalla ikäryhmällä kuusi. Kuviossa 10 esitetään työttömyyssiiirtymien määrien prosenttiosuudet ikäryhmittäin.

KUVIO 10. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten työttömyyssiiirtymien määrien prosenttiosuudet ikäryhmittäin (N = 429).

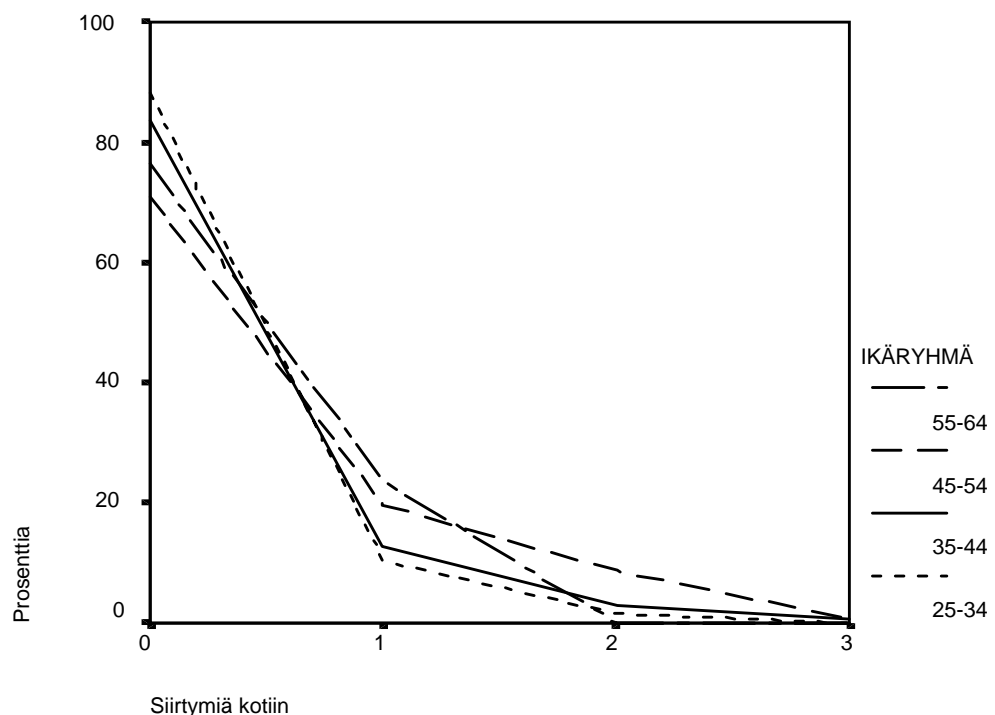

Siirtymät suojatyöhön. Suojatyösiirtymät olivat vähäisiä kaikissa ikäryhmissä ja ikäryhmien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa. Vanhimma ikäryhmästä oli 2,9 % siirtynyt kerran, muissa ikäryhmissä yhden suojatyösiirtymän omaavia oli noin 6 %. Enimmillään siirtymiä suojatyöhön oli kolme.

Siirtymät kotityöhön. Ikäryhmien välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ero kotityösiirtymien määrässä ($F = 5,39, p = .001$). 45–54-vuotiaiden ryhmällä oli enemmän siirtymiä kotityöhön kuin 35–44-vuotiaiden ($p < .05$) ja 25–34-vuotiaiden

ryhmillä ($p < .01$). Vanhimmalla ikäryhmällä siirtymiä kotityöhön oli 23,5 %:lla yksi, muilla ei lainkaan. 45–54-vuotiaiden ikäryhmässä siirtymiä kotityöhön oli viidenneksellä (19,7 %) yksi ja 8,7 %:lla kaksi. Enimmillään tässä ikäryhmässä näitä siirtymiä oli kolme. Kahdessa nuorimmassa ikäryhmässä valtaosalla ei ollut kotityösiirtymiä lainkaan. 35–44-vuotiaista oli yksi siirtymä kotityöhön 12,7 %:lla ja enimmillään näitä siirtymiä oli tässä ikäryhmässä kolme. 25–34-vuotiaista vastaavasti 10,3 % oli siirtynyt kerran kotityöhön ja enimmillään näitä siirtymiä oli kaksi. Kuviossa 11 esitetään kotityösiirtymien määrien prosenttiosuudet ikäryhmittäin.

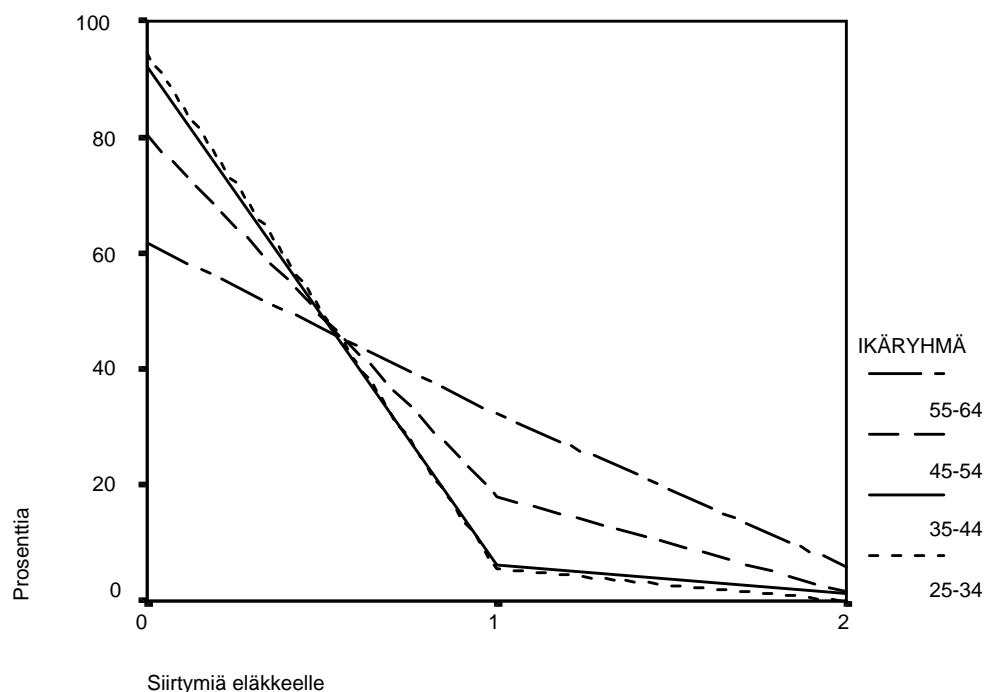
KUVIO 11. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten kotityösiirtymien määrien prosenttiosuudet ikäryhmittäin (N = 429).

Siirtymät eläkkeelle. Eläkesiirtymien määrässä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ikäryhmien välillä ($F = 11.74, p < .001$). Vanhimmalla ikäryhmällä oli muita ryhmiä enemmän siirtymiä eläkkeelle (45–54-v., $p < .05$; 35–44-v., $p < .001$; 25–34-v., $p < .001$). 25–34-vuotiaiden ryhmä erosi lisäksi 45–54-vuotiaiden ryhmästä, jolla oli

enemmän eläkesiirtymiä ($p < .05$). 55–64-vuotiaiden ikäryhmästä noin kolmasosa (32,4 %) oli siirtynyt kerran eläkkeelle, muutamalla näitä siirtymiä oli kaksi. 45–54-vuotiaista 18,1 %:lla oli yksi eläkesiirtymä. Kahdessa nuorimmassa ikäryhmässä molemmissa oli kerran eläkkeelle siirtyneitä 5,6 %. Useamman kerran eläkkeelle siirtyneet olivat olleet välillä työssä tai koulutuksessa. Kuviossa 12 esitetään eläkesiirtymien määrien prosenttiosuudet ikäryhmittäin.

KUVIO 12. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten eläkesiirtymien määrien prosenttiosuudet ikäryhmittäin (N = 429).

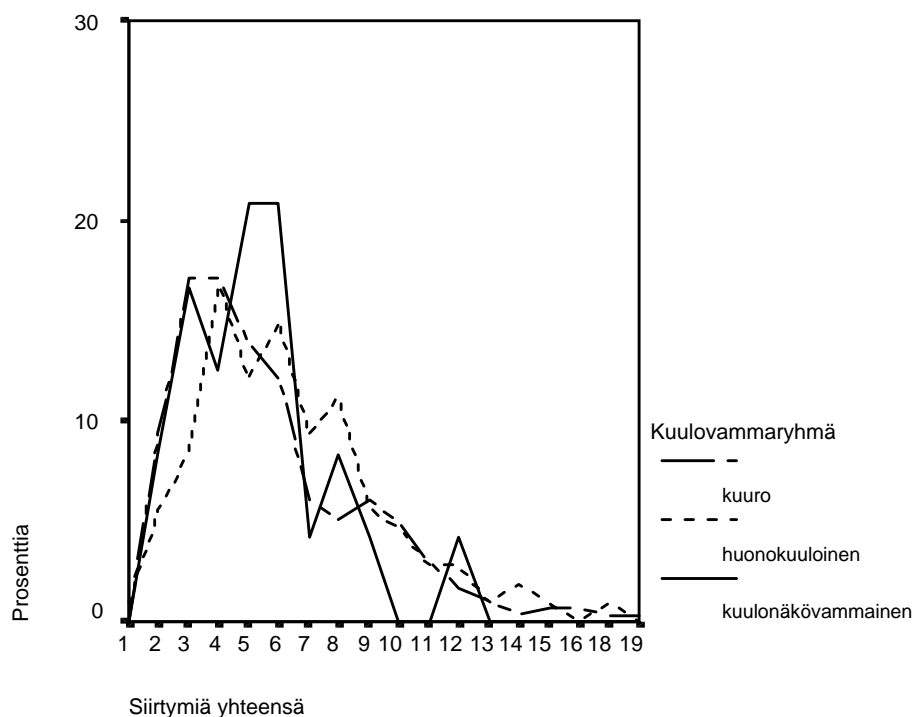
Siirtymät harjoitteluun. Harjoittelusiirtymien määrässä oli ikäryhmien välillä tilastollisesti merkitsevä ero ($F = 4,37$, $p < .01$). 25–34-vuotiaiden ryhmällä oli enemmän siirtymiä harjoitteluun kuin 35–44-vuotiaiden ($p < .05$) ja 45–54-vuotiaiden ryhmällä ($p < .05$). Vanhimmassa ikäryhmässä ei ollut lainkaan harjoittelusiirtymiä. 45–54-vuotiaista yhdellä oli kaksi harjoittelusiirtymää ja 34–44-vuotiaista kaksi oli ollut kerran harjoittelussa. Nuorimmista 5,6 %:lla oli yksi siirtymä harjoitteluun ja enimmillään näitä siirtymiä oli tässä ikäryhmässä kaksi.

7.2.2 Siirtymät kuulovammaryhmittäin

Siirtymien tarkastelussa kuulovammaryhmittäin oli mukana 428 vastaajaa. Liitteen 9 taulukoissa esitetään kaikkien siirtymien sekä eri siirtymäluokkien esiintyminen kuulovammaryhmittäin.

Kaikki siirtymät. Siirtymien määrässä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa kuulovammaryhmien välillä. Kuurojen ryhmässä kaikkia siirtymiä oli enimmillään 19, vähimmillään kaksi ja keskimäärin noin kuusi ($\bar{x} = 5,73$). Kuviossa 13 esitetään siirtymien määrien prosenttiosuudet kuulovammaryhmittäin.

KUVIO 13. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten kaikkien siirtymien määrien prosenttiosuudet kuulovammaryhmittäin (n = 428).

Yleisimmin kuuroilla oli kolmesta kuuteen (12,1 % - 17,2 % ryhmästä) siirtymää. Huonokuuloisten ryhmässä enimmillään siirtymiä oli 18, vähimmillään yksi ja keskimäärin noin kuusi ($\bar{x} = 6,41$). Tavallisimmin siirtymiä oli neljästä kuuteen (12,1 % - 16,8 % ryhmästä). Kymmenesosalla huonokuuloisista kaikkia siirtymiä oli

kahdeksan. Kuulonäkövammaisten ryhmässä siirtymien yhteismäärä oli enimmillään 12, vähimmillään kaksi ja keskimäärin viisi ($\bar{x} = 5,29$). Viidesosalla oli joko viisi (20,8 %) tai kuusi (20,8 %) siirtymää. Kuulonäkövammaisista kuudenneksellä oli kolme (16,7 %) ja reilulla kymmenesosalla (12,5 %) neljä siirtymää.

Siirtymät työhön. Työsiirtymien määrässä ei eri kuulovammaryhmien välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Kaikissa ryhmissä työsiirtymien keskiarvo vaihteli kahden molemmin puolin (1,75 – 2,63). Kuuroista kymmenesosalla työsiirtymiä ei ollut lainkaan. Enimmillään heillä siirtymiä työhön oli 12. Neljäsosa kuuroista (26,6 %) oli siirtynyt työhön kerran ja noin viidesosa (22,2 %) kaksi kertaa. Reilulla kymmenesosalla oli joko kolme (12,8 %) tai neljä (14,1 %) siirtymää.

Huonokuuloisten ryhmässä työsiirtymiä vähimmillään ei ollut lainkaan ja enimmillään niitä oli kahdeksan. Vajaalla kolmanneksella (28 %) siirtymiä työhön oli yksi, vajaalla neljäsosalla (23,4 %) kolme ja 16,8 %:lla kaksi.

Kuulonäkövammaisilla siirtymiä työhön oli enimmillään viisi ja vähimmillään niitä ei ollut lainkaan. Kolmasosa (33,3 %) kuulonäkövammaisista oli siirtynyt työhön kerran, viidesosa (20,8 %) ei lainkaan ja noin kuudesosa (16,7 %) joko kaksi tai kolme kertaa.

Siirtymät koulutukseen. Koulutussiirtymien määrässä ei eri kuulovammaryhmien välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Kaikissa ryhmissä koulutussiirtymien keskiarvo vaihteli kahden molemmin puolin (1,94 – 2,21). Kuulovammaryhmissä oli tyypillisimmin yhdestä kolmeen koulutussiirtymää. Kuuroilla siirtymiä koulutukseen oli vajaalla puolella (45,1 %) yksi, vajaalla kolmanneksella (30,3 %) kaksi ja noin seitsemäsosalla (14,5 %) kolme. Huonokuuloisten ryhmässä hieman yli kolmasosa (35,5 %) oli siirtynyt koulutukseen kerran, vajaa kolmannes (29,0 %) kaksi kertaa ja vajaa viidennes (17,8 %) kolme kertaa. Kuulonäkövammaisista kolmasosa (33,3 %) oli siirtynyt koulutukseen kerran tai kaksi kertaa, reilulla kymmenesosalla (12,5 %) näitä siirtymiä oli neljä.

Siirtymät työttömyyteen. Varianssianalyysin mukaan työttömyyssiirtymien määrässä oli kuulovammaryhmien välillä tilastollisesti melkein merkitsevä ero ($F = 3,32$, $p < .05$), mutta Scheffén parivertailutestissä tilastollisesti merkitseviä eroja ikäryhmien välillä ei kuitenkaan ollut. Kaikista ryhmistä yli puolet ei ollut lainkaan siirtynyt

työttömyyteen. Kuurojen ryhmässä työttömyyssiirtymät puuttuivat 64,0 %:lta, huonokuuloisten ryhmässä 63,6 %:lta ja kuulonäkövammaisten ryhmässä 83,3 %:lta. Yksi työttömyyssiirtymä oli kuuroista vajaalla neljäsosalla (22,9 %), huonokuuloisista ja kuulonäkövammaisista noin kuudenneksellä (15,9 % ja 16,7 %). Kuulonäkövammaisilla siirtymiä työttömyyteen oli enimmillään yksi, kuuroilla ja huonokuuloisilla kuusi.

Siirtymät suojatyöhön. Suojatyösiirtymät olivat vähäisiä kaikissa ryhmissä ja ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Eniten niitä oli kuulonäkövammaisten ryhmässä, jossa kerran suojatyöhön oli siirtynyt reilu kymmenesosa (12,5 %). Kuuroista ja huonokuuloisista kerran oli siirtynyt muutamia prosentteja.

Siirtymät kotityöhön. Kotityösiirtymien määrissä ei ryhmien välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Kaikissa ryhmissä tyypillisintä oli kotityösiirtymien puuttuminen. Kuurojen ryhmästä kerran kotityöhön siirtyneitä oli vajaa kuudesosa (14,8 %) ja enimmillään näitä siirtymiä oli kaksi. Huonokuuloisten ryhmässä kotityösiirtymiä oli lähes saman verran kuin kuurojen ryhmässä (14,0 %), muutamat olivat siirtyneet kotityöhön kaksi tai kolme kertaa. Kuulonäkövammaisista viidesosa (20,8 %) oli siirtynyt kotityöhön kerran, enimmillään näitä siirtymiä tässä ryhmässä oli kaksi.

Siirtymät eläkkeelle. Eläkesiirtymien määrässä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ero kuulovammaryhmien välillä ($F = 11,04, p < .001$). Kuulonäkövammaisilla oli enemmän siirtymiä eläkkeelle kuin kuuroilla ($p < 0.01$) ja huonokuuloisilla ($p < .05$). Kuurojen ryhmästä vajaa kymmenesosa (9,4 %) oli siirtynyt eläkkeelle kerran, enimmillään näitä siirtymiä tässä ryhmässä oli kaksi. Huonokuuloisista reilu kymmenesosa (12,1 %) oli siirtynyt eläkkeelle kerran ja muutama prosentti kaksi kertaa. Kuulonäkövammaisten ryhmässä eläkkeelle kerran siirtyneitä oli reilu kolmasosa (37,5 %), kaksi kertaa siirtyneitä oli muutama prosentti.

Siirtymät harjoitteluun. Harjoittelusiirtymät olivat vähäisiä kaikissa ryhmissä ja ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Eniten niitä oli kuulonäkövammaisten ryhmässä, jossa kerran harjoitteluun siirtyneitä oli 8,3 %.

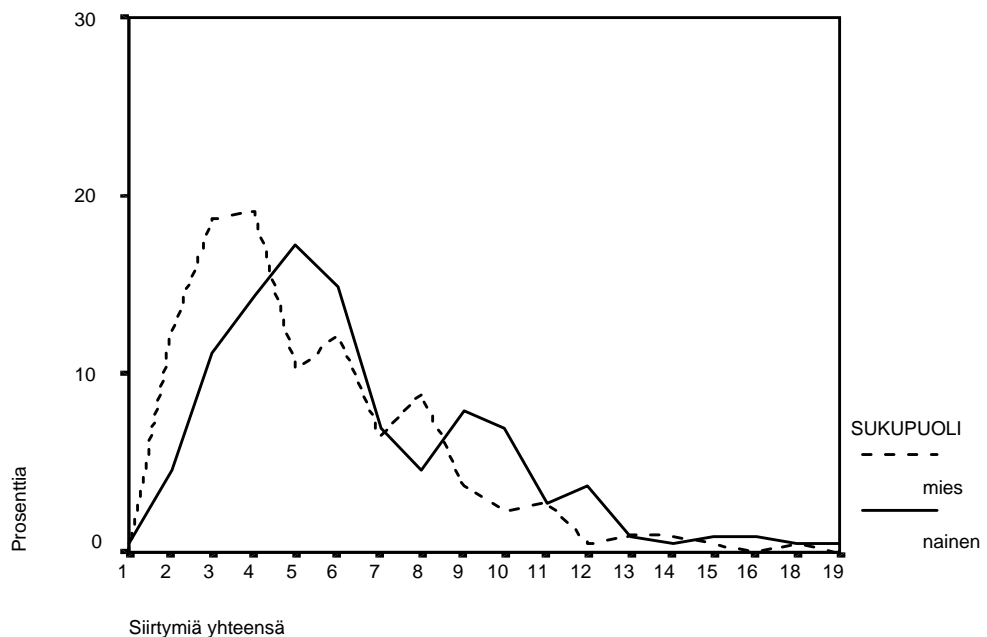
Kuurojen ja huonokuuloisten ryhmistä yksi tai kaksi harjoittelusiirtymää oli muutamilla prosenteilla.

7.2.3 Miesten ja naisten siirtymät

Miesten ja naisten työurien siirtymien tarkastelussa olivat mukana kaikki vastaajat (N = 429). Liitteessä 10 on taulukot kaikkien siirtymien sekä eri siirtymäluokkien esiintymisestä sukupuolittain.

Kaikki siirtymät. Naisilla oli enemmän siirtymiä kuin miehillä (keskiarvot 6,34 ja 5,32, $F = 14,15$, $p < .001$). Kuviossa 14 esitetään kaikkien siirtymien määrien prosenttiosuudet sukupuolittain.

KUVIO 14. Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten miesten ja naisten kaikkien siirtymien määrien prosenttiosuudet (N = 429).

Miehillä kaikkien siirtymien määrä vaihteli kahdesta 18:aan. Vajaalla viidesosalla miehistä oli kolme (18,7 %) tai neljä (19,2 %) siirtymää työuran aikana ja noin kymmenesosalla niitä oli kaksi (12,1 %), viisi (10,3 %) tai kuusi (12,1 %). Vajaalla kymmenesosalla miehistä oli siirtymiä kahdeksan. Naisilla työuran aikaisia siirtymiä

oli yhdestä 19:ään. Naisten työurassa oli tyypillisimmin viisi (17,2 %) siirtymää. Noin seitsemällä prosentilla naisista oli seitsemän, yhdeksän tai kymmenen siirtymää työuransa aikana.

Siirtymät työhön. Työsiirtymien määrissä ei miesten ja naisten välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Naisilla työsiirtymien määrä oli enimmillään 12 ja miehillä kahdeksan. Molemmista ryhmissä oli noin kymmenesosa sellaisia, joilla ei ollut lainkaan siirtymiä työhön. Naisista vajaalla neljäsosalla (23,3 %) oli yksi työsiirtymä, miehistä vastaavasti vajaalla kolmasosalla (31,3 %). Molemmista ryhmistä viidesosalla (20,6 % ja 20,5 %) oli kaksi siirtymää työhön. Kolme siirtymää oli miehistä 14 %:lla ja naisista 17,2 %:lla. Kymmenesosalla miehistä oli neljä työsiirtymää ja naisilla vastaavasti 14,4 %.

Siirtymät koulutukseen. Naisilla oli enemmän siirtymiä koulutukseen kuin miehillä (keskiarvot 2,24 ja 1,79, $F = 16,25$, $p < .001$). Miehistä puolella oli yksi koulutussiirtymä työuransa aikana, naisilla vastaava osuus oli 33,5 %. Kaksi kertaa koulutukseen siirtyneitä oli miehistä 29 % ja naisista 31,2 %. Naisista vajaa viidesosa (18,6 %) oli siirtynyt koulutukseen kolme kertaa, miehistä puolestaan reilu kymmenesosa (12,1 %). Kymmenesosalla (10,4 %) naisista näitä siirtymiä oli neljä. Molemmilla sukupuolilla koulutussiirtymiä oli enimmillään kuusi.

Siirtymät työttömyyteen. Naisten ja miesten työttömyyssiirtymien määrissä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Molemmista ryhmistä yli 60 %:lla ei ollut lainkaan siirtymiä työttömyyteen. Viidesosalla näitä siirtymiä oli yksi ja vajaalla kymmenesosalla kaksi. Enimmillään molempien sukupuolten ryhmissä työttömyyssiirtymiä oli kuusi.

Siirtymät suojaotyöhön. Sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa suojaotyöhön siirtymien määrissä. Molemmista ryhmistä reilu 5 % oli siirtynyt kerran suojaotyöhön ja naisten ryhmässä näitä siirtymiä oli enimmillään kolme.

Siirtymät kotityöhön. Naisilla oli enemmän kotityösiirtymiä kuin miehillä (keskiarvot 0,37 ja 0,12, $F = 24,37$, $p < .001$). Naisista viidesosa (20 %) oli siirtynyt kotityöhön kerran työuransa aikana, miehistä vastaavasti kymmenesosa (9,8 %). Naisilla kotityösiirtymiä oli enimmillään kolme, miehillä kaksi.

Siirtymät eläkkeelle. Sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa eläkesiirtymien määrissä. Molemmissa ryhmissä kerran eläkkeelle siirtyneitä oli reilu kymmenesosa (miehistä 13,1 % ja naisista 10,2 %). Molemmissa ryhmissä siirtymiä eläkkeelle oli enimmillään kaksi.

Siirtymät harjoitteluun. Naiset olivat siirtyneet hieman miehiä useammin harjoitteluun, vaikka molemmissa ryhmissä osuudet olivat pieniä. Tilastollisesti merkitsevää eroa harjoittelusiirtymissä sukupuolten välillä ei ollut. Naisista 2,8 %:lla oli yksi harjoittelusiirtymä ja miehistä 1,4 %:lla. Enimmillään molempien sukupuolten ryhmissä näitä siirtymiä oli kaksi.

8 TULOSTEN TARKASTELU

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia työuria ja siirtymiä työurissa on toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleilla kuulovammaisilla henkilöillä.

Työuratyyppejen jakautumista tarkasteltiin eri ikäryhmien, sukupuolen, kuulovammaryhmien ja suomen kielen kielitaidon tasojen näkökulmista. Työurien siirtymiä tarkasteltiin ikäryhmittäin, kuulovammaryhmittäin ja sukupuolittain.

Työuratyyppejä tarkasteltiin 363 vastaajan osalta ja siirtymien tarkastelussa mukana oli 429 vastaajaa. Tulosten vertailu aikaisempiin tutkimuksiin on hankalaa, koska vastaavia koko työikäistä ryhmää koskevia tutkimuksia ei juuri ole. Aikaisemmat tutkimukset painottuvat nuorten aikuisten työurien tarkasteluun tai siirtymien tarkasteluun lyhyemmällä aikavälillä, jolloin niiden tuloksia ei voi suoraan verrata tämän tutkimuksen tuloksiin.

8.1 Metodinen tarkastelu

Tulosten luotettavuuteen voi vaikuttaa koulutus- ja työhistorian selvittäminen takautuvasti, jolloin muistin rajallisuuden vuoksi vastauksissa saattaa olla epätarkkuutta tai puutteellisuuksia (El-Khiami 1993, 358). Tämän tutkimuksen osalta vastaajien kirjaamat eri vaiheet koulutuksessa ja suhteessa työmarkkinoihin olivat pääosin johdonmukaisia ja selkeitä. Kirjaamistarkkuudessa oli yksilöittäin vaihtelua. Jotkut olivat kirjanneet lyhyetkin, muutaman päivän tai viikon kestävät työ- tai koulutusjaksot ja toiset taas olivat ilmoittaneet pitkän aikavälin ja selittäneet ajanjakson sisältäneen useampia erilaisia työ-, työttömyys tai koulutusjaksoja. Kyselylomakevastauksiin verrattuna kuulovammaisille suoritettu henkilökohtainen kysely voisi taata kysymysten ymmärtämisen paremmin, joskaan menetelmä ei tilastollisesti merkitsevästi selitä kyselyn onnistumista (Takala 1993, 220). Tässä tutkimuksessa vastaajien määrä oli suuri ja henkilökohtaisten tapaamisten järjestäminen ei olisi ollut mahdollista. Koska työuria tarkasteltiin erilaisten koulutuksen, työn, työttömyyden ja työmarkkinoiden ulkopuolella olemisen jaksojen sarjana ja siirtymiä vaiheesta toiseen liikkumisena, ei henkilökohtaisessa tapaamisessa saadut tiedot olisi oletettavasti paljoa poikenneet kyselylomakkeiden vastauksista.

Tutkimuksen tulosten tilastollisia merkitsevyyksiä ei voitu kovin monen työuriin liittyvän tutkimusongelman osalta laskea liian pienten solufrekvenssien vuoksi. Työuraluokkia olisi tietenkin voinut yhdistää, mutta tässä työssä sitä ei kuitenkaan tehty, koska haluttiin huomioida kaikki työuratyyppit ja siirtymäluokat.

Kielitaidon ja työuran yhteyden tarkastelussa on huomioitava, että kielitaito on vastaajien oma arvio lukemisen ja kirjoittamisen tasosta. Huonoksi kielitaitonsa ilmoittaneiden osuus kaikista vastaajista oli pieni, joten heidän kohdaltaan ei tuloksia voida yleistää. Luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että kielitaidon arviointiin ei oltu annettu valmiita, yhdenmukaisia kriteerejä. Vastaajien arviot taitotasosta eivät välttämättä ole yhtenäisiä, jolloin tuloksia ei voida pitää kovin luotettavina.

Siirtymiin liittyvissä tutkimusongelmissa muuttujien jakaumat poikkesivat normaalijakaumasta ja varianssit eivät olleet yhtä suuria, jolloin varianssianalyysin ja Scheffén parivertailutestin osalta menetelmien vaatimukset eivät täyttyneet. Mutta tämä ei kuitenkaan oleellisesti vaikuta tuloksiin.

8.2 Tulosten tarkastelu ja jatkotutkimusaiheita

Vastaajien työurat luokiteltiin yhdeksään työuratyyppiin: vakaa, epävakaa, työttömyyspainotteinen, koulutuspainotteinen, myöhemmin aloitettu koulutus, myöhemmin vakiintunut, epävakaaksi muuttunut, perhekeskeinen ja suojatyö ja eläke. Yleisin työuratyyppi oli vakaa työura, joka oli yli kolmasosalla vastaajista. Seuraavaksi yleisimpiä työuratyyppejä olivat epävakaa työura ja epävakaaksi muuttunut työura. Vähiten oli perhekeskeistä työuratyyppiä, ja melko vähän esiintyi myös työttömyyspainotteisia ja myöhemmin aloitetun koulutuksen työuratyyppejä. Tässä tutkimushankkeessa Haapala (2002) selvitti Kuulovammaisten ammattikoulusta valmistuneiden henkilöiden työuria. Aineisto oli osa tämän tutkimuksen aineistoa. Haapalan luokittelutapa oli erilainen kuin tässä tutkimuksessa, joten suora vertailu ei ole mahdollista. Vakaa työura oli kuitenkin molemmissa tutkimuksissa yleisin työuratyyppi (Haapala 2002, 72).

Työuran kesto voi vaikuttaa uratyyppin määrittelyyn. Nuorilla työuran pituus vielä niin lyhyt, ettei työvuosia koulutuksen jälkeen ole ehtinyt kertyä. Vanhemmilla

ikäryhmillä taas työura on kestänyt jo vuosia, jolloin yksittäiset pienet katkokset (esim. äitiysloma) työuralla eivät vaikuta työuratyyppin määrittämiseen niin vahvasti kuin nuoremmilla.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna nuorinta ikäryhmää (25–34-vuotiaat) lukuun ottamatta kaikissa ikäryhmissä oli yleisintä vakaa työura. Vakaan työuratyyppin osuus ikäryhmästä laski sitä mukaa, mitä nuoremmasta ikäryhmästä oli kyse. Vanhimmassa ikäryhmässä (55–64-vuotiaat) vakaa työura oli yli puolella ikäryhmästä, 45–54-vuotiaista hieman alle puolella, 34–44-vuotiaista vajaalla kolmanneksella ja nuorimmassa (25–34-vuotiaat) ikäryhmässä vakaa työura oli vajaalla neljänneksellä. Epävakaat työuratyyppi oli yleisin nuorimmassa ikäryhmässä, ja sen osuus ikäryhmästä väheni sitä mukaa mitä vanhemmista ikäryhmistä oli kyse. Työttömyyspainotteiset ja koulutuspainotteiset työuratyyppit painoutuivat myös nuorimpaan ikäryhmään, vanhimmassa ikäryhmässä niitä ei ollut lainkaan.

Tulokset mukailevat työuran perinteisten kehitysvaiheiden mallia, jossa vanhimpien ikäryhmien edustajien oletetaan olevan vakaalla työuralla ja nuorilla työura on vielä koulutuspainotteista ja epävakaampaa (Pohjola 1996; Suikkanen 1996; Suikkanen ym. 2001). Työmarkkinoiden muutokset, kuten työsuhteiden määräaikaistuminen ja työmarkkinoilla pysymisen ehtona oleva ammattitaidon jatkuva kehittäminen ja ylläpito (Jokisaari 2002; Pohjola 1996; Suikkanen 1996; Suikkanen & Viinamäki 1993), heijastuvat myös tämän tutkimuksen tuloksista. Kolmessa vanhimmassa ikäryhmässä jo työhön vakaasti kiinnittyneistä osalla ura oli muuttunut epävakaaksi. Eniten epävakaaksi muuttuneita työuria oli 35–44-vuotiaiden ryhmässä. Suojatyössä tai eläkkeellä olevien osuus oli kahdessa nuorimmassa ikäryhmässä suurempi kuin vanhemmissa ikäryhmissä. Myöhemmin aloitetun koulutuksen työuria oli vähän, ja yleisimpiä ne olivat kahdessa keskimmaisessä ikäryhmässä.

Miesten ja naisten työuratyyppien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero ja sukupuolen ja työuratyyppin välinen suhde oli kohtalaisen voimakas. Naisilla oli miehiä useammin epävakaat, työttömyyspainotteinen, koulutuspainotteinen, myöhemmin aloitettu koulutus tai perhekeskeinen työura. Perhekeskeistä työuraa oli vain naisilla, vastaavasti kuin Röngän ym. (1996) tutkimuksessa. Miehillä puolestaan oli useammin vakaa, myöhemmin vakiintunut tai epävakaaksi muuttunut työura.

Suojatyössä ja eläkkeellä olevien osuuksissa ei sukupuolten välillä ollut eroa. Sekä miehillä että naisilla yleisin työuratyypin oli vakaa työura. Niemen (1999) tutkimuksen mukaan työttömänä vuonna 1999 oli ollut enemmän miehiä kuin naisia. Tässä tutkimuksessa naisilla oli kuitenkin useammin työttömyyspainotteinen työuratyypin kuin miehillä. Tämä ei kuitenkaan ole välttämättä ristiriidassa Niemen (1999) tulosten kanssa, koska miehillä oli naisia useammin työura muuttunut epävakaaksi ja se oletettavasti näkyi vuoden 1999 työttömyyslukuissa.

Kuulovammaryhmittäin tarkasteltuna kaikilla kuulovammaryhmillä yleisin työuratyypin oli vakaa työura. Kuuroilla vakaa työura oli hieman yleisempää kuin huonokuuloisilla ja kuulonäkövammaisilla. Epävakaan työuran osuus oli samansuuntainen kaikissa ryhmissä. Kuulonäkövammaisten ryhmässä oli myöhemmin aloitetun koulutuksen, perhekeskeisen ja suojatyön ja eläkkeen työuratyypin osuus suurempi kuin kuurojen ja huonokuuloisten ryhmissä. Kuulonäkövammaisilla ei ollut työttömyyspainotteisia ja epävakaaksi muuttuneita työuria lainkaan. Huonokuuloisten ryhmässä oli useammin myöhemmin vakiintunut tai koulutuspainotteinen työuratyypin kuin muissa ryhmissä. Epävakaaksi muuttuneiden työuratyypin osuus oli suurempi kuurojen ryhmässä kuin muissa ryhmissä. Kuurojen ja huonokuuloisten työuratyypin välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero ja niiden välinen yhteys oli heikko. Aikaisemmissa tutkimuksissa kuulovamman tasolla ei ole todettu olevan merkittävää vaikutusta työllistymiseen (Huttunen 2000, 121; Parving & Christensen 1993, 137). Kuitenkin Parving ja Christensen (1993) toteavat huonoimmin kuulevien työllistyvän hieman muita heikommin. Tässä tutkimuksessa kuurot olivat muihin ryhmiin verrattuna useammin vakaalla työuralla, mutta toisaalta heidän ryhmässä oli enemmän epävakaaksi muuttuneita työuria kuin muissa ryhmissä.

Vastaajien itsensä arvioiman suomen kielen lukemisen ja kirjoittamisen taidon mukaan sekä hyvin, kohtalaisesti että huonosti suomea osaavien ryhmistä kaikista oli reilu kolmannes vakaalla työuralla. Epävakaan työuratyypin omaavien osuus kielitaitotasoryhmästä oli sitä suurempi, mitä parempi oli kielitaito. Samankaltainen tulos oli työttömyyspainotteisten työurien osalta: huonoksi suomen kielen taitonsa arvioineista työttömyyspainotteisella uralla ei ollut ketään ja kohtalaisesti tai hyvin kieltä osaavissa muutamia prosentteja. Epävakaaksi muuttuneiden työurien osuudet

esiintyivät kielitaidon tasojen ryhmissä päinvastaisesti siten, että huonosti suomea osaavien joukossa oli suhteellisesti enemmän epävakaita työuria ja niiden osuus laski kielitaidon tason noustessa. Kielitaidon tason on todettu vaikuttavan uralla liikkumisen mahdollisuuksiin siten, että heikomman lukutaidon omaavien koulutus on alhaisempi ja uranvalinnan mahdollisuudet ovat pienemmät (Welsh 1993, 333). Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta työelämään sijoittumisen ja kielitaidon osalta ei voi tehdä vastaavaa johtopäätöstä.

Sinisalon (1986) tutkimuksessa tuli esille, että koulutuksella, sosiaalisella asemalla ja asuinkunnalla on vaikutusta työvoimauraan (Sinisalo 1986, 62 – 63). Tässä työssä näitä tekijöitä ei huomioitu. Tässä tutkimushankkeessa kyselyyn vastanneiden henkilöiden koulutustaustassa ei ollut suuria eroja. Vastaajat olivat pääosin yhden tai useamman ammatillisen koulutuksen saaneita, muutamalla nuorimmista oli ammatikorkea- tai korkeakoulututkinto. Myös sosioekonominen tausta oli tutkimusjoukkoon kuuluneilla keskenään samankaltainen, enimmäkseen työntekijä- ja maatalousyrittäjäpainotteinen. (Koukka 2001, 83, 86.) Asuinpaikan (esim. lääneittäin) vaikutusta työuratyyppisiin olisi voinut tarkastella, mutta se jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle.

Vastaajien työurista tarkasteltiin erilaisten siirtymien määrää. Tarkasteltavat siirtymäluokat olivat siirtymät työhön, koulutukseen, työttömyyteen, suojatyöhön, kotityöhön, eläkkeelle ja harjoitteluun. Kaikkien siirtymien määrä vastaajilla vaihteli yhdestä 19:ään. Keskimäärin siirtymiä oli kuusi. Yleisimmin siirtymiä oli työhön ja koulutukseen. Näitä siirtymiä oli lähes kaikilla vastaajilla ainakin yksi. Työsiirtymiä oli tyypillisimmillään yksi ja keskimäärin alle kolme. Siirtymiä koulutukseen oli tyypillisimmin yksi ja keskimäärin kaksi. Koulutussiirtymiä kahdella vastaajalla ei ollut lainkaan. Näiden vastaajien tiedot tarkistettiin ja todettiin vastaajien kuuluvan aineistoon ja opiskelleen toisen asteen erityisopetuksessa, mutta vastausten puutteellisuuden vuoksi siirtymät oli koodattu epäselviksi siirtymiksi. Reilusti yli puolet vastaajista ei ollut siirtynyt työttömäksi kertaakaan. Viidenneksellä siirtymiä työttömyyteen oli yksi. Muiden siirtymätyyppien esiintyminen oli vähäisempää.

Ikäluokkien välillä oli eroa kaikkien siirtymien määrässä sekä siirtymissä työhön, koulutukseen, työttömyyteen, kotityöhön, eläkkeelle ja harjoitteluun. Kaikkien

siirtymien osalta eroa oli vanhimman ikäryhmän (55–64-vuotiaat) ja kahden nuorimman ikäryhmän välillä (25–44-vuotiaat). Kaikkien siirtymien määrä nousi hieman sitä mukaa mitä nuoremasta ikäryhmästä oli kyse, vastaavasti kuin Suikkasen ym. (2001) tutkimuksessa.

Siirtymiä työhön oli hieman enemmän mitä nuoremasta ikäluokasta oli kyse, mutta tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä ei ollut. Koulutussiirtymissä kaksi vanhempaa ikäryhmää (45–64-vuotiaat) erosi kahdesta nuorimmasta ikäryhmästä (25–44-vuotiaat). Koulutukseen siirtymisten määrät kohosivat sitä mukaa mitä nuorempi oli ikäryhmä. Kahdella nuorimmalla ikäryhmällä oli useampia siirtymiä koulutukseen kuin vanhemmilla. Kahdella vanhimmalla ikäryhmällä (45–64-vuotiaat) oli siirtymiä työttömyyteen vähemmän kuin nuorimmalla ikäryhmällä (25–34-vuotiaat).

Vanhemmilla ikäryhmillä oli kotityösiirtymiä hieman useammin kuin nuoremmilla ikäryhmillä. Vanhimmassa ikäryhmässä siirtymiä suojatyöhön oli hieman vähemmän kuin muissa ikäryhmissä, joskaan tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä ei ollut. Eläkkeelle siirtymisiä vanhimmassa ikäryhmässä oli muita ryhmiä useammin, mikä on luonnollista (esim. varhaiseläke). Harjoittelusiirtymät painoutuivat nuorimpaan ikäryhmään. Nuoreen ikäryhmään on työvoimapolitiisena toimenpiteenä kohdennettu mm. työharjoittelua (Koistinen 1999, 342), mikä voi heijastua myös kuulovammaisten nuorten harjoittelusiirtymien määrään.

Sekä työhön, työttömyyteen että koulutukseen siirtymiä oli nuorimmilla ikäryhmillä enemmän kuin vanhemmilla. Nämä voivat liittyä myös toisiinsa siten, että työttömäksi jäätyään nuori saattaa hakeutua koulutukseen parantaakseen mahdollisuuksiaan työmarkkinoilla, tai nuorella on useita lyhytaikaisia työsuhteita, työttömyyttä ja mahdollisesti koulutusjaksoja. Siirtymien määrä nuorimmassa ikäryhmässä näkyy myös ikäryhmän epävakaiden työurien määrässä.

Kaikkien siirtymien määrää kuulovammaryhmittäin tarkasteltuna kuuroilla ja huonokuuloisilla oli useampia siirtymiä kuin kuulonäkövammaisilla, mutta tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä ei ollut. Yli puolella kuulonäkövammaisista kaikkien siirtymien määrä vaihteli neljästä kuuteen, muissa

ryhmissä hajontaa oli enemmän. Kuuroilla ja huonokuuloisilla oli enemmän työsiirtymiä kuin kuulonäkövammaisilla, joiden ryhmässä kertaakaan työhön siirtymättömien osuus oli suurempi kuin muissa ryhmissä. Koulutukseen kerran siirtyneiden osuus kuurojen ryhmässä oli jonkin verran suurempi kuin muissa ryhmissä. Erot työ- ja koulutussiirtymissä ryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Työttömyyssiirtymien määrä oli kuulonäkövammaisten ryhmässä vähäisempää kuin muissa ryhmissä. Varianssianalyysissä ero oli tilastollisesti merkitsevä, mutta ryhmien välisessä vertailussa eroa ei kuitenkaan ollut. Siirtymiä suojatyöhön oli kuulonäkövammaisilla useammin kuin huonokuuloisilla tai kuuroilla, mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Eläkesiirtymiä oli kuulonäkövammaisilla muita ryhmiä useammin ja ero oli tilastollisesti merkitsevä. Kuulonäkövammaiset olivat myös siirtyneet muita hieman useammin harjoitteluun ja kotityöhön.

El-Khiamin (1993) tutkimuksen mukaan kuulovamman asteella ei ole merkitystä siirtymien määrään. Tässä tutkimuksessa eri kuulovammaryhmien siirtymät poikkesivat jonkin verran toisistaan, etenkin kuulonäkövammaisten ryhmän osalta, mutta erot eläkesiirtymiä lukuunottamatta eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Kuulonäkövammaisilla oli muita ryhmiä vähemmän työ- ja työttömyyssiirtymiä sekä kaikkia siirtymiä yhteensä ja enemmän suojatyö-, eläke-, harjoittelu- ja kotityösiirtymiä. Kuulonäkövammaisten työllistyminen avoimille työmarkkinoille on oletettavasti vaikeampaa kuin muilla ryhmillä, jolloin suojatyön osuus ja työn etsintä harjoittelun kautta korostuvat. On kuitenkin huomioitava, että kuulonäkövammaisten ryhmä oli pieni, jolloin heidän osaltaan tulokset eivät ole yleistettävissä.

Naisten työurissa oli hieman miehiä enemmän kaikkia siirtymiä yhteensä, useampia siirtymiä koulutukseen ja kotityöhön. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä. Myös työsiirtymiä naisilla oli hieman enemmän kuin miehillä, mutta tilastollisesti merkitsevää eroa ei ollut. El-Khiamin (1993) tutkimuksessa sukupuolella ei ollut vaikutusta siirtymien määrään.

Aikaisemmat tutkimukset kuulovammaisten henkilöiden työuriin liittyen keskittyvät työttömyyden ja työllisyyden välisen suhteen kuvaamiseen. Yleisimmät työuratyyppit kuulovammaisilla tämän tutkimuksen mukaan ovat kuitenkin vakaa, epävakaa ja

epävakaaksi muuttunut työura, ja työttömyyspainotteisten työurien osuus on suhteellisen pieni. Työmarkkinoiden epävakaistuminen ja jatkuvan koulutuksen välttämättömyys heijastuvat myös kuulovammaisten työuriin. Erityisesti muutokset näkyvät nuorimpien ikäryhmien epävakaisten työurien osuuksissa sekä vanhempien ikäryhmien työurien muuttumisessa epävakaaksi. Perinteisesti ajateltu eri kehitysvaiheita sisältävä työura, jota Suikkanen ym. (2001) nimittävät vakaaksi uraksi, näyttää muuttuvan useita siirtymiä sisältäväksi, epävakaaksi uraksi. Nuorempien ikäluokkien työurat sisältävät useampia siirtymiä, vaikka työura heillä on lyhyempi kuin vanhemmilla ikäryhmillä. Työmarkkinoiden epävakaistuminen vaikuttaa yksilöihin vaatien toisaalta sopeutumista, toisaalta aktiivisuutta (Suikkanen ym. 2001, 177 – 178). Miten koulutuksella tai muilla toimenpiteillä pystyttäisiin vaikuttamaan siihen, että kuulovammaisilla olisi mahdollisuus pysyä työmarkkinoiden muutoksissa mukana?

Welshin (1993) mukaan työmarkkinoilla pysymistä edesauttaisi kouluttautuminen ammattiin, jossa on työvoimapula. Aloilla, joille muutoinkin koulutetaan paljon työvoimaa, voi kuulovammaisen työllistyä heikommin kuin kuuleva vastaavan koulutuksen saanut hakija. (Welsh 1993, 335.) Danermark, Antonson ja Lundström (2001) esittävät, että koulutustaan suunnittelevat kuulovammaiset nuoret tarvitsevat muita nuoria enemmän tukea koulutuksen ja tulevaisuuden suunnittelussa. Toisen asteen koulutuksessa on voitu ajautua linjalle, jota ei ole itse voinut valita. Tai koulutuksen jälkeinen työelämä ei välttämättä ole vastannut odotuksia ja valmistumisen jälkeen työskentely alalla ei kiinnosta tai ole mahdollista kuulovamman vuoksi. Työllistymistä voi rajoittaa myös alan korkea työttömyys. (Danermark, Antonson & Lundström 2001, 126 – 127.)

Tueksi kuulovammaisten työllistymiseen on koulutettu työasiamiehiä eri puolille Suomea ja se on koettu tarpeelliseksi ja hyödylliseksi (Hanhikoski ym. 1999; Laurinkari & Poutanen 2001). Kuulovammaisten urasuunnittelun tukeminen jo peruskoulusta alkaen ja tuen saannin mahdollisuuksien turvaaminen työuran eri vaiheissa olisi tärkeää, kuten Lehtomäkikin (2002) esittää. Ammatinvalinnan ohjauksessa eri vaihtoehtojen ja tarvittavien tukitoimien saatavuuden selvittäminen olisi tarpeen jo peruskoulussa. Tuen tulisi jatkua siirryttäessä ammatillisesta koulutuksesta työelämään ja tarvittaessa myös myöhemmin työuralla erilaisissa

siirtymävaiheissa. Koulutuksen eri vaiheissa tulisi tukea lasta, nuorta tai aikuista myös vastuunottoon omista ratkaisuista. Vaikka yhteiskunnan rakenteet säätelevät yksilöiden osallistumista työmarkkinoille, voi omilla valinnoilla vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja myös työuran kulkuun. Epävakaistuneilla työmarkkinoilla voisi olla hyötyä myös erityisoppilaitosten järjestämästä täydennyskoulutuksesta, jossa tuen lisäksi saisi päivitystä omaan ammattitaitoon ja sitä kautta mahdollisuuksia pysyä työmarkkinoiden muutoksissa mukana.

Jatkotutkimuksena voisi selvittää eri ikäryhmien työuria esimerkiksi tiettyinä yhteiskunnan muutosten mukaan jaoteltuina ajanjaksoina tai vuosikymmenittäin. Niissä eri ikäluokkien työurien erilaiset vaiheet ja ajan ja yhteiskunnan muutokset näkyisivät ehkä selvemmin kuin tarkasteltaessa työuraa kokonaisena jaksena. Myös tämän aineiston nuorimman ikäryhmän työuraa voisi tutkia pitkittäistutkimuksena seuraten ikäryhmän työuraa tulevina vuosina. Lisäksi voisi selvittää työurien siirtymien syitä ja motiiveja sekä eritellä yksilön oman toiminnan ja elämän muiden osa-alueiden vaikutusta työuran eri vaiheisiin.

LÄHTEET

- Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Arthur, M. B., Hall, D. T. & Lawrence, B. S. 1989. Generating new directions in career theory: the case for a transdisciplinary approach. Teoksessa M. B. Arthur, D. T. Hall & B. S. Lawrence (toim.) Handbook of career theory. Cambridge: Cambridge university press, 7 – 25.
- Audiologian sanasto 2000. Liite Teoksessa E. Lonka & A.-M. Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Backenroth, G. A. M. 1995. Deaf people's perception of social interaction in working life. International Journal of Rehabilitation Research, 18, 76 – 81.
- Backenroth-Ohsako, G. A. M. 1999. Multiculturalism and the deaf community: Examples given from deaf people working in bicultural groups. Teoksessa: P. Pedersen (toim.) Multiculturalism as a fourth force. Department of Human Studies. School of Education. University of Alabama at Birmingham. Philadelphia PA: Brunner/Mazel, 111 – 146.
- Barley, S. R. 1989. Careers, identities, and institutions: the legacy of the Chicago School of Sociology. Teoksessa M. B. Arthur, D. T. Hall & B. S. Lawrence (toim.) Handbook of career theory. Cambridge: Cambridge university press, 41 – 65.
- Barnatt, S. N. 1997. Gender differences in changes over time. Educations and occupations of adults with hearing losses, 1972 – 1991. Journal of disability policy studies, 8, 7 – 24.
- Clausen, J. A. 1986. The life course. A sosiological perspective. New Jersey: Prentice-Hall.
- Danermark, B., Antonson, S. & Lundström, I. 2001. Social inclusion and career development – transition from upper secondary school to work or post-secondary education among hard of hearing students. Scandinavian audiology, 30, Suppl 53, 120 – 128.
- Derr, C. B. & Laurent, A. 1989. The internal and external career: a theoretical and cross-cultural perspective. Teoksessa M. B. Arthur, D. T. Hall & B. S. Lawrence (toim.) Handbook of career theory. Cambridge: Cambridge university press. 1989, 454 – 471.

- Education at a glance. OECD indicators 2002.
- El-Khiami, A. 1993. Employment transitions and establishing careers by postsecondary alumni with hearing loss. *The Volta Review*, 95, 357 – 366.
- Eronen, A., Eskelinen, M., Kinnunen, P., Saarinen, M.-L., Tiermas, P. & Wikman, M. 1997. Kieli – Kynnys hyvinvointiin. Kuurojen omia kokemuksia hyvinvointipalveluista. Helsinki: Kuurojen Palvelusäätiö, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Evans, K. & Heinz, W. 1993. Studying forms of transition: methodological innovation in a cross-national study of youth transition and labour market entry in England and Germany. *Comparative education*, 29, 145 – 158.
- Haapala, E. 2002. Kuulovammaisten työllistyminen. Kuulovammaisten ammattikoulusta valmistuneiden kuurojen ja huonokuuloisten työllistyminen. Aikuiskasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos/Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Haapasalo, S. 1993. Erityisluokalta elämään. Mukautettuun ja vammautuneiden opetukseen osallistuneiden nuorten hakeutuminen jatkokoulutukseen ja työelämään. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 38/1993. Helsinki.
- Haapasalo, S., Levo, H. & Ravaja, N. 1994. Ammatillisesta koulutuksesta työmarkkinoille. Invalidiliiton oppilaitoksista valmistuneiden koulutus- ja työurat. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 43/1994. Helsinki.
- Hanhikoski, B., Laurento, A.-M., Pokkinen, A. & Ruuskanen, S. 1999. Työllistämisen kultajyvä. Kuurojen liiton työllisyysprojektin loppuraportti. Kuurojen liiton julkaisut n:o 12. Helsinki.
- Heikkilä, T. 1999. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Huttunen, K. 2000. Early childhood hearing impairment: Speech intelligibility and late outcome. Departments of Finnish, Saami and Logopedics and Otorhinolaryngology. Oulu. *Acta universitatis Ouluensis B* 35.
- Huuskonen, V., Lähteenmäki, S. & Paalumäki, A. 1990. Urapäätös ja sen taustatekijät uran eri valintatilanteissa. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, Sarja A-2:1990. Turku.
- Ilmarinen, J. 2001. Työikäiset ja elämäkulku. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) *Suomalainen elämäkulku*. Helsinki: Tammi, 173 – 193.

- Jokinen, M. 2000. Kuurojen oma maailma – kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa A. Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 79 – 101.
- Jokisaari, M. 2002. Työelämään siirtyminen. Vuorovaikutusta tavoitteellisen toiminnan, sosiaalisen pääoman ja työelämän välillä. Teoksessa K. Salmela-Aro & J.-E. Nurmi (toim.) Mikä meitä liikuttaa. Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 67 – 83.
- Kivekäs, M. 1999. Siirtymä ammatillisesta koulutuksesta työelämään 1990-luvulla. Teoksessa R. Linnakangas (toim.) Koulutus ja elämänkulku. Näkökulmia koulutuksen vaikuttavuuteen. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. C. Työpapereita 28. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 227 – 261.
- Koistinen, P. 1999. Työpolitiikan perusteet. Juva: WSOY.
- Korpijaakko-Huuhka, A.-M. & Lonka, E. 2000. Käsitteet ja käytäntö kuulon ja kielen kuntoutuksessa. Teoksessa E. Lonka & A.-M. Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus, 5 – 12.
- Koukka, H.-R. 2001. Kuulovammaisten koulutusurat. Vuosina 1940 – 1974 syntyneiden toisen asteen erityisoppilaitoksissa opiskelleiden kuurojen ja huonokuuloisten koulutusurat. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. (Painamaton lähde)
- Kurki, A. 2002. Kuulovammaisen lapsen kuntoutusohjaus. Teoksessa M. Takala & E. Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Helsinki: Finn Lectura, 68 – 73.
- Laurinkari, J. & Poutanen, V. M. 2001. Kuurojen työllisyyskysely 2000. Kuurojen liiton julkaisu n:o 16. Helsinki.
- Lehtomäki, E. 1999. Koulutuksen merkitys kuulovammaisten henkilöiden elämänkulussa. Poster. Valtakunnallinen tutkijaseminaari. Åbo Akademi Vasa Institut för specialpedagogik 23. – 24.4.1999.
- Lehtomäki, E. 2001. Tutkimushanke Koulutuksen merkitys kuulovammaisten henkilöiden elämänkulussa. Saatavilla www-muodossa: <http://www.cc.jyu.fi/~elinaleh/tutkimus.html>. 30.11.2001.
- Lehtomäki, E. 2002. Kuurojen ja vaikeasti huonokuuloisten selviytymisstrategioita opinnoissa ja elämässä tutkimuksen valossa. Nappi 2/2002, 23 – 26.

- Lehtoranta, P. 1999. Kuuro ja huonokuuloinen nuori. Peruskoulun jälkeinen koulutusvalinta ja siihen vaikuttavat tekijät. Helsinki: Kuntoutussäätiön tutkimuksia 62/1999.
- Levinson, D. J. 1986. A conception of adult development. *American psychologist*, 41, 3 – 13.
- Levinson, D. J., Darrow, C. N., Klein, E. B., Levinson, M. H. & McKee, B. 1978. *The seasons of a man's life*. New York: Alfred A. Knopf.
- MacLeod-Gallinger, J. E. 1992. The career status of deaf women. A comparative look. *American Annals of the Deaf*, 137. 315 – 325.
- Malm, A. & Östman, J.-O. 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa A. Malm (toim.) *Viittomakieliset Suomessa*. Helsinki: Finn Lectura, 9 – 31.
- Moores, D. F. 2001. *Educating the deaf. Psychology, principles, and practices*. 5. Painos. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Mänty, T. 2000. Ammatillisista erityisoppilaitoksista elämään. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 159. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nicholson, N & West, M. 1989. Transitions, work histories, and careers. Teoksessa M. B. Arthur, D. T. Hall & B. S. Lawrence (toim.) *Handbook of career theory*. Cambridge: Cambridge university press. 1989, 181 – 201.
- Niemi, K. 1999. *Kuulovammaisten aikuisten elämäntilanne Suomessa 1999*. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. (Painamaton lähde)
- Nyysölä, K. & Pajala, S. 1999. *Nuorten työura. Koulutuksesta työelämään siirtyminen ja huono-osaisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Parving, A. & Christensen, B. 1993. Training and employment in hearing-impaired subjects at 20 – 35 years of age. *Scandinavian audiology*, 22, 133 – 139.
- Perusopetuslaki 628/1998.
- Plym-Hamara, K. & Tamminen, T. 1991. Dysfaattisen nuoren peruskoulun jälkeinen elämäntilanne. Teoksessa K. Plym-Hamara, T. Tamminen & T. Salonen. *Tulevaisuuden kynnyksellä. Dysfaattisen nuoren peruskoulun jälkeinen elämäntilanne ja itsenäistyminen. Dysfaattisten nuorten elämäntilannetta selvittäneen tutkimuksen loppuraportti*. Turku: Afasia- ja aivohalvausyhdistysten liitto ry.

- Pohjola, A. 1996. Murtuuko työn sidos. Teoksessa K. Ahlqvist & A. Ahola (toim.) Elämän riskit ja valinnat. –Hyvinvointia lama-Suomessa? Helsinki: Tilastokeskus ja Edita, 108 – 128.
- Pokkinen, A. 1999. Raportti kuurojen työllisyystilanteesta 1998. Kuurojen liiton julkaisut n:o 10. Helsinki.
- Puhakka, L. 1998. Naisten elämänkulku nuoruudesta aikuisuuteen – koulutuksen merkitys elämän kulussa. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 42. Joensuu.
- Pöllänen, S. 1998. Työvaltaisella erityislinjalla opiskelleiden ammatillinen ura ja elämänkulku. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 44. Joensuu.
- Rönkä, A. 1994. Nuoren aikuisen sosiaalinen selviytyminen. Teoksessa M. Heikkilä & K. Vähätalo (toim.) Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos. Tampere: Gaudeamus, 149 – 168.
- Rönkä, A., Ohranen, M. & Kokko, K. 1996. Ketä lama kosketti? Aikuisten Työurien seuranta v. 1986 – 1995. Kasvatus, 27, 463 – 477.
- Schroedel, J. G. & Geyer, P. D. 2000. Long-term career attainments of deaf and hard of hearing college graduates: results from a 15-year follow-up survey. *American Annals of the Deaf*, 145, 303 – 314.
- Sinisalo, P. 1986. Työvoimaura ja yksilön kehitys. Seurantatutkimus pohjois-karjalaisista nuorista. Työvoimapolitiittisia tutkimuksia Nro 63. Helsinki: Työvoimaministeriö, suunnitteluosasto.
- Sinkkonen, J. 1994. Hearing impairment, communication and personality development. Department of child psychiatry. University of Helsinki.
- Sorri, M. 2000. Kuulovikojen tyypit, etiologia ja esiintyvyys. Teoksessa E. Lonka & A.-M. Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus, 77 – 88.
- Sorri, M., Huttunen, K., Rudanko, S-L. & Akaan-Penttilä, E. 2001. Kuulo- ja näkövamma. Teoksessa T. Kallanranta, P. Rissanen & I. Vilkkumaa (toim.) Kuntoutus. Helsinki: Duodecim, 270 – 294.
- Sorri, M. & Mäki-Torkko, E. 1998. Varhaislapsuuden vaikeat kuuloviat. *Duodecim* 114, 1807 – 1811.
- Spilerman, S. 1977. Careers, labor market structure, and socioeconomic Achievement. *American Journal of Sociology*, 83, 551 – 593.

- Suikkanen, A. 1996. Palkkatyön murroksen vaikutus suomalaisten elämänuraan. Teoksessa O. Kataja (toim.) Avaimia avoimeen kouluun. Nuorisokoulun tehtävä ja oppilaitosten yhteistyö. Jyväskylä: Atena, 23 – 44.
- Suikkanen, A., Linnakangas, R., Martti, S. & Karjalainen, A. 2001. Siirtymien palkkatyö. Sitran raportteja 16. Helsinki: Sitra.
- Suikkanen, A. & Viinamäki, L. 1993. Jatkuvan opiskelun välttämättömyys? Tutkimus aikuisena opiskelun tilanteista epävakaistuvilla työmarkkinoilla. Työpoliittinen tutkimus No 42. Helsinki: Työministeriö.
- Super, D. E. 1957. The psychology of careers. An introduction to vocational development. New York: Harper & Brothers.
- Super, D. E. 1980. A life-span, life-space approach to career development. *Journal of vocational behavior*, 16, 282 – 298.
- Takala, M. 1993. En jämförelse av tre frågemetoder vid undersökning av döva personer. *Nordisk tidsskrift för specialpedagogikk* 4/1993, 217 – 221.
- Takala, M. 1995. ”They say I’m stupid, but I just don’t hear”. Hearing-impaired Adults’ view of Finnish society. Department of Teacher Education. University of Helsinki. Research Report 142.
- Takala, M. 2002. Kuulovammaisuus. Teoksessa M. Takala & E. Lehtomäki (toim.) *Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus*. Helsinki: Finn Lectura, 25 – 42.
- Tumanto, T. 2002. ”Oma sinnikkyuteni on auttanut” – Aikuisena kuuroutuminen muutoksena elämäkulussa. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. (Painamaton lähde)
- Tähtinen, J. & Kaljonen, A. 1996. Tilastollisen analyysin perusteita kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. *Julkaisusarja B:55*, Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Turku: Turun opettajankoulutuslaitos.
- Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valtion erityiskoulut palvelevat 2002. Helsinki: Opetushallitus ja valtion erityiskoulut.
- Vilkko, A. 2001. Elämäkulku ja elämäkulkukerronta. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) *Suomalainen elämäkulku*. Helsinki: Tammi, 74 – 85.
- Virpiranta-Salo, M. 2000. Huonokuuloinen, kuuro, kuuroutunut, kuulomonivammainen – mihin ryhmään lapseni kuuluu? Teoksessa *Avaintieto –*

kansio. Kuulovammaisten lasten vanhempien liitto – Hörselskadade barns
Föräldraförbund r.y. Luku 1.1.2.

Vondracek, F. W. & Kawasaki, T. 1995. Toward a comprehensive framework for
adult career development theory and intervention. Teoksessa W. B. Walsh & S. H.
Osipow (toim.) Handbook of vocational psychology. Theory, research, and
practice. 2.painos. New Jersey: Lawrence Erlbaum associates, publishers, 111 –
141.

Welsh, W. A. 1993. Factors influencing career mobility of deaf adults. The Volta
Review, 95, 329 – 339.

LIITE 1: Kyselylomake.

KYSELYLOMAKE

Lue kysymys ja ympyröi sinulle sopiva vaihtoehto tai kirjoita vastaus viivalle.

1. Oletko

- 1 mies
2 nainen

2. Ikä _____**3. Oletko**

- 1 kuuro syntymästä alkaen
2 kuuroutunut lapsena, ikä _____
3 kuuroutunut aikuisena, ikä _____
4 huonokuuloinen syntymästä alkaen
5 huonokuuloinen, kuulovamma tullut lapsena, ikä _____
6 huonokuuloinen, kuulovamma tullut aikuisena, ikä _____
7 kuurosokea tai kuulonäkövammaainen
8 dysfaatikko

4. Mikä on kuulovammasi/kuuroutesi syy?

- 1 perinnöllisyys
2 sairaus, mikä _____
3 onnettomuus
4 tuntematon syy
5 muu, mikä _____
6 ei ole kuulovammaa

5. Onko sinulla kuulovamman/kuurouden lisäksi muita vammoja?

- 1 ei
2 näkövamma
3 CP-vamma
4 liikuntavamma
5 dysfasia
6 kehitysvamma
7 muu, mikä _____

6. Mihin ryhmään mielestäsi kuulut?**Ympyröi vain YKSI.**

- 1 kuulovammaiset
2 kuurot
3 viittomakieliset
4 kuuroutuneet
5 huonokuuloiset
6 kuurosokeat tai kuulonäkövammaiset
7 dysfaatikot
8 kuulevat
9 muu, mikä _____

7. Isän koulutus

- 1 kansakoulu
2 keskikoulu
3 oppikoulu
4 lukio
5 ammattikoulu
6 yliopisto
7 muu, mikä _____

8. Isän ammatti työelämän aikana**9. Isä on**

- 1 kuuro
2 kuuroutunut lapsena
3 kuuroutunut aikuisena
4 huonokuuloinen
5 kuurosokea tai kuulonäkövammaainen
6 kuuleva

10. Äidin koulutus

- 1 kansakoulu
2 keskikoulu
3 lukio
4 ammattikoulu
5 yliopisto
6 muu, mikä _____

11. Äidin ammatti työelämän aikana**12. Äiti on**

- 1 kuuro
2 kuuroutunut lapsena
3 kuuroutunut aikuisena
4 huonokuuloinen
5 kuurosokea tai kuulonäkövammaainen
6 kuuleva

13. Onko sinulla siskoja tai veljiä?

- 1 ei
2 kyllä

14. Kuinka monta siskoja tai veljeä sinulla on ?

Kirjoita taulukkoon siskojen ja veljien lukumäärä.

SISKO TAI VELI	KUINKA MONTA
kuuro	
kuuroutunut lapsena	
kuuroutunut aikuisena	
huonokuuloinen	
kuurosokea tai kuulonäkövammaainen	
dysfaatikko	
kuuleva	

(jatkuu)

(jatkoa)

15. Millainen on ollut perhetilanteesi? Aloita lapsuudesta.

VUODET	PERHETILANNE -naimaton -avoliitto -avioliitto -eronnut -leski	PUOLISO -kuuro -kuuroutunut -huonokuuloinen -kuurosokea tai kuulonäkövammaisen -dysfaatikko -kuuleva	TYTYTYVÄISYYS			
			😊 todella tyytyväinen	😊 tyytyväinen	😞 tyytymätön	😞 todella tyytymätön

16. Seurusteletko tällä hetkellä?

- 1 en
2 kyllä

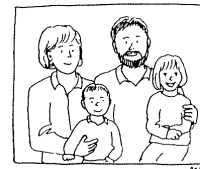

17. Onko sinulla lapsia?

- 1 ei
2 kyllä

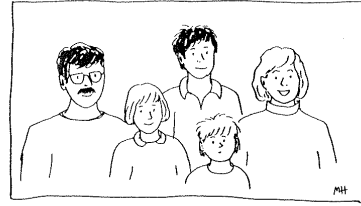
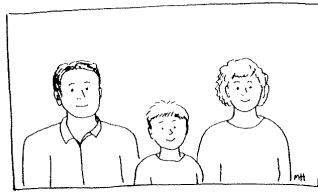
18. Kuinka monta lasta sinulla on? Kirjoita taulukkoon lasten lukumäärät.

LAPSI	KUINKA MONTA
kuuro	
kuuroutunut lapsena	
kuuroutunut aikuisena	
huonokuuloinen	
kuurosokea tai kuulonäkövammaisen	
dysfaatikko	
kuuleva	

(jatkuu)

(jatkoa)

19. Onko sinulla lemmikkieläimiä?

1 ei

2 kyllä, mitä _____

20. Onko sinulla perheeseen liittyviä tulevaisuuden suunnitelmia?

(ESIM. Aion erota TAI Menen naimisiin kesällä.)

1 ei

2 kyllä, mitä _____

21. Kuinka keskusteleet tai olet keskustellut eri ihmisten kanssa?

Voit laittaa joka riville monta rastia.

	VIITTOMA- KIELI	VIITOTTU PUHE	PUHE/ HUULIOLUKU	KIRJOITUS	ELEET	PIIRTÄMINEN	MUU, MIKÄ
PUOLISO							
LAPSET							
VANHEMMAT							
SUKULAISET							
YSTÄVÄT							
NAAPURIT							
TYÖTOVERIT							

22. Millainen mielestäsi on kielitaitosi? Laita joka riville yksi rasti.

	HYVÄ	KOHTALAINEN	HUONO	EN OSAA YHTÄÄN
SUOMI (lukeminen ja kirjoittaminen)				
RUOTSI (lukeminen ja kirjoittaminen)				
VIITTOMAKIELI				
VIITOTTU PUHE				
ENGLANTI (lukeminen ja kirjoittaminen)				

(jatkuu)

(jatkoa)

23. Missä olet asunut elämäsi aikana? Aloita lapsuudesta.

VUODET	ASUMISMUOTO esim. -vanhempien luona -tukiasunto/palvelutalo/kuurojen koti -asuntola -yksin -perheen/puolison/lasten kanssa -muu, mikä	PAIKKAKUNTA	TYTYTYVÄISYYS			
			😊 todella tyytyväinen	🙂 tyytyväinen	😐 tyytymätön	😞 todella tyytymätön

24. Onko sinulla asumiseen liittyviä suunnitelmia tulevaisuudessa? (ESIM. Muutan toiselle paikkakunnalle.)

1 ei

2 kyllä, mitä _____

(jatkuu)

25. Mitä kouluja olet käynyt?

<p>VUOSI Merkitse milloin opistelu alkoi ja keskeytyi tai loppui</p>	<p>OPPILAITOS TAI KOULU kansakoulu /peruskoulu esimerkiksi: -kuulovammaisten tai kuurojen koulu -kuulovammaisten luokka -kansakoulu /peruskoulu -kuulevien koulussa -muu, mikä jatkokoulutus esimerkiksi: -Turun kuulovammaisten ammattikoulu -Turun kristillinen opisto -Mäntsälän maatalousoppilaitos -Mikkelin kuulovammaisten lukio -Nikkarilan talouskoulu -Kuurojen kansanopisto -muu, mikä</p>	<p>OPINTO-LINJA TAI KURSSI (yli 3 kk) esimerkiksi: -autoasentajalinja -laitoshuoltajalinja -atk-kurssi (5 kk)</p>	<p>KESKEYTIN, SYY esimerkiksi: -pääsin muuhun kouluun -pääsin töihin -tuikki puuttui -ei kiinnostanut -opiskelu oli liian vaikeaa -ristiriita opettajan kanssa -perhesyyt -vaihdoin koulua -muu, mikä</p>	<p>TYTYTYVÄISYYS 😊 todella tyytyväinen 😊 tyytyväinen 😐 tyytymätön 😞 todella tyytymätön 😊 😊 😊 😊 😊</p>	<p>OPISKELUAIKA JA KOULUTUS Mitä opiskeluaika antoi? Mitä opit? esimerkiksi: -ammattitaito -taito hoitaa kotia ja perhettä -taito hoitaa omia asioita (esim. raha-asiat, asunnon hankinta) -itseluottamus -kuuroutta ei hyväksytä -viittomakielentaito -suomenkielentaito -yhdesiolo muiden kuurojen tai kuulovammaisten kanssa -ystävät -huono kokemus vammaisuudesta -tupakointi -alkoholin käyttö -huumeiden käyttö -muu, mikä</p>
alkoi	keskeytyi	loppui			

(jatkoa)

26. Oletko kiinnostunut myöhemmin hankkimaan lisää koulutusta?

- 1 en
2 kyllä, mitä _____

27. Mitä vaikeuksia opiskelussa on ollut? Voit ympyröidä monta.

- 1 rahavaikeudet
2 kuulovammaisuus /kuurous
3 opiskelupaikka kaukana
4 koulutus ei auta työsaannissa
5 opiskelu ei kiinnostanut
6 liian pitkä koulutusaika
7 terveydelliset syyt
8 en saanut tulkkia
9 tulkkipalvelua ei ollut
10 opiskelu oli liian vaikeaa
11 en päässyt opiskelemaan
12 en tiennyt miten haetaan opiskelemaan
13 opettaja ei tukenut jatkosuunnitelmia
14 koti ei tukenut jatkosuunnitelmia
15 koulusta oli huonoja kokemuksia
16 en halunnut lähteä opiskelemaan yksin
17 kansakoulu tai peruskoulu antoi liian huonot tiedot
18 kommunikointi oli raskasta
19 en viihdy koulussa
20 muu, mikä _____

28. Mitä teet tällä hetkellä? Ympyröi vain yksi.

- 1 olen kokopäivätyössä
2 olen osapäivätyössä
3 teen lyhennettyä työviikkoa
4 olen työtön
5 olen lomautettu
6 olen työllisyyskoulutuksessa tai ammattikurssilla
7 opiskelen
8 käyn suojatyössä
9 teen kotitaloustyötä (esim. olen kotiäiti tai koti-isä)
10 olen eläkeläinen
11 olen eläkkeellä ja käyn osapäivätyössä
12 muu, mikä _____

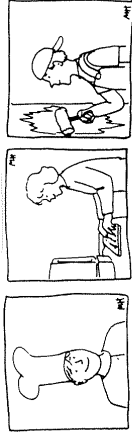
29. Kuvittele, että voisit tehdä mitä tahansa työtä. Mitkä asiat olisivat tärkeitä?**Voit ympyröidä monta.**

- 1 työkaverit
2 mahdollisuus saada parempia töitä (mennä eteenpäin uralla)
3 ammattitaidon säilyminen
4 mielenkiintoinen työ
5 viittomakielinen ympäristö
6 työ on kevyttä
7 säännöllinen työaika
8 saa työskennellä yksin
9 mahdollisuus auttaa muita ihmisiä
10 koulutus on lyhyt
11 työ pysyy samana, työtehtävät eivät muutu
12 tiedonsaanti työpaikalla
13 mahdollisuus vaikuttaa työpaikan asioihin
14 minut hyväksytään

30. Jos voisit valita, millaista työtä haluaisit tehdä? Mikä on toiveammattisi?

(jatkuu)

(jatkoa)

31. Milloin olet ollut työssä, työttömänä tai eläkkeellä?

VUODET	TYÖTILANNE esimerkiksi: -kokonpäivätyö -osapäivätyö -työtön -kotiäiti tai -isä -yrittäjä -työllistetty -suojatyö -eläkkeellä	TYÖPAIKKA / TYÖTEHTÄVÄ esimerkiksi: - kuulovammaisten koulu / hoitaja - Wärtsilän konepaja / asentaja - oma maatila / maanviljelijä	TYYYTYVÄISYYS todella tyytyväinen tyytyväinen tyytymätön todella tyytymätön
			☺ ☹ ☺ ☹ ☺ ☹ ☺ ☹ ☺ ☹ ☺ ☹

(jatkuu)

(jatkoa)

32. Mitä harrastat? Voit ympyröidä monta.

- 1 käsitöiden teko
- 2 lukeminen
- 3 liikunta / urheilu, mikä _____
- 4 näytteleminen
- 5 musiikki
- 6 kalastus
- 7 TV:n ja videoiden katsominen
- 8 tietotekniikka
- 9 keskustelu ystävien kanssa
- 10 yhdistys- tai järjestötoiminta
- 11 kaupoissa kiertely
- 12 baarissa / ravintolassa istuminen
- 13 muu, mikä _____

33. Mihin yhdistys- tai järjestötoimintaan osallistut? Voit ympyröidä monta.

- 1 kuurojen yhdistys
- 2 Kuurojen Liitto ry
- 3 Kuulonhuoltoliiton paikallisyhdistys
- 4 Kuulonhuoltoliitto ry
- 5 kuurosokeiden kerho
- 6 Suomen kuurosokeat ry
- 7 Kuulovammaisten lasten vanhempien yhdistys
- 8 Kuulovammaisten lasten vanhempien liitto ry
- 9 kuurojen urheiluseura
- 10 urheiluseura, mikä _____
- 11 muu, mikä _____

34. Mitä luottamustoimia sinulla on tai on ollut yhdistyksissä tai järjestöissä? Voit ympyröidä monta.

- 1 ei mitään
- 2 puheenjohtaja
- 3 sihteeri
- 4 rahastonhoitaja
- 5 johtokunnan / hallituksen jäsen
- 6 muita, mitä _____

35. Mikä on yhdistys- tai järjestötoiminnan merkitys sinulle? Voit ympyröidä monta.

- 1 ei mitään merkitystä
- 2 kuurojen ystävien saaminen ja tapaaminen
- 3 kuulevien ystävien saaminen ja tapaaminen
- 4 huonokuuloisten ystävien saaminen ja tapaaminen
- 5 edunvalvonta
- 6 vapaa-ajan vietto
- 7 virkistys / rentoutuminen
- 8 kommunikointi on helppoa
- 9 harrastuksessa kehittyminen
- 10 tiedonsaanti
- 11 muu, mikä _____

(jatkuu)

(jatkoa)

36. Kenen kanssa vietät yleensä vapaa-aikasi? Voit ympyröidä monta.

- 1 kuurojen
- 2 kuuroutuneiden
- 3 huonokuuloisten
- 4 kuurosokeiden tai kuulonäkövammaisten
- 5 kuulevien
- 6 muiden, kenen _____

37. Kuinka usein osallistut seurakunnan / hengellisen ryhmän toimintaan?

- 1 joka päivä
- 2 joka viikko
- 3 joka kuukausi
- 4 kerran puolessa vuodessa
- 5 kerran vuodessa
- 6 muu, mikä _____
- 7 en osallistu

38. Aiotko tulevaisuudessa muuttaa vapaa-ajan viettoasi?**(ESIM. Aloitan sauvakävelyn TAI Liityn jäseneksi kuulonhuoltoyhdistykseen.)**

- 1 en
- 2 kyllä, miten _____

39. Autoiko joku sinua täyttämään tämän kyselylomakkeen?

- 1 ei, täytin yksin
- 2 kyllä

40. Kuka auttoi sinua täyttämään tämän kyselylomakkeen?

- 1 ei kukaan
- 2 kuntoutusohjaaja / aluesihteri
- 3 diakonissa
- 4 ystävä
- 5 tulkki
- 6 äiti tai isä
- 7 muu, kuka _____

NIMI JA OSOITE (ei pakollinen!)

Muutama vapaaehtoinen kutsutaan myöhemmin haastatteluun.

Laita rasti ruutuun.

- En halua osallistua haastatteluun.
- Haluan osallistua haastatteluun. Nimi ja osoite:

(jatkuu)

(jatkoa)

Jos haluat, kirjoita vapaasti omasta elämästäsi. Kirjoitus voi olla niin pitkä kuin itse haluat. Jatka tarvittaessa jollekin toiselle paperille.

ELÄMÄNI

LIITE 2: Siirtymien luokittelu.

Siirtymien luokittelun perustana käytettiin uusia elämäntilanteita, joihin henkilö oli kyselylomakkeessa ilmoittanut siirtyneensä.

<u>Siirtymä</u>	<u>Elämäntilanteet</u>
0	perusasteen koulutus
1	työ; kesätöitä ei merkitty jos koulutuksen yhteydessä ilmoitettuja
12	työn ohessa iltalukio, työpaikkakoulutus tai muu opiskelu
2	koulutus; myös oppisopimuskoulutus
21	koulutuksen ohessa työ, esim. osa-aikatyö
3	työttömyys
31	työttömyys ja työllistämistöitä
32	työttömyys ja kursseja
36	työttömyys ja eläke
4	suojatyo, myös samanaikaisesti suojatyö ja eläke
5	kotityö; kotiäiti tai –isä, hoitovapaa, äitiysloma, muuten kotona
51	kotona ja lyhyitä työsuhteita tai tuntitöitä
52	kotona ja kursseja
6	eläke
61	eläkkeen lisäksi työ
62	eläkkeen lisäksi opiskelu
7	harjoittelu, työkokeilut
8	siirtymä, mutta ei tietoa mikä; merkitty esim. vain alkamis- tai päättymisvuosi, puutteellisia tietoja; merkitty pitkä aikaväli, jolle monenlaisia tietoja; lyhyellä aikavälillä paljon sekalaisia tilanteita

LIITE 3: Työurat ikäryhmittäin.

Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työuratyypin prosenttiosuuksia ikäryhmittäin (n = 363).

Työuratyypin		Ikäryhmä				Yhteensä
		55-64	45-54	35-44	25-34	
vakaa	määrä	16	50	38	27	131
	% työuratyypistä	12,2	38,2	29,0	20,6	100,0
	% ikäryhmästä	59,3	48,1	31,9	23,9	36,1
	% kaikista	4,4	13,8	10,5	7,4	36,1
epävakaa	määrä	0	8	22	34	64
	% työuratyypistä	0,0	12,5	34,4	53,1	100,0
	% ikäryhmästä	0,0	7,7	18,5	30,1	17,6
	% kaikista	0,0	2,2	6,1	9,4	17,6
työttömyys- painotteinen	määrä	0	1	2	11	14
	% työuratyypistä	0,0	7,1	14,3	78,6	100,0
	% ikäryhmästä	0,0	1,0	1,7	9,7	3,9
	% kaikista	0,0	0,3	0,6	3,0	3,9
koulutuspainotteinen	määrä	0	0	1	25	26
	% työuratyypistä	0,0	0,0	3,8	96,2	100,0
	% ikäryhmästä	0,0	0,0	0,8	22,1	7,2
	% kaikista	0,0	0,0	0,3	6,9	7,2
myöhemmin aloitettu koulutus	määrä	0	5	6	2	13
	% työuratyypistä	0,0	38,5	46,2	15,4	100,0
	% ikäryhmästä	0,0	4,8	5,0	1,8	3,6
	% kaikista	0,0	1,4	1,7	0,6	3,6
myöhemmin vakiintunut	määrä	7	14	9	1	31
	% työuratyypistä	22,6	45,2	29,0	3,2	100,0
	% ikäryhmästä	25,9	13,5	7,6	0,9	8,5
	% kaikista	1,9	3,9	2,5	0,3	8,5
epävakaaksi muuttunut	määrä	3	19	29	2	53
	% työuratyypistä	5,7	35,8	54,7	3,8	100,0
	% ikäryhmästä	11,1	18,3	24,4	1,8	14,6
	% kaikista	0,8	5,2	8,0	0,6	14,6
perhekeskeinen	määrä	0	3	2	3	8
	% työuratyypistä	0,0	37,5	25,0	37,5	100,0
	% ikäryhmästä	0,0	2,9	1,7	2,7	2,2
	% kaikista	0,0	0,8	0,6	0,8	2,2
suojatyö ja eläke	määrä	1	4	10	8	23
	% työuratyypistä	4,3	17,4	43,5	34,8	100,0
	% ikäryhmästä	3,7	3,8	8,4	7,1	6,3
	% kaikista	0,3	1,1	2,8	2,2	6,3
Yhteensä	määrä	27	104	119	113	363
	% työuratyypistä	7,4	28,7	32,8	31,1	100,0
	% ikäryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	7,4	28,7	32,8	31,1	100,0

LIITE 4: Miesten ja naisten työurat.

Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten miesten ja naisten työuratyyppien prosenttiosuuksia (n = 363).

Työuratyyppi		Sukupuoli		Yhteensä
		mies	nainen	
vakaa	määrä	77	54	131
	% työuratyyppistä	58,8	41,2	100,0
	% sukupuolesta	41,8	30,2	36,1
	% kaikista	21,2	14,9	36,1
epävakaa	määrä	25	39	64
	% työuratyyppistä	39,1	60,9	100,0
	% sukupuolesta	13,6	21,8	17,6
	% kaikista	6,9	10,7	17,6
työttömyyspainotteinen	määrä	3	11	14
	% työuratyyppistä	21,4	78,6	100,0
	% sukupuolesta	1,6	6,1	3,9
	% kaikista	0,8	3,0	3,9
koulutuspainotteinen	määrä	10	16	26
	% työuratyyppistä	38,5	61,5	100,0
	% sukupuolesta	5,4	8,9	7,2
	% kaikista	2,8	4,4	7,2
myöhemmin aloitettu koulutus	määrä	4	9	13
	% työuratyyppistä	30,8	69,2	100,0
	% sukupuolesta	2,2	5,0	3,6
	% kaikista	1,1	2,5	3,6
myöhemmin vakiintunut	määrä	18	13	31
	% työuratyyppistä	58,1	41,9	100,0
	% sukupuolesta	9,8	7,3	8,5
	% kaikista	5,0	3,6	8,5
epävakaaksi muuttunut	määrä	34	19	53
	% työuratyyppistä	64,2	35,8	100,0
	% sukupuolesta	18,5	10,6	14,6
	% kaikista	9,4	5,2	14,6
perhekeskeinen	määrä	0	8	8
	% työuratyyppistä	0,0	100,0	100,0
	% sukupuolesta	0,0	4,5	2,2
	% kaikista	0,0	2,2	2,2
suojatyo ja eläke	määrä	13	10	23
	% työuratyyppistä	56,5	43,5	100,0
	% sukupuolesta	7,1	5,6	6,3
	% kaikista	3,6	2,8	6,3
Yhteensä	määrä	184	179	363
	% työuratyyppistä	50,7	49,3	100,0
	% sukupuolesta	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	50,7	49,3	100,0

LIITE 5: Työurat kuulovammaryhmittäin.

Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työuratyypin prosenttiosuuksia kuulovammaryhmittäin (n = 362).

Työuratyypin		Kuulovammaryhmä			Yhteensä
		kuuro	huono- kuuloinen	kuulonäkö- vammainen	
vakaa	määrä	97	27	6	130
	% työuratyypistä	74,6	20,8	4,6	100,0
	% ryhmästä	39,3	28,4	30,0	35,9
	% kaikista	26,8	7,5	1,7	35,9
epävakaa	määrä	43	18	3	64
	% työuratyypistä	67,2	28,1	4,7	100,0
	% ryhmästä	17,4	18,9	15,0	17,7
	% kaikista	11,9	5,0	0,8	17,7
työttömyys- painotteinen	määrä	9	5	0	14
	% työuratyypistä	64,3	35,7	0,0	100,0
	% ryhmästä	3,6	5,3	0,0	3,9
	% kaikista	2,5	1,4	0,0	3,9
koulutus- painotteinen	määrä	15	10	1	26
	% työuratyypistä	57,7	38,5	3,8	100,0
	% ryhmästä	6,1	10,5	5,0	7,2
	% kaikista	4,1	2,8	0,3	7,2
myöhemmin aloitettu koulutus	määrä	7	4	2	13
	% työuratyypistä	53,8	30,8	15,4	100,0
	% ryhmästä	2,8	4,2	10,0	3,6
	% kaikista	1,9	1,1	0,6	3,6
myöhemmin vakiintunut	määrä	15	15	1	31
	% työuratyypistä	48,4	48,4	3,2	100,0
	% ryhmästä	6,1	15,8	5,0	8,6
	% kaikista	4,1	4,1	0,3	8,6
epävakaaksi muuttunut	määrä	45	8	0	53
	% työuratyypistä	84,9	15,1	0,0	100,0
	% ryhmästä	18,2	8,4	0,0	14,6
	% kaikista	12,4	2,2	0,0	14,6
perhekeskeinen	määrä	4	2	2	8
	% työuratyypistä	50,0	25,0	25,0	100,0
	% ryhmästä	1,6	2,1	10,0	2,2
	% kaikista	1,1	0,6	0,6	2,2
suojatyö ja eläke	määrä	12	6	5	23
	% työuratyypistä	52,2	26,1	21,7	100,0
	% ryhmästä	4,9	6,3	25,0	6,4
	% kaikista	3,3	1,7	1,4	6,4
Yhteensä	määrä	247	95	20	362
	% työuratyypistä	68,2	26,2	5,5	100,0
	% ryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	68,2	26,2	5,5	100,0

LIITE 6: Työurat ja suomen kielen kielitaito.

Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työuratyyppien prosenttiosuuksia suomen kielen kielitaidon tason mukaan (n = 343).

Työuratyyppi		Kielitaito (suomi)			Yhteensä
		huono	kohtalainen	hyvä	
vakaa	määrä	7	65	52	124
	% työuratyyppistä	5,6	52,4	41,9	100,0
	% kielitaitoluokasta	35,0	38,5	33,8	36,2
	% kaikista	2,0	19,0	15,2	36,2
epävakaa	määrä	1	27	32	60
	% työuratyyppistä	1,7	45,0	53,3	100,0
	% kielitaitoluokasta	5,0	16,0	20,8	17,5
	% kaikista	0,3	7,9	9,3	17,5
työttömyys-painotteinen	määrä	0	5	9	14
	% työuratyyppistä	0,0	35,7	64,3	100,0
	% kielitaitoluokasta	0,0	3,0	5,8	4,1
	% kaikista	0,0	1,5	2,6	4,1
koulutus-painotteinen	määrä	1	14	11	26
	% työuratyyppistä	3,8	53,8	42,3	100,0
	% kielitaitoluokasta	5,0	8,3	7,1	7,6
	% kaikista	0,3	4,1	3,2	7,6
myöhemmin aloitettu koulutus	määrä	0	4	6	10
	% työuratyyppistä	0,0	40,0	60,0	100,0
	% kielitaitoluokasta	0,0	2,4	3,9	2,9
	% kaikista	0,0	1,2	1,7	2,9
myöhemmin vakiintunut	määrä	2	13	15	30
	% työuratyyppistä	6,7	43,3	50,0	100,0
	% kielitaitoluokasta	10,0	7,7	9,7	8,7
	% kaikista	0,6	3,8	4,4	8,7
epävakaaksi muuttunut	määrä	5	30	17	52
	% työuratyyppistä	9,6	57,7	32,7	100,0
	% kielitaitoluokasta	25,0	17,8	11,0	15,2
	% kaikista	1,5	8,7	5,0	15,2
perhekeskeinen	määrä	0	3	3	6
	% työuratyyppistä	0,0	50,0	50,0	100,0
	% kielitaitoluokasta	0,0	1,8	1,9	1,7
	% kaikista	0,0	0,9	0,9	1,7
suojatyö ja eläke	määrä	4	8	9	21
	% työuratyyppistä	19,0	38,1	42,9	100,0
	% kielitaitoluokasta	20,0	4,7	5,8	6,1
	% kaikista	1,2	2,3	2,6	6,1
Yhteensä	määrä	20	169	154	343
	% työuratyyppistä	5,8	49,3	44,9	100,0
	% kielitaitoluokasta	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	5,8	49,3	44,9	100,0

LIITE 7: Siirtymätyyppien määrät ja suhteelliset osuudet.

Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden erilaisten siirtymätyyppien määrät ja suhteelliset osuudet (N = 429).

siirtymien määrä	siirtymä työhön		siirtymä koulutukseen		siirtymä työttömyyteen	
	f	%	f	%	f	%
0	47	11,0	2	0,5	278	64,8
1	117	27,3	181	42,2	90	21,0
2	88	20,5	129	30,1	36	8,4
3	67	15,6	66	15,4	16	3,7
4	54	12,6	34	7,9	5	1,2
5	23	5,4	11	2,6	1	0,2
6	15	3,5	6	1,4	3	0,7
7	12	2,8				
8	4	0,9				
9						
10	1	0,2				
11						
12	1	0,2				
Yhteensä	429	100,0	429	100,0	429	100,0

siirtymien määrä	siirtymä suojatyöhön		siirtymä kotityöhön		siirtymä eläkkeelle	
	f	%	f	%	f	%
0	404	94,2	346	80,7	373	86,9
1	24	5,6	64	14,9	50	11,7
2			17	4,0	6	1,4
3	1	0,2	2	0,5		
Yhteensä	429	100,0	429	100,0	429	100,0

siirtymien määrä	siirtymä harjoitteluun		epäselvä siirtymä	
	f	%	f	%
0	416	97,0	318	74,1
1	9	2,1	83	19,3
2	4	0,9	25	5,8
3			3	0,7
Yhteensä	429	100,0	429	100,0

LIITE 8: Siirtymät ikäryhmittäin.

Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työurien erilaisten siirtymien määrät ja prosenttiosuudet ikäryhmittäin (N = 429).

Siirtymiä yhteensä		Ikäryhmä				Yhteensä
		55-64	45-54	35-44	25-34	
1	määrä	0	0	1	0	1
	% ikäryhmästä	0,0	0,0	0,7	0,0	0,2
2	määrä	2	11	15	8	36
	% ikäryhmästä	5,9	8,7	10,6	6,3	8,4
3	määrä	11	23	15	15	64
	% ikäryhmästä	32,4	18,1	10,6	11,9	14,9
4	määrä	10	25	24	13	72
	% ikäryhmästä	29,4	19,7	16,9	10,3	16,8
5	määrä	5	23	15	16	59
	% ikäryhmästä	14,7	18,1	10,6	12,7	13,8
6	määrä	3	14	18	23	58
	% ikäryhmästä	8,8	11,0	12,7	18,3	13,5
7	määrä	1	10	9	9	29
	% ikäryhmästä	2,9	7,9	6,3	7,1	6,8
8	määrä	1	8	7	13	29
	% ikäryhmästä	2,9	6,3	4,9	10,3	6,8
9	määrä	1	3	13	8	25
	% ikäryhmästä	2,9	2,4	9,2	6,3	5,8
10	määrä	0	2	8	10	20
	% ikäryhmästä	0,0	1,6	5,6	7,9	4,7
11	määrä	0	1	6	5	12
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	4,2	4,0	2,8
12	määrä	0	3	4	2	9
	% ikäryhmästä	0,0	2,4	2,8	1,6	2,1
13	määrä	0	0	3	1	4
	% ikäryhmästä	0,0	0,0	2,1	0,8	0,9
14	määrä	0	0	2	1	3
	% ikäryhmästä	0,0	0,0	1,4	0,8	0,7
15	määrä	0	1	1	1	3
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	0,7	0,8	0,7
16	määrä	0	1	1	0	2
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	0,7	0,0	0,5
18	määrä	0	1	0	1	2
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	0,0	0,8	0,5
19	määrä	0	1	0	0	1
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	0,0	0,0	0,2
Yhteensä	määrä	34	127	142	126	429
	% ikäryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	7,9	29,6	33,1	29,4	100,0

(jatkuu)

(jatkoa)

Siirtymä työhön		Ikäryhmä				Yhteensä
		55-64	45-54	35-44	25-34	
0	määrä	2	16	18	11	47
	% ikäryhmästä	5,9	12,6	12,7	8,7	11,0
1	määrä	18	37	30	32	117
	% ikäryhmästä	52,9	29,1	21,1	25,4	27,3
2	määrä	9	23	30	26	88
	% ikäryhmästä	26,5	18,1	21,1	20,6	20,5
3	määrä	1	23	19	24	67
	% ikäryhmästä	2,9	18,1	13,4	19,0	15,6
4	määrä	2	19	20	13	54
	% ikäryhmästä	5,9	15,0	14,1	10,3	12,6
5	määrä	1	2	11	9	23
	% ikäryhmästä	2,9	1,6	7,7	7,1	5,4
6	määrä	1	3	6	5	15
	% ikäryhmästä	2,9	2,4	4,2	4,0	3,5
7	määrä	0	2	6	4	12
	% ikäryhmästä	0,0	1,6	4,2	3,2	2,8
8	määrä	0	0	2	2	4
	% ikäryhmästä	0,0	0,0	1,4	1,6	0,9
10	määrä	0	1	0	0	1
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	0,0	0,0	0,2
12	määrä	0	1	0	0	1
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	0,0	0,0	0,2
Yhteensä	määrä	34	127	142	126	429
	% ikäryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	7,9	29,6	33,1	29,4	100,0

Siirtymä koulutukseen		Ikäryhmä				Yhteensä
		55-64	45-54	35-44	25-34	
0	määrä	0	0	1	1	2
	% ikäryhmästä	0,0	0,0	0,7	0,8	0,5
1	määrä	29	80	48	24	181
	% ikäryhmästä	85,3	63,0	33,8	19,0	42,2
2	määrä	5	30	42	52	129
	% ikäryhmästä	14,7	23,6	29,6	41,3	30,1
3	määrä	0	13	29	24	66
	% ikäryhmästä	0,0	10,2	20,4	19,0	15,4
4	määrä	0	2	15	17	34
	% ikäryhmästä	0,0	1,6	10,6	13,5	7,9
5	määrä	0	0	4	7	11
	% ikäryhmästä	0,0	0,0	2,8	5,6	2,6
6	määrä	0	2	3	1	6
	% ikäryhmästä	0,0	1,6	2,1	0,8	1,4
Yhteensä	määrä	34	127	142	126	429
	% ikäryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	7,9	29,6	33,1	29,4	100,0

(jatkuu)

(jatkoa)

Siirtymä työttömyyteen		Ikäryhmä				Yhteensä
		55-64	45-54	35-44	25-34	
0	määrä	26	94	85	73	278
	% ikäryhmästä	76,5	74,0	59,9	57,9	64,8
1	määrä	7	26	35	22	90
	% ikäryhmästä	20,6	20,5	24,6	17,5	21,0
2	määrä	1	3	15	17	36
	% ikäryhmästä	2,9	2,4	10,6	13,5	8,4
3	määrä	0	2	6	8	16
	% ikäryhmästä	0,0	1,6	4,2	6,3	3,7
4	määrä	0	0	0	5	5
	% ikäryhmästä	0,0	0,0	0,0	4,0	1,2
5	määrä	0	1	0	0	1
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	0,0	0,0	0,2
6	määrä	0	1	1	1	3
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	0,7	0,8	0,7
Yhteensä	määrä	34	127	142	126	429
	% ikäryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	7,9	29,6	33,1	29,4	100,0

Siirtymä suojatyöhön		Ikäryhmä				Yhteensä
		55-64	45-54	35-44	25-34	
0	määrä	33	120	132	119	404
	% ikäryhmästä	97,1	94,5	93,0	94,4	94,2
1	määrä	1	7	9	7	24
	% ikäryhmästä	2,9	5,5	6,3	5,6	5,6
3	määrä	0	0	1	0	1
	% ikäryhmästä	0,0	0,0	0,7	0,0	0,2
Yhteensä	määrä	34	127	142	126	429
	% ikäryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% of Total	7,9	29,6	33,1	29,4	100,0

Siirtymä kotityöhön		Ikäryhmä				Yhteensä
		55-64	45-54	35-44	25-34	
0	määrä	26	90	119	111	346
	% ikäryhmästä	76,5	70,9	83,8	88,1	80,7
1	määrä	8	25	18	13	64
	% ikäryhmästä	23,5	19,7	12,7	10,3	14,9
2	määrä	0	11	4	2	17
	% ikäryhmästä	0,0	8,7	2,8	1,6	4,0
3	määrä	0	1	1	0	2
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	0,7	0,0	0,5
Yhteensä	määrä	34	127	142	126	429
	% ikäryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	7,9	29,6	33,1	29,4	100,0

(jatkuu)

(jatkoa)

Siirtymä eläkkeelle		Ikäryhmä				Yhteensä
		55-64	45-54	35-44	25-34	
0	määrä	21	103	132	119	375
	% ikäryhmästä	61,8	81,1	93,0	94,4	87,4
1	määrä	11	23	8	7	49
	% ikäryhmästä	32,4	18,1	5,6	5,6	11,4
2	määrä	2	1	2	0	5
	% ikäryhmästä	5,9	0,8	1,4	0,0	1,2
Yhteensä	määrä	34	127	142	126	429
	% ikäryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	7,9	29,6	33,1	29,4	100,0

Siirtymä harjoitteluun		Ikäryhmä				Yhteensä
		55-64	45-54	35-44	25-34	
0	määrä	34	126	140	116	416
	% ikäryhmästä	100,0	99,2	98,6	92,1	97,0
1	määrä	0	0	2	7	9
	% ikäryhmästä	0,0	0,0	1,4	5,6	2,1
2	määrä	0	1	0	3	4
	% ikäryhmästä	0,0	0,8	0,0	2,4	0,9
Yhteensä	määrä	34	127	142	126	429
	% ikäryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	7,9	29,6	33,1	29,4	100,0

LIITE 9: Siirtymät kuulovammaryhmittäin.

Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten henkilöiden työurien erilaisten siirtymien määrät ja prosenttiosuudet kuulovammaryhmittäin (n = 428).

Siirtymiä yhteensä		Kuulovammaryhmä			Yhteensä
		kuuro	huono-kuuloinen	kuulonäkövammainen	
1	määrä	0	1	0	1
	% ryhmästä	0,0	0,9	0,0	0,2
2	määrä	28	6	2	36
	% ryhmästä	9,4	5,6	8,3	8,4
3	määrä	51	9	4	64
	% ryhmästä	17,2	8,4	16,7	15,0
4	määrä	51	18	3	72
	% ryhmästä	17,2	16,8	12,5	16,8
5	määrä	41	13	5	59
	% ryhmästä	13,8	12,1	20,8	13,8
6	määrä	36	16	5	57
	% ryhmästä	12,1	15,0	20,8	13,3
7	määrä	18	10	1	29
	% ryhmästä	6,1	9,3	4,2	6,8
8	määrä	15	12	2	29
	% ryhmästä	5,1	11,2	8,3	6,8
9	määrä	18	6	1	25
	% ryhmästä	6,1	5,6	4,2	5,8
10	määrä	15	5	0	20
	% ryhmästä	5,1	4,7	0,0	4,7
11	määrä	9	3	0	12
	% ryhmästä	3,0	2,8	0,0	2,8
12	määrä	5	3	1	9
	% ryhmästä	1,7	2,8	4,2	2,1
13	määrä	3	1	0	4
	% ryhmästä	1,0	0,9	0,0	0,9
14	määrä	1	2	0	3
	% ryhmästä	0,3	1,9	0,0	0,7
15	määrä	2	1	0	3
	% ryhmästä	0,7	0,9	0,0	0,7
16	määrä	2	0	0	2
	% ryhmästä	0,7	0,0	0,0	0,5
18	määrä	1	1	0	2
	% ryhmästä	0,3	0,9	0,0	0,5
19	määrä	1	0	0	1
	% ryhmästä	0,3	0,0	0,0	0,2
Yhteensä	määrä	297	107	24	428
	% ryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	69,4	25,0	5,6	100,0

(jatkuu)

(jatkoa)

Siirtymä työhön		Kuulovammaryhmä			Yhteensä
		kuuro	huono- kuuloinen	kuulonäkö- vammainen	
0	määrä	35	7	5	47
	% ryhmästä	11,8	6,5	20,8	11,0
1	määrä	79	30	8	117
	% ryhmästä	26,6	28,0	33,3	27,3
2	määrä	66	18	4	88
	% ryhmästä	22,2	16,8	16,7	20,6
3	määrä	38	25	4	67
	% ryhmästä	12,8	23,4	16,7	15,7
4	määrä	42	10	1	53
	% ryhmästä	14,1	9,3	4,2	12,4
5	määrä	12	9	2	23
	% ryhmästä	4,0	8,4	8,3	5,4
6	määrä	12	3	0	15
	% ryhmästä	4,0	2,8	0,0	3,5
7	määrä	9	3	0	12
	% ryhmästä	3,0	2,8	0,0	2,8
8	määrä	2	2	0	4
	% ryhmästä	0,7	1,9	0,0	0,9
10	määrä	1	0	0	1
	% ryhmästä	0,3	0,0	0,0	0,2
12	määrä	1	0	0	1
	% ryhmästä	0,3	0,0	0,0	0,2
Yhteensä	määrä	297	107	24	428
	% ryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	69,4	25,0	5,6	100,0

Siirtymä koulutukseen		Kuulovammaryhmä			Yhteensä
		kuuro	huono- kuuloinen	kuulonäkö- vammainen	
0	määrä	0	2	0	2
	% ryhmästä	0,0	1,9	0,0	0,5
1	määrä	134	38	8	180
	% ryhmästä	45,1	35,5	33,3	42,1
2	määrä	90	31	8	129
	% ryhmästä	30,3	29,0	33,3	30,1
3	määrä	43	19	4	66
	% ryhmästä	14,5	17,8	16,7	15,4
4	määrä	21	10	3	34
	% ryhmästä	7,1	9,3	12,5	7,9
5	määrä	6	4	1	11
	% ryhmästä	2,0	3,7	4,2	2,6
6	määrä	3	3	0	6
	% ryhmästä	1,0	2,8	0,0	1,4
Yhteensä	määrä	297	107	24	428
	% ryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	69,4	25,0	5,6	100,0

(jatkuu)

(jatkoa)

Siirtymä työttömyyteen		Kuulovammaryhmä			Yhteensä
		kuuro	huono- kuuloinen	kuulonäkö- vammainen	
0	määrä	190	68	20	278
	% ryhmästä	64,0	63,6	83,3	65,0
1	määrä	68	17	4	89
	% ryhmästä	22,9	15,9	16,7	20,8
2	määrä	24	12	0	36
	% ryhmästä	8,1	11,2	0,0	8,4
3	määrä	10	6	0	16
	% ryhmästä	3,4	5,6	0,0	3,7
4	määrä	3	2	0	5
	% ryhmästä	1,0	1,9	0,0	1,2
5	määrä	1	0	0	1
	% ryhmästä	0,3	0,0	0,0	0,2
6	määrä	1	2	0	3
	% ryhmästä	0,3	1,9	0,0	0,7
Yhteensä	määrä	297	107	24	428
	% ryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	69,4	25,0	5,6	100,0

Siirtymä suojatyöhön		Kuulovammaryhmä			Yhteensä
		kuuro	huono- kuuloinen	kuulonäkö- vammainen	
0	määrä	278	104	21	403
	% ryhmästä	93,6	97,2	87,5	94,2
1	määrä	18	3	3	24
	% ryhmästä	6,1	2,8	12,5	5,6
3	määrä	1	0	0	1
	% ryhmästä	0,3	0,0	0,0	0,2
Yhteensä	määrä	297	107	24	428
	% ryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	69,4	25,0	5,6	100,0

Siirtymä kotityöhön		Kuulovammaryhmä			Yhteensä
		kuuro	huono- kuuloinen	kuulonäkö- vammainen	
0	määrä	242	85	18	345
	% ryhmästä	81,5	79,4	75,0	80,6
1	määrä	44	15	5	64
	% ryhmästä	14,8	14,0	20,8	15,0
2	määrä	11	5	1	17
	% ryhmästä	3,7	4,7	4,2	4,0
3	määrä	0	2	0	2
	% ryhmästä	0,0	1,9	0,0	0,5
Yhteensä	määrä	297	107	24	428
	% ryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	69,4	25,0	5,6	100,0

(jatkuu)

(jatkoa)

Siirtymiä eläkkeelle		Kuulovammaryhmä			Yhteensä
		kuuro	huono-kuuloinen	kuulonäkövammainen	
0	määrä	268	90	14	372
	% ryhmästä	90,2	84,1	58,3	86,9
1	määrä	28	13	9	50
	% ryhmästä	9,4	12,1	37,5	11,7
2	määrä	1	4	1	6
	% ryhmästä	0,3	3,7	4,2	1,4
Yhteensä	määrä	297	107	24	428
	% ryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	69,4	25,0	5,6	100,0

Siirtymiä harjoitteluun		Kuulovammaryhmä			Yhteensä
		kuuro	huono-kuuloinen	kuulonäkövammainen	
0	määrä	290	103	22	415
	% ryhmästä	97,6	96,3	91,7	97,0
1	määrä	5	2	2	9
	% ryhmästä	1,7	1,9	8,3	2,1
2	määrä	2	2	0	4
	% ryhmästä	0,7	1,9	0,0	0,9
Yhteensä	määrä	297	107	24	428
	% ryhmästä	100,0	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	69,4	25,0	5,6	100,0

LIITE 10: Miesten ja naisten siirtymät.

Toisen asteen erityisopetuksessa opiskelleiden kuulovammaisten miesten ja naisten työurien erilaisten siirtymien määrät ja prosenttiosuudet (N = 429).

Siirtymiä yhteensä		sukupuoli		Yhteensä
		mies	nainen	
1	määrä	0	1	1
	% sukupuolesta	0,0	0,5	0,2
2	määrä	26	10	36
	% sukupuolesta	12,1	4,7	8,4
3	määrä	40	24	64
	% sukupuolesta	18,7	11,2	14,9
4	määrä	41	31	72
	% sukupuolesta	19,2	14,4	16,8
5	määrä	22	37	59
	% sukupuolesta	10,3	17,2	13,8
6	määrä	26	32	58
	% sukupuolesta	12,1	14,9	13,5
7	määrä	14	15	29
	% sukupuolesta	6,5	7,0	6,8
8	määrä	19	10	29
	% sukupuolesta	8,9	4,7	6,8
9	määrä	8	17	25
	% sukupuolesta	3,7	7,9	5,8
10	määrä	5	15	20
	% sukupuolesta	2,3	7,0	4,7
11	määrä	6	6	12
	% sukupuolesta	2,8	2,8	2,8
12	määrä	1	8	9
	% sukupuolesta	0,5	3,7	2,1
13	määrä	2	2	4
	% sukupuolesta	0,9	0,9	0,9
14	määrä	2	1	3
	% sukupuolesta	0,9	0,5	0,7
15	määrä	1	2	3
	% sukupuolesta	0,5	0,9	0,7
16	määrä	0	2	2
	% sukupuolesta	0,0	0,9	0,5
18	määrä	1	1	2
	% sukupuolesta	0,5	0,5	0,5
19	määrä	0	1	1
	% sukupuolesta	0,0	0,5	0,2
Yhteensä	määrä	214	215	429
	% sukupuolesta	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	49,9	50,1	100,0

(jatkuu)

(jatkoa)

Siirtymä työhön		Sukupuoli		Yhteensä
		mies	nainen	
0	määrä	23	24	47
	% sukupuolesta	10,7	11,2	11,0
1	määrä	67	50	117
	% sukupuolesta	31,3	23,3	27,3
2	määrä	44	44	88
	% sukupuolesta	20,6	20,5	20,5
3	määrä	30	37	67
	% sukupuolesta	14,0	17,2	15,6
4	määrä	23	31	54
	% sukupuolesta	10,7	14,4	12,6
5	määrä	14	9	23
	% sukupuolesta	6,5	4,2	5,4
6	määrä	7	8	15
	% sukupuolesta	3,3	3,7	3,5
7	määrä	4	8	12
	% sukupuolesta	1,9	3,7	2,8
8	määrä	2	2	4
	% sukupuolesta	0,9	0,9	0,9
10	määrä	0	1	1
	% sukupuolesta	0,0	0,5	0,2
12	määrä	0	1	1
	% sukupuolesta	0,0	0,5	0,2
Yhteensä	määrä	214	215	429
	% sukupuolesta	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	49,9	50,1	100,0

Siirtymä koulutukseen		Sukupuoli		Yhteensä
		mies	nainen	
0	määrä	1	1	2
	% sukupuolesta	0,5	0,5	0,5
1	määrä	109	72	181
	% sukupuolesta	50,9	33,5	42,2
2	määrä	62	67	129
	% sukupuolesta	29,0	31,2	30,1
3	määrä	26	40	66
	% sukupuolesta	12,1	18,6	15,4
4	määrä	11	23	34
	% sukupuolesta	5,1	10,7	7,9
5	määrä	2	9	11
	% sukupuolesta	0,9	4,2	2,6
6	määrä	3	3	6
	% sukupuolesta	1,4	1,4	1,4
Yhteensä	määrä	214	215	429
	% sukupuolesta	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	49,9	50,1	100,0

(jatkuu)

(jatkoa)

Siirtymä työttömyyteen		Sukupuoli		Yhteensä
		mies	nainen	
0	määrä	142	136	278
	% sukupuolesta	66,4	63,3	64,8
1	määrä	43	47	90
	% sukupuolesta	20,1	21,9	21,0
2	määrä	17	19	36
	% sukupuolesta	7,9	8,8	8,4
3	määrä	7	9	16
	% sukupuolesta	3,3	4,2	3,7
4	määrä	3	2	5
	% sukupuolesta	1,4	0,9	1,2
5	määrä	0	1	1
	% sukupuolesta	0,0	0,5	0,2
6	määrä	2	1	3
	% sukupuolesta	0,9	0,5	0,7
Yhteensä	määrä	214	215	429
	% sukupuolesta	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	49,9	50,1	100,0

Siirtymä suojatyöhön		Sukupuoli		Yhteensä
		mies	nainen	
0	määrä	203	201	404
	% sukupuolesta	94,9	93,5	94,2
1	määrä	11	13	24
	% sukupuolesta	5,1	6,0	5,6
3	määrä	0	1	1
	% sukupuolesta	0,0	0,5	0,2
Yhteensä	määrä	214	215	429
	% sukupuolesta	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	49,9	50,1	100,0

Siirtymä kotityöhön		Sukupuoli		Yhteensä
		mies	nainen	
0	määrä	191	155	346
	% sukupuolesta	89,3	72,1	80,7
1	määrä	21	43	64
	% sukupuolesta	9,8	20,0	14,9
2	määrä	2	15	17
	% sukupuolesta	0,9	7,0	4,0
3	määrä	0	2	2
	% sukupuolesta	0,0	0,9	0,5
Yhteensä	määrä	214	215	429
	% sukupuolesta	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	49,9	50,1	100,0

(jatkuu)

(jatkoa)

Siirtymä eläkkeelle		Sukupuoli		Yhteensä
		mies	nainen	
0	määrä	182	191	373
	% sukupuolesta	85,0	88,8	86,9
1	määrä	28	22	50
	% sukupuolesta	13,1	10,2	11,7
2	määrä	4	2	6
	% sukupuolesta	1,9	0,9	1,4
Yhteensä	määrä	214	215	429
	% sukupuolesta	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	49,9	50,1	100,0

Siirtymä harjoitteluun		Sukupuoli		Yhteensä
		mies	nainen	
0	määrä	210	206	416
	% sukupuolesta	98,1	95,8	97,0
1	määrä	3	6	9
	% sukupuolesta	1,4	2,8	2,1
2	määrä	1	3	4
	% sukupuolesta	0,5	1,4	0,9
Yhteensä	määrä	214	215	429
	% sukupuolesta	100,0	100,0	100,0
	% kaikista	49,9	50,1	100,0